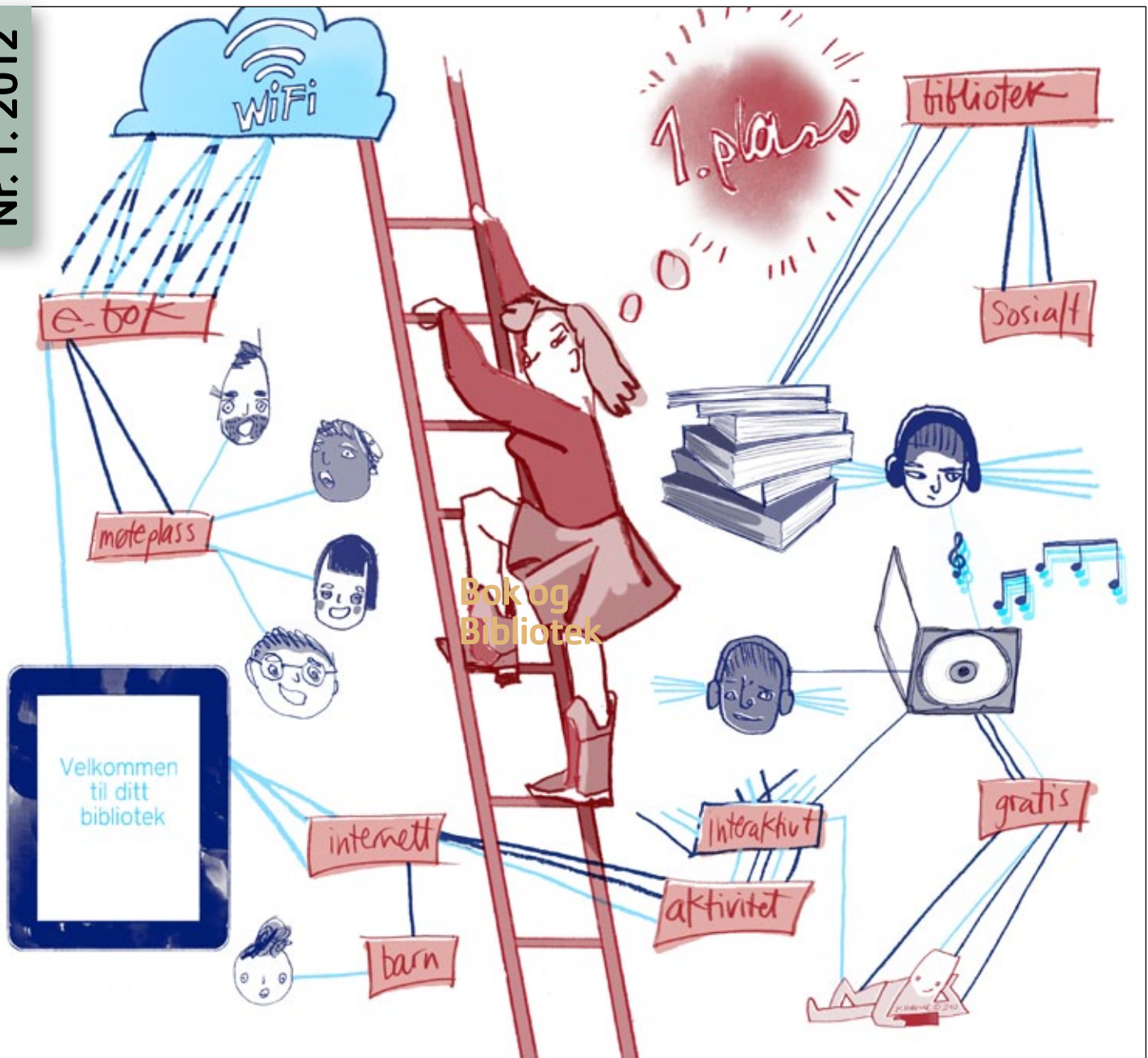

Bok og Bibliotek

Nr. 1. 2012

Årets bibliotekprosjekt 2011

Bibliotek som byutvikling

Sparekniv Norge rundt

Nasjonalbiblioteket svarer

Takk for nok et fremgangsrikt Bibliofil-år

Vi vil gjerne rette en takk til alle bibliotek som har brukt Bibliofil i mange år. Dere bidrar til at vi kan utvikle ny funksjonalitet og enda bedre arbeidsrutiner i Bibliofil.

Takk også til alle som har valgt å satse på våre RFID-løsninger, med tett integrering i Bibliofil. Morsomt at produktene Alma, Ask, Knut, Mjølner, Odin, Sif og Thor slår an i bibliotekene!

Tusen takk også til de nye bibliotekene som har valgt å satse på Bibliofil for framtida. Det har blitt mange nye medlemmer i

"Bibliofilfamilien" de siste årene, og det gir oss enda bedre grunnlag til å videreutvikle funksjonaliteten.

Til slutt også litt skryt til Biblioteksystem-leverandørene, et samarbeid som muliggjør utvikling av nye felles publikumsløsninger i norske bibliotek. Synlige resultat er blant annet Nasjonale lånekort og vårt Norgeslån, som stadig blir mer brukt.

Vi i Bibliofil vil fortsett vårt arbeid for å gi bibliotekene stadig bedre løsninger!

BIBLIOFIL® levert av

Bibliotek-Systemer As. Postboks 2093, 3255 Larvik

Telefon: 33 11 68 00. Telefaks: 33 11 68 22. Internett: <http://bibliofil.no> E-post: firmapost@bibliofil.no

Innhold

Årets bibliotekprosjekt 2011

Hele 35 prosjekter konkurrert om å bli
Årets bibliotekprosjekt 2011. Nå er vinnerne kåret20-26

Bibliotekutvikling og nye trender

- Bokbussen i Vesterålen**, Gulliver, er en populær gjest i bygdene. I vinter fylte den 25 år.18
- Skolebibliotek:** Utfordringer med å skape et aktivt skolebibliotek, av bibliotekar Ingrid Svennevig Hagen, Sandvika vgs.28
- Ytringsfrihet:** Biblioteket siste skanse.32
- God bok** – den evige utfordringen. Guri Fjeldberg deler erfaringer fra et formidlingsprosjekt i Bergen.35
- Bibliotekbygging** kan ikke lenger ses på uavhengig av by- og stedsutvikling. Temaet tas opp i artikkelen "Biblioteket i byen – byen i biblioteket", av forskerne Casper Hvenegaard Rasmussen, Henrik Jochumsen og Dorte Skot-Hansen, ved Det Informationsvidenskabelige Akademi i København.39
- Futurisme og boklige innovasjoner** fra Milanos fortid, av Aud Gjersdal.46
- Ungdom:** Kva er det som kjenneteiknar denne målgruppa, korleis kan vi nå den og kva skal til for at ungdom skal vere bibliotekbrukarar i framtida, spør prosjektkonsulent Per Roger Sandvik, Nye Deichman, Deichmanske bibliotek.50

Politikk og administrasjon

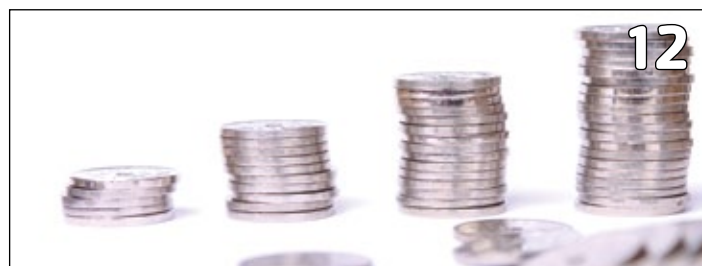
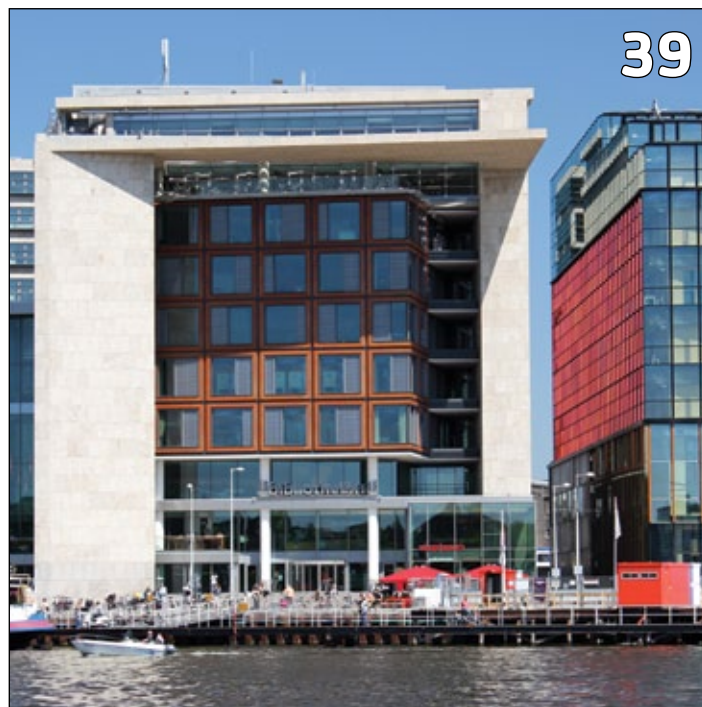
- Bibliotekskutt:** Hver høst møter flere bibliotek forslag om kutt i neste års budsjett. Men en god dialog med politikerne kan også redusere nedskjæringene, forteller biblioteksjefer. Bli med på visitt til Halden, Ålesund, Trysil, Bardu, Sør-Varanger og Arendal.12
- Instituttleder Liv Gjestrum, Høgskolen i Oslo og Akershus:
- Glem rolledebatten**, vis positive resultater.16
- Prosjektarbeid** – utfordringer og muligheter, av bibliotekarstudent Ann-Louise Skjager.57

Debatt og meninger

- Forlagsbransjen svikter barn og unge**, av bibliotekar/avdelingsleder Eli Follerås.7
- BIBSYS-debatt:** Teknologi i folkebibliotekene – muligens mer enn MARC, av avdelingsdirektør Jonny Edvardsen, Nasjonalbiblioteket.8
- Professor'n:** Bibliotekene må forsvare offentlighet, av professor Ragnar Audunson.10
- Europeana** sitter fast i fortiden, mener førsteamanuensis Tord Høivik ved Høgskolen i Oslo og Akershus.44
- Plinius:** Vi trenger bedre statistikk!.60
- Å bygge biblioteket** – tanker om litteraturhus og Nye Deichman, av forfatter Lars Petter Sveen.62
- Eg er svært skeptisk** til den oppskrift dei tre danske bibliotekforskarane kjem med for å utvikle biblioteka, skriver kulturforsker Georg Arnestad.64
- Har det fleire tusen år gamle bibliotekaryrket ei framtid**, spør universitetsbibliotekar Pål M. Lykkja.66
- E-boka utfordrer ikke bare forlagene og bokhandlene**, men også bibliotekene. Hører virkelig utlån av e-bøker hjemme i framtidens bibliotek?72

Konkurranse:

- Kryssord!70

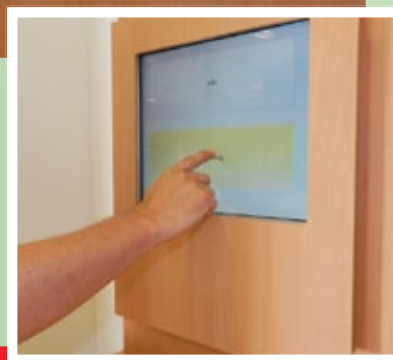
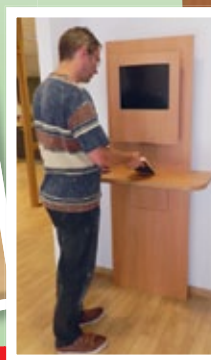
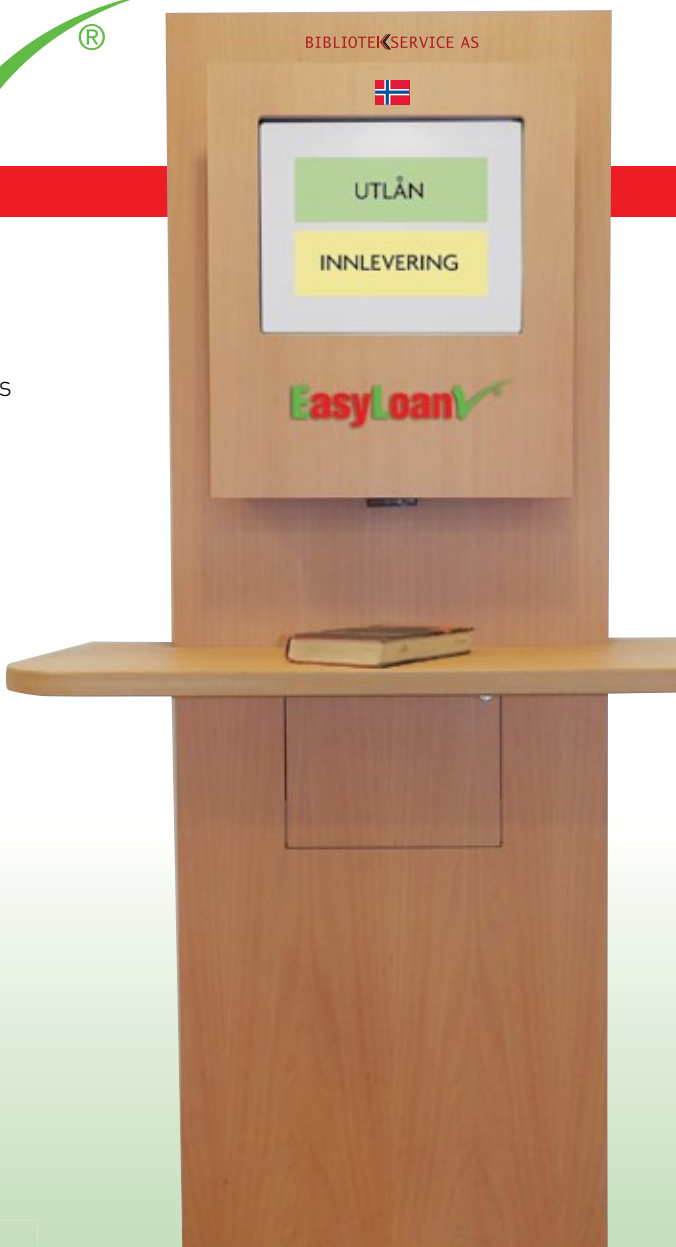

Utlånsautomat

**Selvbetjeningsautomat med touchscreen
– til en rimelig pris!**

- Passer for alle moderne biblioteksystem/Bibsys
- Produksjon, salg, service og support i Norge
- Klare svar og rask hjelp når du trenger det
- Strekkodebasert og klargjort for RFID
- Eller RFID basert med RFID brikker
- Svært brukervennlig og driftssikker
- Ergonomisk avrundet arbeidsplate
- Slank, stilrent og elegant design
- Ingen løse deler eller ledninger
- Enkle og logiske skjermbilder
- Trenger minimalt med plass
- Lagervare/Kort leveringstid
- Skjult kabelføring
- Norsk produkt
- Plug and play
- Støyfri

BIBLIOTEKSERVICE AS
– navnet på god service

Kniveveien 31, Pb 9102, 3036 Drammen · Tlf. 32 88 70 10 · Faks 32 88 58 55 · salg@bibliotekservice.no · www.bibliotekservice.no

Imponerende mangfold

Norsk bibliotekforening (NBF) har sin årlige konkurranse om «Årets bibliotek». Det er en prestisjetung og viktig pris for det biblioteket som får den. For vel et år siden tenkte jeg: Hva med alle de andre aktivitetene ute i bibliotekene som ikke er store nok til å bære en søknad om å bli «Årets bibliotek»? Kanskje kunne også disse virksomhetene få sin egen pris? Dermed ble tanken om «Årets bibliotekprosjekt» født.

Interessen var over all forventning: Ved søknadsfristen 15. november 2011 hadde det kommet inn hele 35 prosjekter. Det var alt fra store satsinger ved større bibliotek til små tiltak i små kommuner. Spennvidden var imponerende, ja, den viste så stor variasjon at vi i juryen fikk en spennende utfordring da vi skulle sirkle inn de fem vi mente burde havne

øverst på lista. Det var nesten som å sammenlikne hopp, skøyter og langrenn, som alle er vinteridretter, men ellers nokså forskjellige.

Men det var vår plikt å velge, og i midten av januar var vi samlet om en vinner i folkebibliotekklassen og en vinner i fagbibliotekklassen. Begge disse får en premie på 3000 kroner. Resultatet er presentert på s. 20-26 i denne utgaven.

Vi takker alle for deltakelsen i 2011, og ønsker velkommen tilbake i 2012. For vi synes oppslutningen om dette var så positiv at vi ønsker å gjøre «Årets bibliotekprosjekt» til en årlig konkurranse. Søknadsfristen for 2012 blir 15. november. Merk gjerne av datoen allerede nå, selv om vi vil komme med mange påminnelser utover året.

Bibliotek eller byutvikling?

Å bygge kulturinstitusjoner i dag ses ofte i sammenheng med by- og stedsutvikling. Det viser debatten som gikk rundt Lambda og det nye Munch-museet i 2011. Det holder tydeligvis ikke å isolere institusjonen, den må ses i forhold til de økonomiske, næringsmessige og byplanmessige rammene den skal plasseres innenfor. Dette har vært tommelfingerregel for museumssektoren i årtier. I det siste har også tanken slått rot i biblioteksektoren. I nordisk sammenheng er det for eksempel prosjektert nye hovedbibliotek i Helsinki, Oslo og Aarhus, som skal bli vel så mye urbane ikoner som funksjonelle biblioteker.

Tre danske bibliotekforskere ser i denne utgaven (s. 39-43) nærmere på tendensen til at bibliotek i økende grad blir brukt som strategiske elementer i en kulturdrevet byutvikling, og at bibliotekene dermed bidrar til å styrke byenes synlighet, image og identitet.

Men ikke alle er like begeistret for denne utviklingen. Georg Arnestad tar sats og skriver (s. 64-65): «Eg er svært skeptisk til den oppskrift dei tre danske bibliotekforskarane kjem med i sin artikkel i dette nummer av Bok og Bibliotek

for å utvikle biblioteka. I det danske perspektivet som går fram av denne artikkelen, har folkebiblioteket berre éin funksjon; å inngå som ein del av den moderne og kreative byutvikling basert på oppleving og innovasjon. Ikkje med eitt einaste ord nemner forskarane bibliotekets opplysnings-, dannende og demokratiske funksjon. Og legg merke til at ordet «bok» ikkje er nemnt ein einaste gong i artikkelen. Det er ikkje mindre enn oppsiktsvekkjande.»

Hva mener du om dette? Legg gjerne inn en kommentar på www.bokogbibliotek.no, hvor du finner begge artiklene nettpublisert.

Odd Letnes

odd.letnes@bokogbibliotek.no

Bok og Bibliotek

Nr. 1. 2012
79. årgang

Bok og Bibliotek er et redaksjonelt uavhengig tidsskrift og redigeres i samsvar med Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten. Debattinnlegg og innkjøpte artikler uttrykker ikke nødvendigvis Bok og Biblioteks mening.
Antall utgivelser: 6 per år.

I REDAKSJONEN
Odd Letnes, ansvarlig redaktør
odd.letnes@bokogbibliotek.no

POSTADRESSE
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Telefon: 41 33 77 86
www.bokogbibliotek.no

UTGIVER
ABM-Media AS
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

FRIST FOR REDAKSJONELT STOFF 2011

Nr. 2	29.02.	29.03.
Nr. 3	09.05.	07.06.
Nr. 4	15.08.	13.09.
Nr. 5	03.10.	08.11.
Nr. 6	08.11.	07.12.

ABONNEMENT
DB Partner as
Postboks 163, 1319 Bekkestua
bob@dbpartner.no
Tlf 67 11 38 08

Forsideillustrasjon: Kristine Vintervold

Grafisk produksjon: Arena Media as

ISSN 0006-5811

ANNONSER

Lars-Kristian Berg
Telefon 930 03 338
lakis@addmedia.no

ANNONSEPRISER

Omslagssider	kr. 7 900,-
Baksiden	kr. 8 900,-
Dobbelside	kr. 9 900,-
Helside	kr. 6 900,-
1/2 side	kr. 4 900,-
1/4 side	kr. 3 900,-

Flere med på prøveordning for e-bøker

» Buskerud fylkesbibliotek har allerede sitt eget utlånsprosjekt for e-bøker, ved Kongsberg bibliotek og Nore og Uvdal bibliotek. I løpet av vinteren vil også Ryfylkebiblioteket, som inkluderer bibliotekene i Finnøy, Suldal, Hjelmeland, Strand, Sauda og Forsand, samt Deichmanske bibliotek i Oslo bli med på prøveordningen, skriver nrk.no.

Det er Norsk kulturråd som står bak ordningen, og meningen er å teste ut e-bøkene ordentlig i løpet av 2012. Lånerne kan låne inntil fem e-bøker samtidig, i 28 dager. Når lånetiden er utløpt slutter e-boken å virke, forklarer Dag Erland Lohne Mohn i Buskerud fylkesbibliotek til nettsiden.

Kurser bibliotekansatte i lesesirkler

» Lesesirkler er i vinden som aldri før, og Buskerud fylkesbibliotek vil derfor sette i gang to kurs om hvordan bibliotekansatte kan lede slike sirkler.

Det første kurset, Lesesirkelledelse, er beregnet på bibliotekansatte som ønsker å veilede eller lede lesesirkler for barn, ungdom eller voksne. Det andre kurset, Lesesirkelmetode, retter seg både mot bibliotekansatte og lærere i voksenopplæringen. Her vil deltakerne blant annet få veiledning om hvordan de kan tilrettelegge og aktivere egnet litteratur for voksne innvandrere, skriver biblioteket på hjemmesiden sin.

Rana tjener på Nasjonalbiblioteket

» -Attraktive statlige jobber har lokket flere unge arbeidstakere til Helgeland. Dette slår spesielt ut for Brønnøysund og Rana og skyldes først og fremst de nye arbeidsplassene på Nasjonalbiblioteket og Statens innkrevningsentral, forteller prosjektleder Erlend Bullvåg i Indeks Nordland 2012 til Rana Blad.

Bullvåg, som arbeider ved Handelshøgskolen i Bodø, sier at resten av Helgeland ville fått mer ut av de statlige arbeidsplassene dersom samarbeidsklimaet hadde vært bedre, men at det er Rana som har hatt de beste løsningene.

Økning i Buskerud

» Bibliotekene i Buskerud økte både utlån og besøk i 2011. Utlånsveksten er på 3,9 prosent og besøksveksten på 1,6 prosent i forhold til 2010. Det viser en foreløpig statistikk fra Buskerud fylkesbibliotek, ifølge bibliotekets hjemmeside.

Tallene er basert på svar fra 15 av 21 kommuner og viser høy aktivitet både når det gjelder besøk og utlån. Nedre Eiker har slått alle rekorder og har opplevd tidenes besøk. For utlånene var det stort sett samme utvikling selv om to av bibliotekene, Slemmestad og Røyken, opplevde en nedgang i 2011.

Forlagsbransjen svikter barn og unge

Like før jul i 2011 skrev jeg et blogginnlegg på min blogg, som mer eller mindre har ligget død og ulest i flere år. Bakgrunnen var et bilde jeg fikk tilsendt på mms fra en frustrert pappa som har et barn med lese- og skrivevansker. Bildet var av en av bøkene barnet fikk i lekse fra skolen. «Dette er hva mitt barn blir tilbudt av skolen. Dette skal gi han leselyst». Her er det snakk om et barn som sliter med å finne leseleden, å lese er vanskelig, slitsomt og kjedelig. Og det skolen klarer å hoste opp er gamle, kjedelige tekster. Og innholdet er ikke en 10-åring verdig.

I mitt arbeidsliv har jeg opparbeidet meg relativt god bokkunnskap, både gjennom mine 10 år som bibliotekar for barn og unge, og senere som avdelingsleder. Ukentlig har jeg vært i en situasjon der en mor eller far kommer til oss og ber om råd om litteratur til sønnen eller datteren med dysleksi. Jeg finner svært sjelden noe som passer. Enten er litteraturen alt for barnslig, den er for vanskelig, eller det er litteratur som er gitt ut for så mange år siden at den slett ikke bidrar til lesehunger hos dagens barn.

Det arbeides hardt for å vekke leselysten hos barn og unge i dag. Skolen, foreldre, bibliotekansatte, til og med besteforeldre jobber for å gi den oppvoksende slekt et godt ordforråd og en iver etter å sluke bøker. Men kan de norske forlagene med hånden på

hjertet si at de er sitt ansvar bevisst og virkelig legger all sin kunnskap og erfaring inn i det å produsere god litteratur som gir disse barna og ungdommene leselyst? Hjelper de barn som skal kaste seg ut i et mangeårig utdanningsløp, der lesehastighet og leseforståelse bare blir viktigere og viktigere?

Det gis ut mye bra litteratur for barn og ungdom. Forlagene har knyttet til seg forfattere og illustratører som gjør barnelitteraturen til stor kunst. Unge kan glede seg over et vell av vakre illustrasjoner, gode og fengslende historier som tar dem med til et annet univers, en annen tid, en fremmed virkelighet, og som setter viktige og vanskelige temaer på dagsorden. Litteraturen gir glede, virkelighetsflukt, forståelse og empati for andre og en opplevelse av fellesskap. Dette bør alle barn og unge få muligheten til å oppleve.

Hvor er den virkelig gode letteste boka for de som sliter med lesingen? Hvorfor finner ikke denne boka veien til elevene, til skolene og til de tusen hjem som sliter med denne utfordringen hver dag?

Disse bøkene må være letteste, de må ha kunstnerisk verdi, være tiltalende, ha et spennende innhold og de må ikke være barnslige! Bøkene må være så fristende at det kappes om dem når elever kommer på klassebesøk til biblioteket. Det bør bli ventelister på dem, og selv de bar-

na som ikke har dysleksi bør kaste seg over dem. Forlagene bør hente kunnskap og inspirasjon hos forfattere, lærere, bibliotekarer, foreldre og ikke minst de virkelige ekspertene: barna selv! Vi kan ikke tilby barn og unge med dysleksi en gammel bok i en ringperm, skrevet engang på 70-tallet. Det er bare for dårlig!

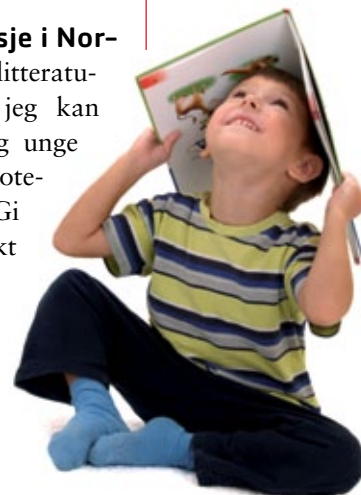
Min antagelse er at forlagene vurderer slik litteratur som mindre salgbar. Tar jeg feil? Opplysn meg! Gi meg litteratur som jeg kan pushe på foreldre som kommer til biblioteket der jeg jobber.

Etter at jeg publiserte blogginnlegget mitt fikk jeg over 1000 flere sidevisninger på den i løpet av en uke. Flere fagfolk kommenterte den. Noen få forlag fikk jeg også respons fra, etter sterk oppfordring fra meg. Det virker som om de fleste bibliotekfolk er hjertens enig med meg, det er et hull i tilbudet av litteratur her. Mer skuffende er det at forlagene ikke ser ut til å forstå hva jeg mener.

Kjære forlagsbransje i Norge: Gi meg den rette litteraturen, litteratur som jeg kan pushe på foreldre og unge som kommer til biblioteket og ber om råd. Gi den oppvoksende slekt med dysleksi noe som vekker lesehungeren!

– *Eli Follerås, bibliotekar*

**Barnelitteratur
– debatt**

Teknologi i folkebibliotekene – muligens mer enn MARC?

IBok og bibliotek nr 5/2011 hevder Tor Arne Dahl og Unni Knutsen ved Høgskolen i Oslo og Akershus at folkebibliotekene står i fare for å bli teknologisk akterutseilt. Utsagnet baseres på at BIBSYS i det nye systemet går over til MARC 21 som registrerings- og utvekslingsformat, mens de andre systemaktørene i Norge fremdeles tviholder på NORMARC.

Viktigheten av å ha gode og standardiserte samhandlingsformat kan selvsagt ikke undervurderes, men i dette tilfellet tror jeg betydningen av MARC dras vel langt når katalogformatet avgjør folkebibliotekenes teknologiske standard. Vilje, evne, kompetanse, mot og økonomi til i større grad å utnytte dataene som stenges inne i bibliotekatalogene, er mye viktigere enn dialekter innen et noe alderstegen dataformat.

Når det er sagt, er det enkelte poenger i artikkelen som fortjener å kommenteres.

Det er åpenbart at NORMARC ikke har livets rett på lengre sikt. Det er også åpenbart at det eneste fornuftige MARC-formatet å gå over til i verden i dag, må være MARC 21. Ikke fordi MARC 21 er mye bedre enn alle de andre MARC-dialektene, men fordi denne varianten er i ferd med å bli dominerende i de landene og de systemene vi trenger å interagere med. Likt format betyr lett datautveksling. Store forskjeller betyr kompromisser og tap av data når poster og søk skal flyte på tvers.

Dette var utgangspunktet for at Nasjonalbiblioteket i 2007 forsøkte å få systemleverandørene med på et første skritt i retning en større tilpassing til det internasjonale samfunnet, ved å anbefale MARC 21 som utvekslingsformat mellom biblioteksystemene. Den gangen gikk det ikke på grunn av massiv motstand fra systemleverandørene, og ut fra et nytt innspill fra Den norske katalogkomite i 2009, re-

vurderte og modererte vi anbefalingen. Alternativet, dvs. å holde på MARC 21 som eneste utvekslingsformat, ville sannsynligvis ha ført til at NORMARC hadde levd videre som et internt format i folkebiblioteksystemene og som utvekslingsformat mellom dem og Biblioteksentralen, uten Nasjonalbiblioteket (NB) som et standardiserende organ.

NB lager nå det som trengs av konverteringstabeller mellom NORMARC og MARC 21, og legger til rette for at dataflyten enn så lenge skal gå bra – også for det utdaterte formatet. Det er imidlertid viktig å ha med seg et par poenger som har endret bildet noe bare i løpet av de par årene som har gått siden siste anbefaling fra katalogkomiteen.

Det viktigste som har skjedd, er at BIBSYS i mellomtiden har inngått en kontrakt med OCLC om nytt system, noe som i tillegg til mye annet betyr at ett av de lokale MARC-formatene i Nor-

»
Av avdelings-
direktør Jonny
Edvardsen,
Tilvekst og
kunnskaps-
organisering,
Nasjonalbiblio-
teket

ge (BIBSYS-MARC) kastes på historiens skraphaug, og erstat-tes med MARC 21 både som re-gistrerings- og utvekslingsfor-mat. Dette er svært gledelig, og vil få stor betydning for den vi-dere dynamikken også når det gjelder utfasing av NORMARC.

Det andre som har skjedd er utviklingen av Biblioteksøk til er-statning for Samkatalogen for bø-ker. Arbeidet med dette har tydelig vist at datakvaliteten ute i sekto-ren, for å si det forsiktig, er ujevn. Dette har ingen ting med MARC-formatet å gjøre, men mer med at alt for mange katalogiserer altfor mye altfor mange ganger med altfor ujevnt resultat. Spesielt for det norske materialet tror jeg at en ef-fekt av Biblioteksøk må bli en mer effektiv produksjon av katalog-poster, hos færre aktører og med bedre kvalitet. Dette var også en av hensiktene i følge Bibliotekmel-dingen: «Målet bør være at kvart dokument vert katalogisert ein gong, og at det vert lagt til rette for enkel gjenbruk av metadata ved andre institusjonar.»¹ Enkel gjen-bruk betyr i mine ører mer stan-dardisering, gode protokoller og et mer sammenhengende system for dataflyt på tvers.

Nasjonalbiblioteket mener fortsatt at utviklingen går i retning av MARC 21, på litt len-gre sikt forhåpentligvis mot et helt nytt format. Det er svært gledelig at Library of Congress har satt i gang et arbeid (Bibliographic Framework Transition Initiative) mot et format som kan erstatte MARC-formatet. Tem-poet i en slik prosess kan nok på-virke vurderingene i Norge. En overgang til et helt nytt format vil sannsynligvis være enklere fra MARC 21 enn fra NORMARC siden det er naturlig å tenke seg at vil bli utviklet «overgangs-verktøy» fra MARC 21 til det nye formatet.

Knutsen og Dahl har syns-punkter på katalogkomiteen og NorZIG. Når det gjelder Nor-ZIG er det som det fremheves i artikkelen snakk om et forholds-vis uformelt organ, som har fo-kus på å få biblioteksystemene til å snakke sammen på en god måte. Vedtak i denne uformelle gruppen gjøres ved konsensus. Det må derfor være en enighet på tvers for å få til en videreutvik-ling i de retningene man ønsker å gå. Det er helt åpenbart at ver-ken NB eller andre kan instruere systemeierne – det være seg Bibli-otek-Systemer AS, BIBSYS eller for den del OCLC, på de områ-dene som omtales her. Vi kan legge til rette for god samhand-ling, men de markedsmessige vurderingene av hvilken tekno-logi som er fornuftig å ha i bunn må hver enkelt organisasjon eller selskap gjøre. Så blir det selvføl-gelig en annen sak om de som kjøper systemene deler disse vur-deringene, og i siste instans kom-mer tilbake som kunder neste gang systemet skal fornyes.

Jeg deler ikke vurderingene

av at Den norske katalogkomite ikke representerer de norske bi-bliotekene på en god måte. Tvert imot er sammensetningen endret noe for å sikre at det til enhver tid er en bemanning i komiteen som er bred nok. Fire sentrale aktører har fast representasjon: NB, Biblioteksentralen, Høgsko-len i Oslo og Akershus og BIB-SYS. I tillegg er fag- og folkebi-bliotek representert.

Til slutt: Knutsen og Dahl kritiserer NB for at det i for i stor grad er fokus på intern oppryd-ding på bibliografisk side, og i for liten grad utvikling av over-ordnede, nasjonale bibliografis-ke strategier. Det er riktig at NB de siste årene har hatt store in-terne utfordringer i forhold til å rydde opp etter tidligere årtiers

forsømmelser. Samtidig har akti-vitetene vært satt inn i en større strategisk sammenheng. Vi har begynt flyttingen av nasjonalbi-bliografien fra de interne NB-systemene og ut i fellesskapet i BIBSYS. Vi har landet en 40-årig diskusjon om datautveksling mellom Biblioteksentralen og NB, og baserer nå deler av nasjo-nalbibliografiproduksjonen på data som kommer fra BS, noe som igjen gjør det enklere å ut-nytte poster på tvers av sektore-ne framover. Vi har stilt krav til systemleverandørene om å opp-gradere sine protokoller for å kunne delta i Biblioteksøk. Vi oversetter og implementerer webDewey både som en tjeneste, og som en måte å vitalisere emne-og klassifikasjonsdata. Vi skal i 2012 i gang med et samarbeids-prosjekt med UHR-bibliotekene, der fokus er emneordsystem.

Og ikke minst er vi opptatt av å få brukt utviklingsmidler på gode, framtidsrettede prosjekter ute i bibliotekene. Spesielt viktig innen kunnskapsorganiserings-feltet blir prosjekt som forsøker å utnytte både nye og gamle data på nye måter, og prosjektsøkna-dene for utviklingsmidler i 2012 tyder på at bibliotekene ser ut-fordringene med at bibliotekare-nes fokus til nå i for stor grad har vært på deskriptive katalogdata.

Jeg tror dette faktisk er vik-tigere enn måten metadataene er strukturert i datasiloene. Jeg ser for meg at om noen år blir en al-minnelig bibliotekar flakkende i blikket når noen nevner MARC eller hva det nå er som da er for-kortelsen for dataformatet. Så får heller vi som er spesielt inter-essert bry oss om slike sære ting.

Les hele debatten på nettet: <http://tinyurl.com/7csv2xs>

1 St.meld. nr. 23 (2008 – 2009). Bibliotek. Kunnskaps-allmenning, møtested og kulturarena i ei digital tid.

Bibliotekene må forsvare offentlighet

Bibliotek er institusjoner for offentlighet. Om vi skal lete etter et verdimesig fellesskap som forener bibliotekarere på tvers av det mangfoldet av kontekster de arbeider i, er nettopp biblioteket som en *forsvarer av og forkjemper for offentlighet* en felles verdimesig bærebjelke som binder profesjonen sammen. Selve grunnideen for det er nettopp å realisere kunnskapens potensial som et offentlig fellesgode og å legge til rette for åpen tilgang til og deling av kunnskap.

Hvis offentligheten trues – enten det er av krefter som vil begrense tilgangen til kunnskap og informasjon, kommersielle aktører som okkuperer offentlige torg og møteplasser eller utviklings-trekk som erstatter en diskuterende med en representativ offentlighet – må bibliotekfeltet stå opp som forsvarere av offentligheten.

Vi står overfor noen slike trusler nå. La meg ta utgangspunkt i et konkret eksempel. For drøyt 20 år siden var jeg engasjert i et nordisk prosjekt av Romulo Enmark som da var leder for Sentrum for bibliotekforskning ved universitetet i Göteborg. Vi skulle analysere framtidsdebatten om bibliotek i de nordiske landene. Det empiriske materialet var artikler i de nordiske bibliotektidsskriftene i perioden 1985-1990.

Jeg hadde ansvaret for å skrive det norske kapittelet i boka som prosjektet resulterte i. Og tidsskriftene – for mitt vedkommende først og fremst Bok og Bibliotek – ga et rikt materiale. Også de sentrale strategene – bibliotekdirektør og riksbibliotekar – deltok, og det å analysere hvordan de tenkte, var naturligvis særlig interessant. Ett av de sentrale funnene var at disse to sentrale lederne i bibliotekideologisk forstand var på kollisjonskurs med hverandre: «Den ene (bibliotekdirektøren) har som et klart utgangspunkt at bibliotekene skal påvirke samfunnet – være et redskap for likhet og demokrati. Dersom samfunnsutviklingen truer de verdier bibliotekene skal fremme, skal man kjempe – ikke gi opp verdigrunnlaget. Riksbibliotekaren derimot, ser ut til å legge til grunn at man må tilpasse seg verden slik den er. Om verdier vi i og for seg ser som ønskelige er på vikende front, får vi ta det til etterretning.» (Audunson, 1991, s. 131).

Kunne dette prosjektet ha vært gjentatt i dag, 20 år seinere? Jeg er ikke sikker. Når jeg tviler, er det ikke fordi jeg ikke tror dagens sentrale strateger tenker og skriver like godt og dypt som deres forgjengere på 1980-tallet gjorde. Men det har skjedd noen grunnleggende end-

ringer med hensyn til hvordan offentligheten fungerer. En diskuterende offentlighet er i ferd med å erstattes med en representativ offentlighet. Det har gjort de sentrale strategene mindre synlige i den diskuterende offentlighet.

En demokratisk og diskuterende offentlighet innebærer at synspunkter legges fram på åpent tilgjengelige arenaer. Der brynes de mot andre synspunkter og de blir gjenstand for kommentarer og kritikk. Ved at synspunkter legges åpent fram, og brynes mot konkurrerende synspunkter, kan den myndige borger – eller i en fagdebatt: den myndige profesjonsutøver – vurdere standpunktene opp mot hverandre og ta et informert standpunkt. Dynamikken i en åpen og offentlig debatt bidrar også, må vi tro, til bedre kvalitet i de beslutningene som tas.

Den åpne, diskuterende offentligheten er et barn av moderniteten. Men det finnes en annen offentlighet som har røtter i det førmoderne og føydale. Det er den *representative* offentlighet. I den representative offentlighet kan makthaverne vise seg fram i all sin prakt og glans uten å forstyrres av kritikere og kommentatorer. Begge former for offentlighet har eksistert side om side. Kongens åpning av Stortinget hvert år i oktober og

Professor'n

Av professor Ragnar Audunson,
Høgskolen i Oslo og Akershus

kongefamilien som hilser barne-
toget fra slottsbalkongen 17. mai,
er eksempler på representativ of-
fentlighet. Men når politikk skal
utformes og kursen til offentlige
institusjoner staves ut, er det den
diskuterende offentlighetens are-
ner og de normene som gjelder
der, som er viktige.

**Digitaliseringen og internett
gir muligheter** til en gigantisk
utvidelse av det offentlige rom-
met. Men paradoksalt nok ser vi
sterke tendenser til det motsatte –
til at digitaliseringen i kombina-
sjon med kommunikasjonsstrate-
gier, i stedet fremmer en form for
førmoderne, representativ offent-
lighet. Eksempler her er nettsteder
der institusjoner og virksomheter
uforstyrret kan presentere seg
uten å bli korrigert, kritisert eller
motsagt og det er glansede maga-
siner som tydeligvis enhver orga-
nisasjon med respekt for seg selv
engasjerer kommunikasjonsbyrå-
er til å produsere for seg.

På nettsidene og i de glansede
magasinene kan virksomheter
fra Statoil via Fotballforbundet
til Nasjonalbiblioteket presen-
tere de vakreste og best retusjerte
bildene av seg selv og egen akti-
vititet. Der kommer det ingen
ubeha-

gelige og kritiske spørsmål om
problemer knyttet til kanadisk
oljesand eller svarte spillerløn-
ninger. Eller bibliotekpolitikk.

**Da kommunikasjonsdirektø-
ren i Nasjonalbiblioteket** i
fjor høst i en debatt på Bibliotek-
norge erklærte at det mest natu-
rlige for Nasjonalbiblioteket er å
informere om sine saker på bi-
bliotekets nettsider, kan det være
et uttrykk for en tilpasning til de
trendene som erstatter en disku-
terende offentlighet med en re-
presentativ offentlighet. I den
grad bibliotekene gjør det, er det
problematiske.

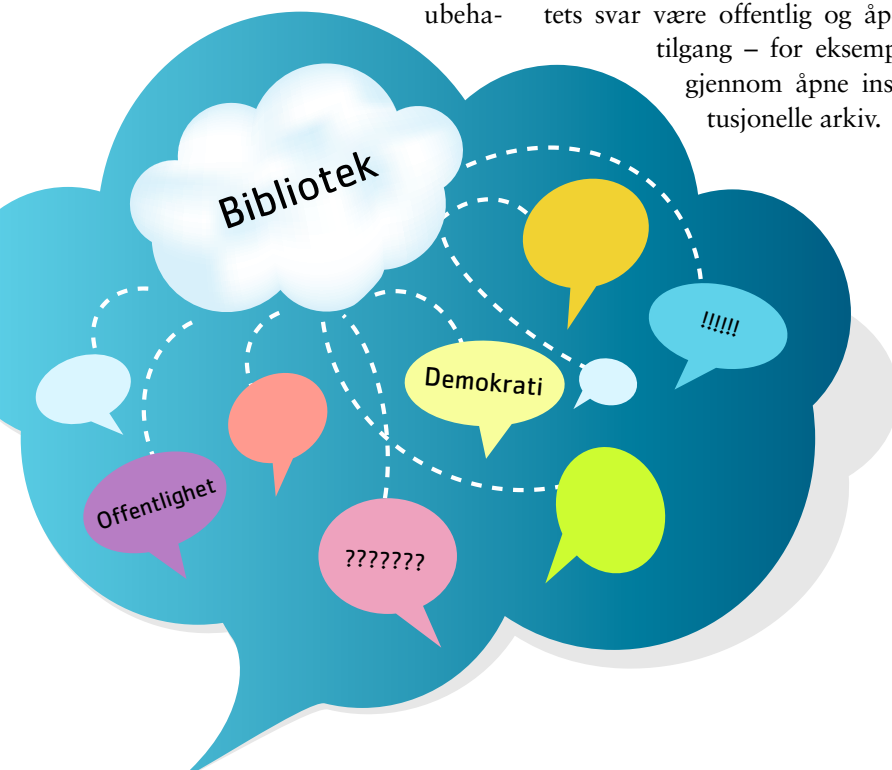
Å forsvare det åpne offentlige
rom må være en ryggmargsrefleks
i bibliotekfeltet. Det gjelder den
diskuterende offentligheten, men
det gjelder også utfordringer mot
det offentlige rom i bredere for-
stand. Der offentlige torg og mø-
teplasser i økende grad okkuperes
og overtas av kommersielle aktø-
rer som Steen & Strøm og Thon
eiendom, må bibliotekene utvikle
alternative og genuint offentlige
møteplasser. Det er en utfordring
som mange innen bibliotekfeltet
nå er opptatt av. Der noen søker å
begrense tilgangen til forsknings-
basert kunnskap, må bibliotekfel-
tets svar være offentlig og åpen
tilgang – for eksempel
gjennom åpne insti-
tusjonelle arkiv.

Spørsmålet er om vi skal rea-
lisere de mulighetene for økt of-
fentlighet og kunnskapsdeling
som digitaliseringen åpner opp
for eller ikke. Dette er et kamp-
spørsmål. La meg ta et eksempel
fra egen arbeidsplass. Høgskolen
i Oslo hadde inntil den fusjoner-
te med Høgskolen i Akershus et
nettsted – HiO-nytt – som var
åpent for debatt. Debatten på
dette nettstedet var til tider svært
livlig. Høgskolen er en institu-
sjon som finansieres over offent-
lige budsjetter og skal løse opp-
gaver for samfunnet. Derfor var
det, rimelig nok, også mulig for
den interesserte allmennheten
utenfor Høgskolen å gi sitt besyv
med i diskusjonene. Etter fusjo-
nen mellom de to høgskolene
fikk vi et nettsted som ikke åpnet
opp for diskusjonen. Det skapte
frykt for at den nye høgskolen
skulle bli en del av trenden med
representativ glansbildeoffentlig-
het. Høsten 2011 ble dette et av
de heteste diskusjonstemaene på
den nye høgskolen. Jeg føler meg
trygg på at resultatet vil bli et
nettsted som åpner opp for dis-
kusjon og samtale.

**Slike kamper må bibliotek-
feltet være forberedt på å ta
framover.** I 1990 fant jeg som
nevnt innledningsvis at direktø-
ren for Statens bibliotektilsyn
mente at bibliotekene skal på-
virke samfunnet og være redskap
for demokrati. Riksbiblioteka-
ren framsto som mer tilpasnings-
orientert i forhold til endringer
og tendenser i samfunnet. Det er
bibliotekdirektørens vurderinger
fra den gang vi bør lytte til.

Litteratur:

Audunson, R. (1991). Framtiden
i norsk bibliotekdebatt. I: *Biblio-
teken och framtiden*. Redigert av
Romulo Enmark. Göteborg,
Centrum för bibliotekforskning.
S. 122-170.

Sparekniv Norge rundt

Trang kommuneøkonomi har ført til kutt i bibliotekbudsjettene landet rundt. Men noen har fått mildere kutt etter å ha sagt klart fra til politikere om hva nedskjæringene innebærer.

TEKST: MERETE LINDSTAD, FRILANSJOURNALIST

«Krisebudsjett og massive kutt» skrev Halden Arbeiderblad 4. november da rådmannen i Halden presenterte budsjettforslaget sitt for 2012. Vel vitende om at kommunen lå an til et underskudd i 2011 på opp mot 100 millioner og trolig ville bli underlagt sterkere kontroll fra Fylkesmannen, hadde rådmannen kveset sparekniven. Budsjettforslaget innebar «flere og store omstillinger, samt en nedtrapping av tjenestetilbud i kvalitet og omfang».

Et av tjenestetilbudene som skulle trappes ned, var biblioteket. Her skulle driftsbudsjettet kuttes med én million. Det skulle skje gjennom nedbemanning og mindre innkjøp.

Men da politikerne hadde sagt sitt, så framtiden mindre dyster ut for folkebiblioteket i Halden. Kuttet ble redusert til under det halve. Ingen nedbemanning ble nødvendig, og åpningstidene kunne opprettholdes.

Direkte politikerkontakt

– Biblioteksjefer som sier ifra og

som synliggjør det de driver med, gjør det lettere for oss politikere å støtte dem i deres ønsker og krav, sier **Per Magnus Finnanger Sandsmark**, Venstre-politiker i Halden. Sammen med Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Miljøpartiet De Grønne fikk Venstre flertall ved kommunevalget i 2011.

Som leder for hovedutvalget for kultur og idrett i Halden ble Finnanger Sandsmark kontaktet av biblioteksjef **Elizabeth Arendt** rett etter at rådmannens budsjettforslag var lagt fram. Arendt forklarte at et kutt på én million innebar at åpningstidene måtte reduseres.

Det uroet utvalgslederen, som selv bruker biblioteket hyppig.

– For oss i Venstre var det viktig å opprettholde åpningstidene, og gjerne utvide dem også. Så jeg spurte hvilken sum som var nødvendig for å redde åpningstidene. 600 000 kroner var svaret.

Finnanger Sandsmark tok med seg innspillet til den videre debatten om kommunebudsjettet. Uten store problemer fikk han overbevist politikerkollegerne om å redusere nedskjæringen fra én million til 400 000. Eneste parti som ville beholde million-

kuttet var Fremskrittspartiet.

Per Magnus Finnanger Sandsmark mener henvendelsen fra biblioteksjefen hadde stor betydning for at nedskjæringen holdt seg på 400 000.

– Det viktige var at jeg hadde konkrete fakta fra biblioteksjefen. Fakta om hva som var levelige kutt, og hva som ikke var det.

Full seier

på Nord-vestlandet

Engasjerte bibliotekbrukere som satte i gang underskriftskampanje og skrev leserinn-

legg i avisene kombinert med en offensiv biblioteksjef som jobbet aktivt overfor politikere og lokal- og regionalpresse. Det ga resultater i **Ålesund**. Stikk i strid med rådmannens forslag, bestemte et enstemmig bystyre å bevare bibliotekfilialen på Moa.

– Jeg benyttet meg av vennskap og kjennskap og gikk nok ganske langt i å kontakte politikere og journalister, forteller **Mariann Schjeide**, biblioteksjef i Ålesund. – Det var en stor jobb, men en takknemlig jobb å få dem til å støtte oss.

Til forskjell fra andre byer på samme størrelse, har Ålesund både et hovedbibliotek og et bydelsbibliotek – eller en filial. Den ligger i bydelen Moa og skal betjene 25 000 innbyggere. På grunn av trang økonomi foreslo rådmannen å legge ned filialen.

– Jeg har stor respekt og lojalitet for min arbeidsgiver, rådmannen. Selv om jeg var uenig i hennes vurdering, har jeg full respekt for det arbeidet hun gjorde og for prosessen underveis, understreker Schjeide. – Samtidig var det min plikt å tale bibliotekets sak.

I ukene opp mot bystyrets budsjettmøte henvendte Schjeide seg jevnlig til mediene, både lokal- og regionalpressen. Etter hvert tok også de kontakt tilbake, og oppslagene ble mange. Under budsjettbehandlingen satt hun i salen. Både før, under og etter avstemmingen var journalistene på henne for intervjuer og uttalelser.

– Da så jeg hvor utrolig viktig det er å være synlig. Journalistene kjente meg igjen, og da var det lettere å ta kontakt.

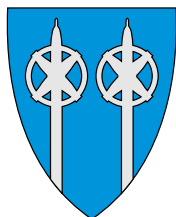
Ring, mail, bli FB-venn

Biblioteksjefen oppfordrer flere bibliotekarer til å bli mer offensive overfor mediene. Hennes hjertesak er at flere kommer seg innenfor redaksjonene og knytter kontakter, spesielt med kulturjournalister.

– Du kan ikke sitte og vente på at noen ringer. Ta kontakt! Ring dem, mail dem, bli venner på Facebook. Det er måten å jobbe på. Få dem til å skrive om det som skjer på biblioteket. Det verste som kan skje er at du spør og får et «nei», sier Schjeide.

Hun mener det handler om å tørre litt mer, bli mer modig.

– Første gangen kan det kjennes litt uvant og vanskelig. Men allerede neste gang er det lettere!

Nådde ikke fram

Biblioteksjefen i Trysil forsøkte også å påvirke politikerne da hun ble kjent med forslagene om nedskjæringer fra 2 til 1,4 stillinger.

– Vi sendte brev til dem og snakket med dem når de var innom. En av lånerne våre skrev et leserinnlegg i avisen, og journalistene skrev mye om de foreslåtte kuttene, forteller biblioteksjef **Kari Lise Hagen**.

– Jeg trodde at noen av politikerne kom til å ta kuttene opp til diskusjon. Da det samme forslaget kom opp for to år siden, fikk vi støtte fra Senterpartiet. Men det skjedde ikke nå.

Under budsjettbehandlingen var det ingen som tok til motmæle mot forslaget om stillingskutt, og

fra 1. januar 2012 ble åpningstidene redusert. Nå holder Trysil folkebibliotek åpent fire dager i uka mot tidligere seks, og en kveld i stedet for to.

– Og for første gang i historien må vi holde stengt fire uker til sommeren, opplyser Kari Lise Hagen.

Tungt hjerte

Ordføreren i Trysil, **Ole Martin Norderhaug** fra Arbeiderpartiet, er en ivrig bibliotekbruker, først og fremst som låner av bøker, både fag- og skjønnlitteratur.

Han og biblioteksjefen er enige om én ting: Kuttet i bibliotekets budsjett er hardt.

– Det er ingen som med lett hjerte skjærer ned i bibliotekbudsjettet. Folkebiblioteket er den viktigste formidleren av kultur i Trysil, sier Norderhaug.

Han mener biblioteket er viktig også som et samlingssted for mange tryslingere.

– Men når økonomien er så stram at du må vurdere å legge ned barnehager og diskutere rammetimer i skolen, så må alle bidra. Også biblioteket.

Den stramme økonomien i Trysil skyldes kombinasjonen av omlegging av inntektssystemet med overføringer fra stat til kommune og at innbyggertallet går ned, forklarer ordføreren. Per 1.1 2011 hadde Trysil 6 754 innbyggere.

Hardt for små-kommuner

Bibliotek i små kommuner ser ut til å være hardest rammet av budsjettkutt, ifølge Bok og Biblioteks undersøkelser. I slutten av november sendte vi ut en henvendelse på diskusjonslista Biblioteknorge@nb.no der vi oppfordret til tips om kommuner hvor det sto dårlig til. Responsen ga et klart bilde. Med en håndfull unntak var det gjennomgående kommuner med godt under 10 000 innbyggere som meldte tilbake om varslede nedskjæringer og stadige trusler om nedleggelse og kutt.

Kraftkommunen **Bardu** med under 4 000 innbyggere er blant kommunene der politikere forteller om trangere økonomi enn tidligere.

– Som en klassisk kraftkommune med tilgang til store, frie inntekter fra salg av kraft, har vi i mange år hatt store investeringer og et høyt servicenivå. Men økonomien vår er sårbar, og nå innhentes vi av lavere kraftpriser, forteller ordfører **Arne Nysted** fra Arbeiderpartiet.

De største usikkerhetsmomentene er økte utgifter til pensjoner og gjeldsrenter.

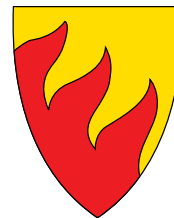
– Pensjonsutgiftene har begynt å komme nå. Hvor stor den regninga blir, vet vi ikke. Årsaken er finanskrisa og dårligere avkastning på fondene der pensjonssparepengene er plassert.

Derfor ropte rådmannen tydelig varsku om at det var nødvendig å kutte betydelig på utgiftssiden i budsjettet for 2012. En av konsekvensene var at biblioteket måtte redusere fra 1,5 til 1,25 årsverk og kutte 10 000 på bokbudsjettet.

Nå er biblioteket lørdagsåpent bare en gang i måneden mot tidligere hver lørdag, og kveldsåpent bare en og ikke to kvelder i uka.

– Vi har mange vernepliktige som bruker biblioteket, og spesielt de vil merke den kortere åpningstiden, mener biblioteksjef **Hilde Eggen**. Men hun er ikke opprørt over å ha fått mindre å rutte med i 2012.

– Alle i kommunen har måttet kutte.

Tar kuttene med fatning

Biblioteksjefen i **Bardu** er langt fra alene om å ta kuttene med fatning.

– Man behøver ikke se på alle nedskjæringer for negativt. Lange åpningstider betyr ikke nødvendigvis mer besøk, og det er ikke gitt at vi skal ha samme innkjøpsprofil som vi har hatt i mange år, sier **Hildur Eikås**.

Eikås er biblioteksjef i **Sør-Varanger** og har fått signaler om å spare inn 300 000 i lønnsutgifter i 2012. Det vil føre til at hovedbiblioteket i Kirkenes får ukentlig åpningstid på 42 timer mot 49 timer. Filialen i Bugøynes må redusere fra 12 til 6 timer åpent i uka.

– Vi må se biblioteket som del av en helhet, som del av hele kommunen. Når kommunen nå må kutte mange millioner i budsjettet, må også biblioteket være med på dugnaden for å få økonomien på rett kjøll igjen.

Hildur Eikås mener trangere tider kan tvinge fram nødvendige og positive endringer i bibliotekene.

Glipp i innspurten

En drøy uke etter bystyremøtet i Arendal 8. desember kunne vi lese på Arendal-bibliotekets nettside: «Fra 01.01.12 reduserer vi våre åpningstider fra 52 til 41 timer pr uke.»

Dermed var saken avgjort. Tross flere leserinnlegg fra tillitsvalgte og lokale representanter for Fagforbundet, Bibliotekarforbundet og Norsk bibliotekforbund, avisreportasjer og -intervjuer med biblioteksjefen i tillegg til besøk av en komité politikere,

hadde de bibliotekansatte i Arendal ikke nådd fram til politikerne med budskapet sitt: Får vi ikke bevilgninger som holder tritt med prisutviklingen, må vi kutte i åpningstidene.

Politikerne vedtok et budsjett som var mer eller mindre i tråd med rådmannens forslag, der det sies i klartekst: «Det er ikke lagt inn kompensasjon for prisvekst for kjøp av varer og tjenester. Dette er i realiteten en skjult innsparing.» Eneste parti som i det hele tatt nevnte biblioteket under budsjettdebatten, var SV.

Ifølge Peder Syrdalen, medlem i kultur-, miljø- og næringskomiteen og representant for Høyre, det største partiet i bystyret, var det en glipp at biblioteket ikke fikk mer midler.

– Det var en forglemmelse at biblioteket ble rammet slik, sier Syrdalen. Han kjenner godt til konsekvensene, at biblioteket nå må ha kortere åpningstider.

– Rådmannen la opp til et generelt kutt på én prosent i hele budsjettet. Men vi ville ikke skjære ned på skole og omsorg. De sektorene ville vi verne – i tillegg til biblioteket. Det var en forglemmelse at vi ikke fikk det med, sier Syrdalen.

– Høyre har alltid ønsket å styrke biblioteket, og vi kommer nok til å justere dette i 2013-budsjettet.

Dermed er det lov å håpe på bedre tider i Arendal.

Stø kurs mot framtiden

Glem rolledebatten, vis positive resultater!

AV ODD LETNES, REDAKTØR

Høsten 2011 ble Høgskolen i Oslo omorganisert. Det falt sammen med at daværende dekan Øivind Frisvold gikk av med pensjon og Liv Gjestrum gikk inn i stillingen som leder for det instituttet som utdanner flertallet av landets bibliotekarer.

Gjestrum har dobbel bakgrunn, hun er både lektor og bibliotekar. Det mener hun kan være en fordel. På den ene siden kjenner hun biblioteksektoren og historikken fra innsiden, på den annen side kan hun også ta et skritt tilbake og frigjøre seg fra forventningene og se på sakene med friske øyne.

– *Var det noe som overrasket deg da du for vel 10 år siden penset over fra skolesektoren til bibliotekvesenet?*

– Det må ha vært rolledebatten og kampen mot bibliotekar-myten. Jeg tror ikke vi bør dvele ved disse diskusjonene, men i stedet jobbe konkret for å vise fram positive resultater i hverdagen.

– *Bør den norske bibliotekarutdanningen fortsatt være en all round-utdanning?*

– Vi har en blanding i dag, hvor de to første årene er felles, med spesialisering det tredje året. Vi diskuterer dette fortløpende. Fordelen med en så stor andel fellesundervisning, er at det gjør studentene i stand til å gå inn i ulike jobber. Det er de færreste som vet hvor i yrkeslivet de havner når de begynner på studiet. Men det er viktig å huske at det foregår en sterk spesialisering på masternivå, hvor vi i dag uteksaminerer cirka 15 kandidater i året.

– *Bortimot halvparten av studentene går inn i jobber utenfor biblioteksektoren. Er det greit?*

– Før var utdanningen mer rettet inn mot arbeid i bibliotek. I dag er den mer en generell utdanning innenfor kunnskapsorganisering, informasjon og litteraturformidling. Vi synes det er positivt at den kompetansen vi gir studentene, de bibliotekariske ferdighetene, kan brukes mange steder i yrkeslivet. Men det oppleves som en fordel for mange at vi også gir profesjonsutdanning.

– *Er du fornøyd med søker tallene?*

– Interessen er stabil og vi har hatt mellom 230 og 300 søkere de siste 10 årene. Men vi skulle selvsagt gjerne hatt flere, og særlig med flerkulturell bakgrunn.

– *Høgskolen i Oslo og Akershus har nesten monopol på bibliotekarutdanning. Frykter dere konkurranse?*

– Det finnes jo to andre utdanninger, en i Tromsø og den forholdsvis nye skolebibliotekarutdanningen i Kristiansand. Det startet også opp et tilbud i Bergen for en tid siden, men det ble lagt ned. Dersom det skulle etableres flere, ville de nok møte en del utfordringer, noe som alle små utdanningstilbud gjør. Her i Oslo har vi en faglig stab på 40 personer, noe som gir mange fordeler for det faglige miljøet og for studentene, sier Gjestrum og legger til:

– Vi må utvikle studietilbud som gjør at våre kandidater vil være attraktive for biblioteksektoren også i framtiden. Jeg tror konkurransen om de framtidige bibli-

otekjobbene kan bli vel så sterk fra kandidater med andre typer utdanning enn bibliotekarutdanning.

– *Det er ikke så mange som vil ta skolebibliotekarmodulen blant studentene deres?*

– Nei, her har det vært sviktende interesse. Vi synes selv vi har et godt tilbud og får gode tilbakemeldinger fra dem som har tatt modulen. Det undrer meg at interessen er så lav. Kanskje skyldes det de negative signalene om kutt og nedleggelse og frustrasjon som ofte kommer i media. Kanskje skyldes det rett og slett at de andre valgfagene virker mer spennende.

– *Hva ser du på som typiske utfordringer i framtiden?*

– Selv om det etter hvert skulle bli færre fysiske bibliotek, vil det være behov for de bibliotekariske ferdighetene innenfor kunnskapsorganisering og formidling. Mengden av informasjon vil vokse enormt framover, men den vil alltid måtte tilrettelegges, settes inn i en sammenheng og formidles. Det er viktig for oss å henge med i utviklingen. Til høsten starter vi opp et nytt tilbud for barnebibliotek, og vi er i ferd med å gå gjennom fagene innenfor kunnskapsorganisering. Vi går nå også i gang med å se nærmere på e-bøkenes plass i den litterære institusjonen, avslutter Liv Gjestrum.

Bok og Bibliotek

Nr. 1. 2012

Årets bibliotekprosjekt 2011

Årets gave til rådmannen eller kultursjefen!

Abonnement:

<http://dbpartner.no/bokogbibliotek/>

Bok og Bibliotek

Nr. 4. 2011

**Bibliotek
eller kornsilo?**

Bok og Bibliotek

Nr. 3. 2011

**Inspirasjon
eller trussel?**

- Etablering av litteratur
- Svakke finansieringen
- Bibliotekene, frykter sel
- norske biblioteksjefer.
- 81 prosent av sjefene me
- litteraturhus har samlok
- med biblioteket.
- Mange biblioteksjefer ser
- litteraturhusene som vikt
- inspirasjonskilder.

Bok og Bibliotek

Nr. 1. 2011

**Lekestue?
Lesestue?
Varmestue?
Fritidsklubb?**

Temaseksjon:
Bibliotekets verdigrunnlag

Bok og Bibliotek

Nr. 6. 2010

**Eirik Newth:
Eboka og biblioteket
- statusrapport høsten 2010**

Hvor går kulturministeren?

Hardt skyts i ebokdebatten

Endelig er norsk webDewey klar

Bok og Bibliotek

Nr. 5. 2010

"Nå venter vi på forlagene skal s de norske e-ba Vi imøteser utl en nasjonal po og en innkjøp av e-bøker på med trykte b

Det løser! Det kommer nå!

Bibliotek også for rom- og romanfolk?

Sersamisk kultur frå dør til dør

Bok og Bibliotek

Nr. 4. 2010

Digitale utfordringer

Turbulens i Bokhylla.no

Forskningens muligheter og begrensninger

Lek og læring i biblioteket

Gullivers fantastiske reise

Glad gjeng.

– Flott å være på bokbussen, synes Mathea Eidemoen, Tina Villads Reinholdsén og Sofie Barosen Hokstad fra tredje og fjerde klasse på Sigerfjord skole. Her sammen med bokbuss-sjåfør Anne May Selnes og bibliotekar Karin.

I 25 år har bokbussen Gulliver kjørt ut til små og bitte små steder i de fem Vesterålskommunene. Bibliotekets forlengede arm er en populær gjest. Et bokbuss-seminar med fokus på framtida markerte jubileet.

TEKST OG FOTO: MARIANNE LOVISE STRAND, FRILANSJOURNALIST

Like før jul i fjor var et tjuetalls samlet på Sortland bibliotek for å drødle om bokbussens framtid.

– Vi fikk både påfyll og nyttige innspill, sier Ellen Marie Hansteensen som er leder for bokbussen i Vesterålen og også biblioteksjef i Bø.

Bokbussen i Vesterålen har 108 faste stoppesteder og om lag 4000 bøker tidsskrifter og lydbøker for barn og voksne. I Nordland fylke er det fem bokbuss-

Suksess

De 25 årene med bokbuss i Vesterålen har vært en suksess. Gulliver er den gode, gule bussen fylt med historier. Bussen som spesielt barn og unge på små steder liker å få besøk av. Et rullende bibliotek med ansatte som knapt har hatt en sykedag.

– Bokbussen er et fantastisk godt tilbud, men det er veldig viktig å evaluere ordningen og se på hva den skal være i framtida, sier Hansteensen. Bibliote-

kene har forandret seg, og det tror jeg også bokbussen vil gjøre.

Film, musikk og teater – alt dette er interessante områder som kanskje kan trekkes inn i Bokbussen i tillegg til ordinært utlån av bøker og lydbøker. Kanskje blir bokbussen en dag Vesterålens rullende «bok- og kulturhus»? Mulighetene er mange, men plassen i en buss må nok tilrettelegges på en annen måte i så fall.

Stor verdi

Bokbussen i Vesterålen ble etablert i 1986 og fikk navnet Gulliver. Bokbussen var et supplement for å veie opp for at en rekke mindre filialer i Vesterålen ble lagt ned. Bussen, som er et samarbeid mellom de fem kommunene i Vesterålen, ble etablert for å effektivisere. Det har vist seg å være et lurt valg.

Helt i starten var vissnok ikke alle udelte positive. Men Gulliver ble raskt et godt og innarbeidet og trofast tilbud som vesterålingene har satt stor pris på. Og barna som var lånere den gang, er kanskje foreldre i dag til nye bokbusslånere. Også mange eldre på bygda har benyttet bokbussen i løpet av disse årene.

– Vi vet at bokbussen har en stor verdi for den enkelte, sier Hansteensen. Men det er også et faktum at mange av våre eldre lånere gått bort. Bokbussen skal være et tilbud til alle, men vi ser at det hovedsakelig er skole- og barnehagebarn i Vesterålen som bruker den.

Kulturtilbud i distriktet

Bortsett fra i regionsenteret Sortland har samtlige av kommunene i Vesterålen opplevd stor fraflytting gjennom de siste 30 årene. Eksempelvis har innbyggertallet i Andøy minnet med om lag 100 personer i året siden 1980. I de fem kommunene Andøy, Bø, Øksnes, Hadsel og Sortland bor det drøyt 30.000 mennesker i dag.

– Bokbussen er utvilsomt med på å ivareta kulturtilbudet i distriktene, sier Hansteensen. Enkelte steder i landet kalles bokbusserne for kulturbusser, og dette er noe vi absolutt ønsker å se nærmere på. Vi ønsker oss flere lånere i yrkesaktiv alder, og vil se på hvordan nye tilbud kanskje kan føre til at bokbussen også blir attraktiv for disse.

De ønsker også å ha et fokus på tilbakeflytterne, mennesker som har gjort et bevisst valg om å flytte tilbake til Vesterålen.

Bussen på Facebook

I forbindelse med jubileet etablerte Hansteensen en Facebookside

for Bokbussen i Vesterålen. Foreløpig er det ikke mange medlemmer, men det håper hun det vil bli.

– Det er viktig å være på Facebook og andre sosiale medier, man kommer lettere i dialog med folk på den måten, sier hun. Men hvis siden skal fungere krever det jevnlig oppdatering.

De kan blant annet legge ut informasjon om hvor bussen er til en hver tid, spesielle happeninger og her kan lånere komme med ønsker om hva de vil låne og andre innspill.

Og som bokbussens administrative leder tror hun det er viktig å se på organiseringen i framtida. Bussen er i dag betjent med flere små stillinger, ofte under 50 prosent stilling. At de ansatte nesten ikke har hatt sykefravær på disse 25 årene, ser Hansteensen på som veldig positivt.

– De fleste bibliotekarene på bussen har vært i jobben i mange år, og trives veldig godt. Det gjør også sjåførene, som selvsagt også hjelper til med utlån og annet, sier hun.

– Vi stortrives

De er et godt team, bibliotekar Karin og bokbussjåfør Anne May Selnes. De stortrives om bord i sitt rullende bibliotek, bokbussen Gulliver.

Akkurat den dagen vi besøkte bokbussen, hadde den sitt faste stopp utenfor Sigerfjord skole, ei lita bygd ei mil fra regionsenteret Sortland. Det er stille i bussen, første- og andreklassingene har akkurat gått tilbake til klasserommene.

Utenfor bussen snør det tett denne januardagen, men inne er det lunt og godt.

– Ungene setter pris på bokbussen, det merker vi godt, sier Karin, som egentlig bare skulle være vikar på bokbussen for en periode. Nå har hun vært med i snart 11 år, ansatt i en 20 prosents stilling.

Anne May har vært buss- og trailersjåfør i til sammen 15 år, og for fire og et halvt år siden fikk hun det hun betegner som selve drømmejobben.

– Jeg elsker bøker, og låner med meg pose etter pose, sier hun og smiler. Som sjåfør for bokbussen har

jeg jo lett tilgang til alle bibliotekene i regionen. I tillegg er jeg selvsagt veldig glad i å kjøre buss og glad i folk.

– Ja, du aner ikke hvor mye bøker hun låner, ler Karin, som også stortrives. Jeg arbeidet tidligere som ungdomsskolelærer, i dag kombinerer jeg denne jobben med å undervise fremmedspråklige på Sortland.

Karin tar i mot bøker som skal innleveres, og sjåfør Anne May registrerer nye utlån.

– Det hender at noen av ungene tror at det koster å låne bøker, og at lånekortet er et betalingskort, sier Karin. Det er kanskje ikke så rart, for det meste betales jo med kort ellers.

– Det er ikke mange eldre lånere igjen, de få som er setter uendelig stor pris på oss. Er det dårlig før stopper vi utenfor huset deres, og plukker med oss et utvalg bøker som vi vet de vil like. Med årene vet vi jo godt hva den enkelte liker.

Og vinnerne ble...

Det var ingen enkel jobb som ventet juryen i desember da de beste prosjektene skulle siles ut og rangeres. Det var så utrolig mange spennende kandidater. Til slutt landet vi på denne listen – gratulerer!

1. plass fagbibliotek: Rådata nå! (Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU, og BIBSYS)
1. plass folkebibliotek: E-diktet (Fylkesbibliotekene i Østfold, Vestfold og Buskerud)
2. plass folkebibliotek: Undringskvelder i Vikna (Vikna bibliotek)
3. plass folkebibliotek: Prosjekt X (Larvik bibliotek)

Den største utfordreren til «pallplass» var «Biblioteket på en torsdag» (Dønski videregående skole). Førstepremien i hver kategori er et gavekort på kr 3000,-

Juryen besto av:

- Høgskolelektor Unni Knutsen, Høgskolen i Oslo og Akershus, avdeling ABI
- Odd Letnes, redaktør i Bok og Bibliotek
- Nina Granlund Sæther, Forfatter, redaktør av tidsskriftet Hus & Bolig. Styremedlem i ABM-media as
- Professor Lisbeth P. Wærp, kultur og litteratur ved Universitetet i Tromsø. Wærp er også medlem av Norsk kulturråd

I Bok og bibliotek nr. 2 for 2011 ble konkurransen «Årets bibliotekprosjekt 2011» annonsert. I utlysningsteksten sto det følgende: «Det vrirmler av spennende prosjekter i bibliotekene som spenner over alt fra utstillinger, vampyrkvelder og spillnetter til lesestimulering, seniorsurf og formidling av skjønn- og faglitteratur.»

Etter en noe nølende start, ramlet det inn med påmeldinger mot slutten av året, ca. 35 totalt. Selv om konkurransen var åpen for både skole-, folke- og fagbibliotek er det påfallende få søknader fra fag- og skolebibliotekene. Det skyldes nok ikke mangel på prosjekter i disse sektorene!

Juryen har hatt en særdeles morsom, men også krevende jobb! Prosjektene spenner svært vidt: fra GrevLing og kortreist mat i forbindelse med RingsakerOperaens oppsetting av *I Cancelliraadens Dage*, via blodige mord (kriminalfestival) og kulturhistoriske vandringar, til digital formidling og

arrangement og tiltak som skaper debattarenaer og fremmer toleranse og åpenhet.

Bibliotekene har vist kreativitet når det gjelder å skaffe midler til prosjektene. Samtidig viser prosjektbeskrivelsene oss at prosjekter godt kan drives innenfor egne rammer dersom man har fantasi og vyer og gjerne noen gode samarbeidspartnere. Dette slår hull på myten om at det bare er de store bibliotekene som har muskler til å satse!

Ikke alle påmeldingene er prosjekter i en snever betydning av ordet. Vi har valgt å legge oss på en romslig tolkning, i tråd med utlysningsteksten. Vi har lagt vekt på at prosjektet skal være originalt, interessant og ha overføringsverdi. Vi valgte bort tiltak som kan karakteriseres som løpende aktiviteter og prosjekter som ikke helt har kommet i gang og gitt resultater. Prosjekter i den siste gruppen er mer enn velkomne til å søke i 2012! Utlysning kommer senere både på nett og papir.

Her er prosjektene:

Fagbibliotek:

- Høgskolen i Oslo: iPad og digital læring
- NTNU og BIBSYS: Rådata nå!

Folkebibliotek:

- Bodø bibliotek: Teater i bibliotek
- Deichmanske bibliotek: La barna tale
- Deichmanske bibliotek: lanseringsfester og opplesningsturne med Vinduet, Litterært nachspiel i samarbeid med Oslo litteraturfestival og festivalbibliotek på Øyafestivalen
- Deichmanske bibliotek: Podeprosjektet
- Deichmanske bibliotek: Topp 20
- Fusa, Vaksdal og Samnanger folkebibliotek: Me vil òg vera med
- Halden bibliotek: Bibliostreken (visuelt formidlingsprosjekt)
- Kragerø bibliotek: Kulturhistorisk vandring 1840-1940

- Kristiansand, Bergen, Trondheim, Stavanger og Deichmanske bibliotek: Leselyst og språkforståelse to sider av samme sak
- Larvik bibliotek: Den digitale borger
- Larvik bibliotek: GrevLing
- Larvik bibliotek: Prosjekt X
- Meløy bibliotek: Kriminalfestival
- Nesodden bibliotek: Lykkeposer
- Oppland fylkesbibliotek: Bokpod & Ord om fjell (digital formidling)
- Rana bibliotek: I vinens speil
- Ringsaker bibliotek: Utsøkt, kortreist mat og musikk på Cancelliraadens gjestebud
- Råde bibliotek: Høstlesekampanjen 2011
- Skien bibliotek: Nasjonens barn
- Sogndal bibliotek: Fjord til fjell
- Stavanger bibliotek: Kåring av årets bok
- Sund folkebibliotek: Ord i spor: sjøsprøyt 2011

- Tromsø bibliotek og byarkiv: Integreringsprosjekter (lesegrupper, formidlingsprosjekt)
- Vikna folkebibliotek: Internettkafé for 55+
- Vikna folkebibliotek: Midt i uka (kulturkafé)
- Vikna folkebibliotek: Samarbeid med Barbroteatret
- Vikna folkebibliotek: Undringskvelder
- Vindafjord bibliotek: Bok i butikk
- Voss bibliotek: Vidare enn Voss
- Østfold fylkesbibliotek: B for bibliotek
- Østfold, Vestfold og Buskerud fylkesbibliotek: E-dikt for barn og voksne
- Åmot folkebibliotek: Fritt fram for fortelleren

Skolebibliotek:

- Drammen videregående skole: Boksjokk & Sant/usant?: Kropp, helse og kildekritikk i Naturfag vg1
- Dønski videregående skole: Biblioteket på en torsdag

Les om
vinnerprosjektene
på side 22 - 26

The diagram illustrates a vast network of interconnected datasets and organizations. At the center is 'BioData'. Radiating from it are clusters of nodes, each representing a different domain or type of data source. The nodes are color-coded to group related entities:

- Blue Nodes:** Primarily music-related (BBC Music, Last.fm, Pandora) and news/media (The New York Times, Reuters).
- Green Nodes:** Academic research, health, and scientific databases (PDB, KEGG, NCBI, EMBL).
- Yellow Nodes:** Governmental data, education, and public services (UK Postcodes, NASA, GOV.UK).
- Pink Nodes:** Medical research, biology, and clinical trials (Drug Bank, Pub Med, KEGG).
- Orange Nodes:** Social media, user-generated content, and community platforms (Flickr, YouTube, Dailymotion).

The density of connections indicates a highly integrated ecosystem where information flows across multiple domains simultaneously.

22 » 1 / 2012 » Bok og Bibliotek

Folkebibliotek

Et slag for lyrikken

Vinneren for folkebibliotek ble «E-diktet» i regi av fylkesbibliotekene i Østfold, Vestfold og Buskerud.

– Vi ønsket å gi folk et mer variert litteraturtilbud både i innhold og når det gjelder fysisk form og distribusjon, forklarer **Mona Ekelund**, spesialbibliotekar ved Østfold fylkesbibliotek, på spørsmål om hvorfor de startet prosjektet «E-dikt».

E-dikt for barn ble startet i 2008 mens e-dikt for voksne startet i 2010.

Det at dikt får lite oppmerksomhet i mediene i forhold til romanen, var en viktig årsak til satsingen. Dessuten er dikt raske å lese, samtidig som de kan romme store tema og dype sannheter. Derfor egner de seg godt for dagens travle mennesker.

I dag abonnerer rundt 4500 på voksendiktene, mens 2200 abonnerer på barnediktene. Antall abonnenter øker stadig. Hver uke sendes diktene ut som e-post over hele landet, men med flest mottakere i Oslo. Slik får abonnentene et litteraturtilbud selv om de ikke fysisk oppsøker et folkebibliotek.

Voksendiktene velges av en redaksjonskomité

med representanter fra alle tre fylkesbibliotek. Barnediktene velges av en redaksjonskomité bestående av en førskolelærer, en forfatter og Mona Ekelund ved Østfold fylkesbibliotek.

– For å treffe et bredt publikum unngår vi de smaleste diktene, men plukker ut dikt vi antar har appell. Vi har med helt moderne dikt, samtidig som vi av og til plukker ut klassikere, sier Ekelund.

I starten ble prosjektet støttet av Norsk kulturråd og ABM-utvikling. I dag drives og finansieres e-diktet av fylkesbibliotekene i Østfold, Vestfold og Buskerud. Fra 2012 er e-diktets finansiering mer usikker. Derfor ønskes det at e-dikt skal finansieres fra nasjonalt hold, og få en plass i en framtidig nasjonal digital litteraturformidlingsside.

Men først sikrer støtte fra Nasjonalbiblioteket at lyrikken snart blir enda mer tilgjengelig:

– E-diktet er snart ferdig utviklet som app for mobiltelefon, sier Ekelund fornøyd.

Jyryen: «En ny og annerledes måte å formidle litteratur på. Biblioteket på sitt beste!»

Foto: Namdalsavisa v/Tom Lyse

De undrer seg i Vikna

«Undringskvelder – samtaler om tro og liv» er Vikna folkebiblioteks bidrag til Årets bibliotekprosjekt 2011.

Første tirsdag i måneden åpnes biblioteklokalene til samtale. Tema bestemmes av gruppa selv, og spenner fra det jordnære til det høytflyvende. Eksempler på tema som er tatt opp er: «Forskjellige religioner, tro og livssyn», «Er det et liv før og etter dette livet?», «Musikk og lyds innvirkning på kropp og sinn.» Forslagsstilleren innleder om kveldens tema, før de andre deltakerne lufter sine meninger. Siste tema het: «Hvem eller hva setter normene for hva vi opplever som rett og galt, synd og skyld, godt og ondt.»

Det er biblioteksjef **Mari-Ann Refsaas** og sogneprest **Jan Korssjøen** som står bak og leder møtene.

– Idéen til prosjektet kom da sognepresten var innom biblioteket og fortalte om da han var prest i Bærum og hadde «undringskvelder» i ungdomskaféen i kirka der. Jeg tente på idéen og spurte om vi ikke kunne lage undringskvelder her også med biblioteket som nøytral arena, forteller Refsaas.

Undringskveldene ble annonsert i avisene. Første kvelden møtte 16-17 personer. Det dukker fortsatt opp 15-20 personer med vidt forskjellig bakgrunn, til disse kveldene.

Refsaas forteller at de har skapt en sosial arena med en trygg ramme der folk med ulik bakgrunn kan komme sammen og lufter tanker om viktige spørsmål i livet, få aksept for sitt syn og akseptere at andre kan ha forskjellige meninger enn en selv.

– Det har vært utrolig lærerikt. Vi håper at disse kveldene er med på å skape mer toleranse blant folk. Det blir viktigere og viktigere i et stadig mer flerkulturelt samfunn, sier hun.

Undringskveldene, som er åpne for alle interesserte, går på tredje året.

– Så lenge det finnes ting å undres over, og folk ønsker å dele sine undringer med hverandre, fortsetter vi disse kveldene, sier Refsaas.

Jyren: «Temakveldene fremmer toleranse og åpenhet og legger til rette for en dypere samtale mellom mennesker. Det er etterspørsel etter denne typen diskusjonsarenaer i dagens samfunn.»

Aram Surchy
var en av
prosjekt-
deltakerne.

Ungdommen tar over i Larvik

«Prosjekt X» i Larvik kom opp til en 3.plass.

«Prosjekt X» i Larvik hentet sin inspirasjon fra «Mindspot» ved Århus bibliotek der de unge blir gitt mulighet til å prege bibliotektilbudet for, med og av ungdom.

Larvik bibliotek har i mange år jobbet bevisst med å gjøre biblioteket til et sted ungdom gjerne oppsøker, men erfaringsmessig er det vanskelig å etablere noe som virkelig treffer målgruppa. Det var derfor ønskelig med et prosjekt der ungdom selv skulle involveres.

Integrering og flerkulturelt samarbeid har vært en viktig del av prosjektet i Larvik. Et av målene har vært å gjøre biblioteket til en naturlig møteplass for ungdom med ulik språklig og kulturell bakgrunn.

– Sju ungdommer i alderen 14-19 år har vært ansatt som prosjektmedarbeidere, fire med etnisk norsk og tre med minoritetsspråklig bakgrunn. Forskjell i alder og bakgrunn har vært både en utfordring og en styrke, forteller biblioteksjef Anne Verde.

Prosjektmedarbeiderne skulle selv utvikle et relevant og attraktivt bibliotektilbud for ungdom. De kom med idéer, planla og gjennomførte arrangement, samtidig som de foreslo innkjøp av bøker og medier.

Til tross for prosjektets korte liv, rakk de å gjøre seg synlige, og ungdom på tvers av etnisitet ble bedre kjent med hverandre. De fikk trening i å lede, utvikle og gjennomføre idéer. Biblioteket fungerte også som treffested for aldersgruppa 13-18 år. For å nyte godt av erfaringene, er det ønskelig å videreføre prosjektet i en mer beskjeden form. Antall prosjektmedarbeidere må reduseres, men det forutsettes at minst to er minoritetsspråklige.

– Det var vanskelig å skaffe eksterne midler. Erfaringene var imidlertid så positive at flere har uttalt ønske om en videreføring. Blant annet har NAV Integrering vist interesse for prosjektet som integreringsarbeid, sier Verde.

Jyryen: «Dette prosjektet er rettet mot ungdom, og hensikten er å få flere ungdommer til bibliotekene, noe man har lyktes med gjennom et originalt tiltak med stor overføringsverdi.»

Kommet for å bli: Torsdagsdiskusjoner

Fullt hus! Avdelingsleder for biblioteket Åsne Hestnes ønsker filosof Bjørn Ramberg velkommen.

«Biblioteket på en torsdag» ved Dønski videregående skole kom nesten på «pallen» – som en sterk fjerdeplass.

– Et klokt menneske jeg har glemt navnet på, sa at skolebiblioteket må representere en merverdi i skolen. Skolebibliotekene er svakt hjemlet i lovverket. Det er viktig å arbeide på en måte som gjør at brukerne opplever denne merverdien slik at vår virksomhet styrkes i skolen, sier **Åsne Hestnes**, avdelingsleder for skolebiblioteket på Dønski videregående skole.

«Biblioteket på en Torsdag» er et av deres svar på dette. Da inviteres elever og ansatte til arrangement av en times varighet i en undervisningsfri midttime. Der serveres foredrag og innlegg fra inviterte gjester med påfølgende debatt. Det skaper diskusjon og sterkere samfunnsengasjement hos elevene. Høsten 2010 var det tre slike arrangement. I 2011 var det sju. I snitt har besøkstallet ligget på 80 personer. Rekorden innehas av toppidrettsutøver Marco Elsa-fadi som snakket om selvtillit og selvfølelse. Da møtte over 200 interesserte opp.

– Biblioteket skal være en trygg møteplass på

tvers av trinn og klasser. Vi vil utnytte denne rollen og også bekrefte skolebiblioteket som arena for samfunnsengasjement og refleksjon, understreker Hestnes.

Skolen har 25 prosent minoritetsspråklige elever. Høsten 2009 fikk de prosjektmidler knyttet til arrangement rettet mot denne gruppa. I 2011 ble perspektivet utvidet og temaene favnet bredere.

Høsten 2010 ble skolebiblioteket utvidet og fikk lerret, projektor og høyttaleranlegg. Siden alle reoler er på hjul, var det enkelt å sette opp stoler til 60-100 personer. Dermed lå alt til rette for prosjektet.

Nå ser framtida lys ut, og årets program er under planlegging.

– Skolens ledelse mener dette har hatt markedsføringsverdi for skolen, og at det er vilje til å bruke midler fra drift til videreføring av arrangementene. Nå har vi i tillegg fått nye prosjektmidler fra Akershus fylkeskommune. Vi tror at «Biblioteket på en Torsdag» er kommet for å bli, smiler Hestnes.

Juryen: «Her er man ikke redd for å ta opp betente temaer som kan skape debatt! Biblioteket framstår som en aktuell debattarena. Flere kjente navn blant foredragsholderne.»

Vi har alle typer tårn. Nå også fyrtårn.

Vi leter med lys og lykt etter gode
og riktige produkter for bibliotek.
Så neste gang du leter etter ting til
biblioteket, vet du hvor du skal rette lyset.

Miljøfyrtårn er et norsk, offentlig
sertifikat. Ordningen støttes og
anbefales av Miljøverndepartementet.

BS Eurobib

Nå med miljøsertifikat

www.bseurobib.com

Å skape et aktivt skolebibliotek

Å bygge opp et skolebibliotek i en skolehverdag styrt av PC'en, byr på interessante utfordringer. Hva skal egentlig et skolebibliotek være?

Av Ingrid
Svennevig
Hagen,
biblioteksjef ved
Sandvika videre-
gående skole.

Mykt. Strikkegeriljaen har satt sitt spor på inngangsdøra til biblioteket.

I 2006 ble jeg ansatt som leder for biblioteket ved nyopprettede Sandvika videregående skole i Bærum. Skolen var en av de første i landet hvor hver elev disponerer sin egen bærbare PC. Jeg fikk tildelt et flott og romslig lokale med tomme hyller og resten var opp til meg.

Utviklingen har gått fort siden oppstarten for snart seks år siden, og en grunnstamme er nå på plass i skolebiblioteket. Men det er naturligvis ikke nok bare å fylle opp et bibliotek med bøker, man må få elevene interesserte i å bruke dem, låne dem og lese dem også! For å få det til er man avhengig av å få ledelsen og lærerne med på laget. Man må dessuten invitere elevene inn i biblioteket og få dem til å bruke det både som læringsarena og som sosial møteplass.

Biblioteket som læringsarena

Biblioteket ligger i den ene enden av et stort skolebygg som tidligere huset handelshøyskolen BI i Sandvika. Selve lokalet er rundt 370 kvm stort og rommer foruten bokreoler og skranke, en liten scene med 30 sitteplasser (som utvides etter behov) i den ene enden av lokalet og en "kosekrok" med retro-møbler i den andre enden. Det er tre klasserom og syv grupperom i biblioteket som brukes daglig til undervisning, veiledning og gruppearbeid. Lokalene legger til rette for mange forskjellige aktiviteter.

«Bråk i biblioteket»

Et prosjekt som ble lagt merke til og trukket fram også utenfor skolen vår, var debattserien «Bråk i biblioteket». I samarbeid med gode kollegaer startet jeg debatter

om store temaer i midttimen. «Finnes det rettferdig krig?» og «Finnes Gud?» var to av temaene som var oppe til debatt. To og to lærere polemiserer over det gitte temaet, og de ble holdt i ørene av en ordstyrer. Til slutt åpnet vi for spørsmål fra salen og elever og ansatte kunne kaste seg ut i diskusjonen.

Den første gangen vi arrangerte debatt var vi enige om at hvis det kom 10 elever skulle vi arrangere det igjen – det kom 80! «Bråk i biblioteket» samlet elever og lærere på tvers av klassetrinn og fagområder og er et eksempel på hvordan jeg hele tiden har ønsket at skolebiblioteket skal være: et aktivt, levende og engasjerende bibliotek.

Forfatterbesøk og foredrag

Scenen i biblioteket ble satt opp i forbindelse med debattene og er et fint samlingspunkt for alle bokpratere og presentasjoner jeg holder for elevene. Jeg har blant annet invitert til frokost i biblioteket, eller «Bok og brødskeiv». Da dekket jeg på skranken med brød og pålegg, kaffe og te, og serverte dessu-

ten en anbefaling av en god klassiker til de fremmøtte. Vi har også hatt ulike eksterne foredragsholdere og forfatterbesøk som alle har vært med på å trekke oppmerksomheten til litteraturen som vi har i biblioteket.

Biblioteket som sosial møteplass

Det er også viktig at biblioteket kan fungere som en sosial møteplass for alle. Et av de tiltakene jeg har satt i gang er Strikkegeriljaen. Hver onsdag rundt lunsjtid møtes elever og ansatte som har lyst til å strikke, i biblioteket. Noen er strikkeentusiaster med mange prosjekter bak seg, mens andre trenger en oppfriskning eller en grunnleggende opplæring. Strikkegeriljaen er et sosialpedagogisk prosjekt i samarbeid med PP-rådgiver Kari Kaarbø, for å skape et godt skolemiljø. Vi utveksler ideer og inspirerer hverandre.

Strikkegeriljaen har fått midler fra ledelsen til å kjøpe inn garn og pinner, slik at alle som vil være med får hjelp til å starte et eget strikkeprosjekt med det samme. Vi serverer kaffe og te, og spiser våre

Stinn brakke. «Bråk i biblioteket» samlet elever og lærere på tvers av klassetrinn og fagområder.

Strikkedilla. Strikkegeriljaen er et sosialpedagogisk prosjekt i samarbeid med skolens PP-rådgiver.

medbrakte matpakker. De drevne strikkerne lærer bort teknikker og knep og praten går om strikking og livets små og store utfordringer. Ofte dukker det opp elever som er nysgjerrige på hva vi holder på med og da griper vi sjansen til å verve nye medlemmer til geriljaen, og påvirker dem til å starte på noe enkelt som er lett å gjennomføre.

Hvert skoleår har vi ett fellesprosjekt. I fjor strikket vi et skjerf til rektor, Arne Opsahl. Årets fellesprosjekt er et lappeteppe til hvilerommet ved helsesøsters kontor. I år som i fjor ligger strikketøyet framme hele tiden i en kurv i biblioteket. Alle kan være med og bidra med lapper i ulike farger og fasonger. Det viktigste er at det blir et stort og varmt teppe som man kan låne når man trenger det! I fjor høst fikk Strikkegeriljaen sin egen blogg hvor jeg legger ut bilder fra geriljamøtene og forsøker å inspirere flere til å begynne å strikke. Vi har

også laget to instruksjonsvideoer som man kan bruke for å komme i gang med strikkingen.

Det digitale biblioteket

I tråd med skolens satsning på bruk av digitale verktøy i undervisningen var jeg tidlig ute med en egen bokblogg. I 2009 startet jeg Leselyst. Bloggen var først tenkt som en litteraturformidlingskanal til elevene ved skolen vår, men jeg oppdaget raskt at den nådde utover skolens grenser. Leselyst ble en fin døråpner til bekjenskaper i ulike deler av litteraturmiljøet; andre litteraturbloggere, forlagsbransjen, bibliotekarer og forfattere. På bloggen publiserer jeg anbefalinger av bøker og tegneserier jeg har lest, men skriver også mer generelle innlegg som dreier seg om litteratur og litteraturformidling. Gjennom sosiale medier som blogger, twitter, youtube og facebook synliggjør jeg hva som foregår i biblioteket. Når jeg har laget en ny utstilling for eksem-

pel, dokumenterer jeg det med tekst og bilder, publiserer det på bloggen min og legger ut en lenke på twitter.

Jeg mener at biblioteket må være et rom for meningsutveksling og for læring, men det må også være et åpent og inkluderende sosialt møtested. På Sandvika videregående skole har sosiale medier vært viktig for å skape blest om ulike aktiviteter i biblioteket.

Som skolebibliotekar føler jeg et særlig ansvar for å fortelle om litteratur som elevene ikke nødvendigvis kjenner til, og ikke legge meg flat for deres bestselgersug. Jeg har et sterkt ønske om å gi mine elever god litteratur og jeg er ikke fornøyd med at de velger en bok bare for å få lest noe. Jeg ønsker at de skal bli eksponert for det som er bra, innenfor forskjellige sjangre. Derfor fortsetter jeg å vise elevene de flotte tegneseriene, de smale diktsamlingene, de rare novellene og de gode romanene!

Bok og Bibliotek

Søk ... Søk

HJEM ABONNEMENT OM BOK OG BIBLIOTEK ARKIV TIPS OSS AKTUELT FOR ANNONSØKER KJØP BLADET TIL PC/MAC/IPAD

Norsk barnelitteratur - et verbalt nasjonalt spørsmål?

Onsdag 01. Februar 2012 09:55 Nr. 4 - 2011

Det går ut stadig flere barne- og ungdomsbøker i Norge, og stadig flere av dem er illustrert. Hvordan ivaretas det visuelle i den offentlige litteraturstøtten? Hva slags visuell kompetanse sikrer kvaliteten i redaksjoner, vurderingsutvalg og litteraturkritikk?

Av Kristin Ørjasæter, Norsk barnebokinstitutt

SKRIV KOMMENTAR (0 KOMMENTARER)

Sist oppdatert onsdag 01. februar 2012 10:24
Les mer ...

Karl Ove Knausgård-bibliografi

Onsdag 01. Februar 2012 09:44
Aktuelt

Som bokanmelder i Klassekampen slaktet Karl Ove Knausgård Jan Kjørstads Erobreren. Det skrev han ikke om i Min kamp. Anmeldelsen – og mange andre glemte tekster – kommer frem i en ny oversikt over Karl Ove Knausgård-litteraturen.

SKRIV KOMMENTAR (0 KOMMENTARER)

Sist oppdatert onsdag 01. februar 2012 10:45
Les mer ...

Gamle gebyr gir klingende mynt

Tirsdag 24. januar 2012 11:01
Aktuelt

Brukerne skylder biblioteket i Stavanger 742.263 kroner. Nå kreves pengene inn uten bønn. Helt greit, synes folk flest.

Av Kjetil S. Grønnestad, frilansjournalist

SKRIV KOMMENTAR (0 KOMMENTARER)

Sist oppdatert torsdag 26. januar 2012 14:18
Les mer ...

Må man ha magasin?

Tirsdag 10. januar 2012 11:21 Nr. 6 - 2011

Aktuelt Trenger bibliotekene egne magasin når en har Depotbiblioteket i Mo i Rana? Problemstillingen ble aktuell nå når biblioteket i Stavanger mister mye magasinareal.

Av frilansjournalist Kjetil S. Grønnestad

SKRIV KOMMENTAR (0 KOMMENTARER)

Sist oppdatert tirsdag 10. januar 2012 11:26
Les mer ...

Kulturarvfilmer mellom underholdning

Kan Pippi, kan jeg!

Søndag 29. januar 2012 10:18
Aktuelt

Mange mener at Astrid Lindgren burde ha fått Nobelprisen i litteratur. Selv fleipet forfatteren med det. "Så fint at jeg ikke fikk den i år, det ville bare ha vært et hinder for min karriere," skal hun ha sagt som 79-åring. Det er i disse dager 10 år siden Lindgren døde.

Tekst: Ole-Johan

SKRIV KOMMENTAR (0 KOMMENTARER)

Sist oppdatert søndag 29. januar 2012 10:45
Les mer ...

Nordiske ungdommers leselyst og leseferdigheter avtar

Mandag 23. januar 2012 12:28
Aktuelt

Aktuelt Leselysten blant elever i de nordiske landene har gått ned, spesielt blant guttene. I undervisningen bør det legges større vekt på å tilby litteratur som appellerer til både gutter og jenter, sier forskere som på oppdrag fra Nordisk ministerråd har videreanalysert de nordiske PISA-resultatene.

SKRIV KOMMENTAR (0 KOMMENTARER)

Sist oppdatert mandag 23. januar 2012 12:31
Les mer ...

Finnes det bibliotek om 20 år?

Tirsdag 10. januar 2012 06:57
Aktuelt

Bil med på en reise i framtiden – med Kungliga Biblioteket som guide.

Av Odd Lethes, red.

SKRIV KOMMENTAR (0 KOMMENTARER)

Sist oppdatert tirsdag 10. januar 2012 07:07
Les mer ...

Krysset

Nå også fyrtårn!

Miljøfyrtårn er et norsk, offentlig miljøsertifikat. Les mer på www.bseurobib.no

BS Eurobib

TIDEMANN 4 Biblioteksystem®

Bøker fra ABM-media

Leserundersøkelse 2011

MEST LESTE SIST PUBLISERT SIST KOMMENTERT

Finnes det bibliotek om 20 år?
Kulturarvfilmer mellom underholdning og historieleksjon
Gamle gebyr gir klingende mynt
Må man ha magasin?
Krysset profesjonsutdanning og bibliotekgladhet

LIK OSS PÅ:

LIK OSS PÅ:

TWEETS FRA BARNBOKKRITIKK.NO

- Barnbokkritikk: I Anthony Hardy Tolins laenesetelse har H.C. Andersens "Den..."
- Barnbokkritikk: Kvavigs hvorfor, hvordan og hvem-bok om Nobels fredspris er...
- Barnbokkritikk: Forfatter Linde Hagerup minnes André Bjerkes samling av spåkehistorier...
- Barnbokkritikk: Klassisk og velfungerende dukkeforestilling med "Dumme deig og pølsevev"...
- Barnbokkritikk: Heidi Sæviand har lest Ally Condie's "Cassias valg" og...
- Barnbokkritikk: "Lærer en ingenting av bøker lenger?" Inger Østenstad anmelder...

SS FRA BOKOGNBIBLIOTEK.NO

2011	0.91
2010	0.90
2009	0.88
2008	0.85
2007	0.83
2006	0.81

NYTT PÅ BIBLIOTEKNORGE-LISTA

- Invitasjon dialog
- BoB og fjemlånet
- Ekstreme abonnementer av Biblioteknorge i perioden torsdag - søndag
- VS: SV: SV: Bergen Offentlige Bibliotek innførerbegrensninger fjemlånet
- VS: Norsk Bibliotekforening avd Oslo/Akershus utlyser stipend til faglig utvikling

NORSKE BIBLIOTEKBLOGGER

- BS Weblån, e-bøker og 3 års lisens
- Regler: Markedsføring med web 2.0-verktøy
- Bibliotekbrukerens behovspyramide på nett
- Dårlige kommunale nettportaler
- Når fjellet ikke vil komme til oss, må vi gå...
- So Long, and Thanks for All the Fish

PRESSEKLIPP - BIBLIOTEK

- I et fornyet regjeringsskifte - Aftenposten
- Fra nedleggingsstruet til best i klassen - ByAvisa
- Jevnaker-folk fornøyde med nye - Ringerikes Blad
- Bondevik vil ha SMK til bibliotek - NRK

NYTT FRA NBF

Ytringsfrihetens siste skanse

Sosiale medier åpner for kontakt på en helt ny måte. Samtidig er internett og sosiale medier enkle å overvåke. Bibliotekene blir et av få steder man fortsatt kan være anonym.

TEKST OG FOTO: KJETIL S. GRØNNESTAD, FRILANSJOURNALIST

Bibliotekene har en viktig rolle både for ytringsfriheten og demokratiet. Det er viktig å vise fram. Derfor er vi til stede på flere av de store litteraturfestivalene i Norge, forteller Ingeborg Rygh Hjorthen, leder av Norsk bibliotekforenings utvalg for ytringsfrihet og demokrati.

I september var hun på Kapitelfestivalen i Stavanger, der festivaltemaet var «Trass». Årets informasjonspolitiske seminar het «Internett og ytringsfrihet», med bibliotekforeningens utvalg for ytringsfrihet og demokrati, som en av medarrangørene.

Overvåkning

I første delen av seminaret, «Fri flyt eller kontrollert informasjon?», kom det tydelig fram at internettbruk ikke er en anonym aktivitet – selv om man tror man er usynlig når man sitter foran

datamaskinen hjemme bak lukkede dører og fortrukne gardiner. Man blir sett. Og overvåkingen kommer ikke bare fra egne nasjonale myndigheter. Det gjelder også utenlandske styresmakter og private selskap.

Birgitta Jónsdóttir er medlem av Alltinget i Island. Hun har også vært talsperson for Wikileaks. Hun opplevde at amerikanske myndigheter ønsket å få utlevert informasjon fra hennes Twitterkonto. Hun fortalte også om andre som lagrer informasjon om din databruk. Et eksempel er Google, som ifølge Jónsdóttir lagrer informasjon over alle dine googlesøk.

Det er ikke bare Jónsdóttir som har opplevd at en fremmed makt følger med på hva du gjør. Under debatten reiste en mann seg blant publikum. Han fortalte at han i forbindelse med sin jobb, hadde søkt rundt på internett et-

ter informasjon. Han ble svært forskrekket da han en dag fikk et brev i posten fra ingen ringere enn FBI. Ifølge dem hadde han vært inne på sju ulovlige kurdiske nettsider.

Datalagringsdirektivet

Georg Apenes uttalte seg kritisk til Datalagringsdirektivet, som åpner for lagring av datatrafikk, og likte slettes ikke at de mange tilbyderne av internett, som for eksempel Telenor og deres konkurrenter, skal lagre informasjonen over vår internettbruk.

Det kan se ut som at bibliotekene blir unntatt denne lagringsplikten. I så fall blir bibliotekene et av få steder man kan bruke internett uten at noen lagrer informasjon over nettsider du har besøkt.

– Bibliotekene regnes ikke som tilbydere av internett, altså er de ikke pålagt loggføring av

bruk i dag. Det regner jeg med vil fortsette, også etter at Datalagringsdirektivet settes i verk, sier Hjorthen.

Hun viser til diskusjonen på Biblioteknorge, som førte til at juridisk rådgiver i Nasjonalbiblioteket, Espen Søyland Bakjord, skrev følgende på Nasjonalbibliotekets blogg: «...Nasjonalbiblioteket har i denne forbindelse tatt kontakt med Post- og Teletilsynet, og tilsynets tilbakemelding går ut på at et bibliotek neppe vil omfattes av tilbyderbegrepet selv om det tilbyr sine brukere tilgang til åpent trådløst nett (i sine lokaler). Dette kommer av at det åpne trådløse nettet mest sannsynlig ikke kan ansees som en offentlig elektronisk kommunikasjons tjeneste etter ekomloven...»

– Denne rettigheten må vi passe på, slik at vi ikke må avvike dagens praksis i forhold til internettbruk på bibliotekene, understreker Hjorthen.

Biblioteksjefer rundt om i landet, har tidligere forsvart anonym bruk av datamaskinene, ikke minst i Bok og biblioteks egen spørreundersøkelse i nr 6/2009, som ligger ute på nettet (se faktaboks). Flere hadde opplevd at bibliotekenes datamaskiner var brukt til ulovligheter. Selv om en av hendelsene gjaldt noe så alvorlig som en bombe-trussel, var det heller ikke da uproblematisk å overlevere lista over internettbrukere til politiet.

Den amerikanske Patriotic Act, som kom etter terrorhandlingene 11. september 2001, trekkes ofte fram som et skrek-kens eksempel. Nå har vi i Norge fått vårt eget 22. juli. Fører det til sterkere krav om overvåkning og innsyn også i norske bibliotek?

Ingen holder bibliotekene ansvarlig for hvordan en enkeltperson bruker informasjonen han leser i ei papirbok. På samme vis, mener Ingeborg Rygh Hjorthen

at bibliotekene heller ikke er ansvarlig for hva enkeltpersoner bruker bibliotekets nettverk til.

Vindu mot verden

I seminarets andre del, «Internet and social media: freedom fighters or tools for suppressive surveillance», forlot vi Norge og dro ut i den store verden.

Larry Siems fra PEN American Centre, fortalte om sine opplevelser da han nylig var i Kina. En togulykke 23. juli med mange drepte og skadde, ble forsøkt skjøvet under teppet og hemmeligholdt av de kinesiske myndighetene. Men en weibo-melding (Kinas Twitter) om ulykken, utløste et skred av weibo-meldinger med kritikk av myndighetene. Hele 26 millioner meldinger kom på bare fem dager. Myndighetene ble tvunget i kne. At noe slikt kunne skje, hadde Siems aldri trodd, ikke minst siden han vet at de kinesiske PEN-medlemmene, deriblant Liu Xiaobo som fikk Nobels fredspris i 2010, har så store problemer.

Også Manal-al-Sheikh, tidligere fribyforfatter i Stavanger, fortalte om sine opplevelser av den arabiske våren i Tunisia og Egypt. Gjennom kontakt via sosiale medier, og det at hun fortløpende oversatte twittermeldinger til engelsk, var det som hun følte

Anonymitet. Ingeborg Rygh Hjorthen, som er leder i bibliotekforeningens utvalg for ytringsfrihet og demokrati, besøkte Kapittelfestivalen i Stavanger. Ifølge henne må bibliotekene ta vare på retten til å tilby anonym bruk av internett.

seg tilstede på Tahrirplassen selv. Men bruk av sosiale medier var ikke ufarlig. Hun fortalte også at regimene kjapt var ute med falske nettsider og profiler. Slik lurte de aktivister i feller.

Frykt for sitt liv

Men den kanskje sterkeste historien, kom fra Stavangers nye fribyforfatter. Hun er afghansk og har flyktet fra hjemlandet på grunn av drapstrusler. Av frykt for sitt liv, opptrer hun under pseudonymet «Norwan» og avbildes kun med burka. Hun fortalte at selv etter Talibanstyrets fall, fikk hun som kvinne ikke lov til å lære data. Det var ikke faren som nektet henne det. Han

Kritikk. Larry Siems (t.v.) og Manal Al-Sheikh, fortalte om effektene av sosiale medier i Kina og den arabiske verden. Begge steder brukes de til kritikk mot undertrykkende regimer. Norwan (pseud.) er ikke avbildet på grunn av fotoforbud.

Trygg eller fri? Ifølge Sven Egil Omdal (t.v.) kan den totale trygghet kun oppnås i det totalt ufrie samfunnet. Debatten framover gjelder hvilket balansepunkt man skal ha mellom trygghet og frihet. Videre følger Georg Apenes, Birgitta Jónsdóttir og Aslak Nore.

ønsket at hun skulle få denne muligheten. Det var skolen som nektet. Etter press fra faren, gikk skolen til slutt med på å ta henne inn, under forutsetning at hun hadde med minst en annen kvinne i klassen. Det var enklere sagt enn gjort. Til slutt fikk hun omsider med ei jente til, men lærte likevel ingenting. Det var fordi hun måtte bruke burka i klasserommet. Dermed hverken hørte eller så hun noe som helst. Det var «Help-knappen» på datamaskinen som lærte henne å bruke data.

Hun ønsket å skrive, og begynte å skrive for nettet. Her, fra utenlandske lesere, opplevde hun for første gang å få støtte. For hjemme i Afghanistan var det stort sett bare motstand. Til slutt måtte hun flykte fra landet sammen med sin ektemann. Årsaken var at familiemedlemmer

truet henne på livet hvis hun ikke sluttet å skrive.

– Internett gir frihet. Det er den eneste friheten i Afghanistan, sa den lille kvinnen.

– Slike historier minner oss på hvor stor forskjell det er ute i verden. Vi debatterer seniorsurf, mens jenter i for eksempel Afghanistan må kjempe hardt for i det hele tatt å få lov til å bruke en datamaskin, sier Hjorthen.

Uten overvåkning

Historiene fra seminaret, viser hvor komplekst problematikken rundt internett er. For noen blir dette et vindu mot verden, et redskap for ytringsfrihet som kan inspirere til kamp for frihet og demokrati. Mens andre, også folk i frie og demokratiske land, opplever at internett brukes til en overvåkning som overgår alt man har vært utsatt for før.

Hvis bibliotekene fortsatt kan tilby anonym bruk av internett, vil bibliotekene fortsatt være et vindu mot verden uten

Mer informasjon

Nasjonalbibliotekets blogg om datalagringsdirektivet:
<http://www.nb.no/nbdigital/nbblogg/om-datalagringsdirektivet-og-apne-tradlose-nett-i-bibliotek/>

Norwans (pseudonym) blogg som fribyforfatter.
<http://blogg.aftenbladet.no/burqa/2011/06/14/afghan-woman/>

Spørreundersøkelse om bibliotekets forhold til bruk av internett:
http://www.bokogbibliotek.no/index.php?option=com_content&task=view&id=1243&Itemid=28

Boktips. Bokhylla i «Garmanns hemmeligheter» av Stian Hole byr på boktips for boknerder. (Foto: Guri Fjeldberg)

Jakta på det ultimate eksempelet

Å finne «en god bok» som tilfredsstiller brukerens behov, er en megautfordring. Guri Fjeldberg gir her noen gode råd på veien.

Når jeg demonstrerer søk i bibliotekets database og ber elevene foreslå titler, forfattere og emner, ender vi stadig ved bøker som er mangelfullt katalogisert, forfattere som bare har gitt ut denne ene boka eller emner Dewey aldri hadde hørt om. Ambisjonen er å skape entusiasme for mer nyanserte søkemetoder, men da er jeg avhengig av eksempler som fungerer. Forslag mottas med takk!

Noen som får lyst til å lese denne? Jeg pleier å åpne med yndlingsboka til J.K. Rowling som barn, «Den lille hvite hesten» av Elizabeth Goudge. Elevene risler på hodet. Barneboka, oversatt til norsk i 1949, har verken forsideillustrasjon eller baksidetekst.

Kan den likevel være god? Av høstens ni besøkende klasser, har ingen så langt vært villige til å ta risikoen med å finne det ut.

Nasjonalbiblioteket har sponsa lynkurset «Kunsten å velge bok» for 6. og 7. klassinger ved Oasen filial i Bergen. Hovedpoenget er nettopp å lære bort måter å se forbi innpakninga på, strategier som kan hjelpe elevene å finne bøker som passer til deres interesser og smak. For å understreke poenget begynner jeg gjerne litt slemt med eksempler på forsideillustrasjoner som har hatt en dårlig dag på jobben. Hva med «Broen til Terabithia» av Katherine Paterson? En realistisk fortelling som forside forleder mange til å tro tilhører fantasy. Det er ikke spesielt populært å fortelle elevene at de

risikerer å bli lurt fordi innpakning fungerer som god eller dårlig reklame. Hvis verken forside eller baksida er helt til å stole på, hva gjør vi da?

Tenk på en bok du har likt veldig godt. Første trinn er å leite etter mer av samme forfatter. Nå er datasystemet til Bergen offentlige bibliotek så viselig innretta at man kan skrive inn tittelen til sin yndlingsbok, klikke seg fram til den, og deretter velge mellom «I samme serie» og «Av samme forfatter». Man trenger ikke engang leite i hylla for å finne ut om den er inne, for det står der alt sammen. Det jeg savner er den Amazon-inspirerte funksjonen «Folk som har lånt denne, har også lånt...». For ikke å glemme

» Av Guri Fjeldberg. Fjeldberg arbeider med barnelitteratur som kritiker, formidler og foredragsholder. Høsten 2011 bevilga Nasjonalbiblioteket 64.000 kroner til hennes to prosjekter «Kunsten å velge bok» og «Ta humor på alvor» retta mot skoleklasser ved Oasen bibliotek i Bergen.

Bokelskere.nos «Likte du denne? Vi har bokanbefalinger!» Nettstedet Ønskebok har noe som likner der flere tittelforslag kommer opp under «parallell». Problemet er at bøkene hos Ønskebok er katalogisert utelukkende etter trekk ved innholdet. Du kan altså velge en lett og alvorlig bok på nynorsk og bli foreslått «Blå blondie» av Linn T. Sunne, men du kan ikke skrive inn «Blå blondie» fordi du likte den og få tilbud om andre lette og alvorlige bøker på nynorsk.

Men jeg har ingen yndlings-bok! Ta heller utgangspunkt i en film basert på bok. Taster jeg «Keeper'n til Liverpool», opplyser katalogen villig at den er basert på «Keeperen til Tunisia» av Lars Mæhle. Tittelendringa antyder at det kan være noe annet å hente i boka. «Harry Potter og Fønixordenen» på 874 sider er enda mer overbevisende. Det tar gjerne ett døgn å lese boka, mens filmen tar drøyt to og en halv time. Da er det

opplagt at den som bare ser filmen går glipp av en hel del. Også her er mer av samme forfatter et bra alternativ. Hva med å lese Harry Potters pensumbok «Fabeldyr og hvor de er å finne» utgitt i 2001 til inntekt for et veldedig formål?

Når elevene setter i gang sjøl, oppdager de for det første at omtrent halvparten av alle filmer ikke er basert på bøker. Videre oppdager de at de har lov til å låne «Dødsranet» av Rolf J Widerøe selv om de ikke er gamle nok til å se filmen om Nokas-ranet.

Dewey-hva-for-noe? Heldigvis er det ikke så vanskelig å forstå at til forskjell fra oppdikta bøker, er de som handler om virkeligheten ordna sånn at alle bøker om haier står ved siden av hverandre. For ikke å si Titanic, hamstere og 2. verdenskrig. Problemet er ikke å gjennomføre et emnesøk i databasen. Problemet er å finne fram til rett nummer i hyllene. Oasen bibliotek har, som filialer flest, til-

lempa Dewey til en slags bokhandelens logikk, der de mest populære emnene har fått mer prominent plass på bekostning av den logiske rekkefølgen. Emnesøker ender dermed gjerne som øvelse i å våge å spørre en bibliotekar om hjelp.

Hjelp! Nettsida bak «avansert søk» kan virke ganske fryktinngytende, men det er nok å konsentrere seg om underkategoriene i «emne» og muligens begrense seg til avdeling «Oasen barn». Allerede under «emne i skjønnlitteratur for barn» skaper søkemotorens krav til nøyaktighet problemer: «2. verdenskrig» gir null treff. Hvem kunne ane at «verdenskrigen 1939-45» var de forløsende ord? Ordet «skilsmisse» er heller ikke noe elevene pleier å komme på sjøl. Men det virker. Da forsvinner gjerne Erika Fatlands «Foreldrekrigen» og Ragnar Hovlands «Fredlaus».

Bibliotek-katalogen er til stor hjelp for de som vil lære seg å se forbi forsidene når de velger bok. Fra venstre: Jonas Berntsen, Thomas Haustveit og Sivert Hopland fra Bjørndalsskogen skole. (Foto: Kari Hoffmann)

Men jeg vil ha noe som har skjedd på ordentlig! Også «emne i faglitteratur» kan gi gode fortellinger. Ordet «holocaust» gir for eksempel både «Anne Franks dagbok» og «Hanas koffert» av Karen Levine. «Kon-Tiki» gir flere letteste versjoner av Thor Heyerdahls flåteferd.

Emne «person» gir rikelig anledning til å demonstrere hvor lite oppdatert man er på barne- og ungdomskultur. Særlig Kagge forlag har de siste åra bidratt med biografier om en rekke kjendiser for unge lesere. Petter Northug jr. skulle være mitt sikre kort, men blir stadig møtt med et stønn. Det samme gjelder Miley Cyrus, jenta bak Hanna Montana. «Fortellingen om Cristiano Ronaldo» av Tom Stalsberg forsvinner derimot nesten alltid. Finner man først fram til en person noen er nysgjerrig på, blir plutselig sidetall og vanskelighetsgrad av underordna betydning. Mye tyder på at Oasen bibliotek bør kjøpe inn egne eksemplarer til barneavdelinga av voksenbiografien «Jeg er Zlatan».

Jammen, hvilken er best? Skriver man inn «kjærlighet» under «emne i skjønnlitteratur for barn» får man i skrivende stund 426 treff. Problemet er det samme dersom man leiter i barneavdelinga hyller spesielt merka med «spenning» eller «humor». Et alternativ er fortsatt Lesehulen.no selv om nettstedet ikke lenger oppdateres. Utvalgene som er gjort her i brede kategorier som «spenning», «dyr» og «kjærlighet» fungerer fortsatt forbausende godt. Da får det ikke hjelpe at vi oftest må gå inn via informasjonsmenyen for å få søkefunksjonen til å virke.

Har forfattere og illustratører greie på andres bøker? Boktips innebygd i bøker kan være verdt å lytte til, derfor anbefaler

jeg en av mine særeste sysler: å se på bokhyller i bildebøker med forstørrelsesglass. Hva med å lese seg gjennom bokhylla i «Garmanns hemmelighet» av Stian Hole? Den inneholder «God natt, natt» av Gro Dahle og Svein Nyhus, «Gabba, gabba, hey!» av Frode Grytten og Gry Moursund, og dessuten voksenromanen «Døden og pingvinen» av ukrainske Andrej Kurkov. Det er naturligvis helst for spesielt interesserte å la det gå sport i å lese yndlingsbøkene til romanfigurene, slik Tonje Glimmerdal leser «Heidi» av Johanna Spyri. Men nerdene må jo også få litt å bryne seg på.

I læreplanen heter det nokså tørt at elever på 5. til 7. trinn skal kunne «bruke bibliotek og digitale informasjonskanaler på en målrettet måte». Når dette kombineres med forsøket på å øke sannsynlighet for å komme ut av

biblioteket med en bok man faktisk vil like, starter vi for sikkerhets skyld før ordinær åpningstid. Det viser seg at bibliotekarkollektene tåler futt og fart mellom hyllene godt så lenge det er bøker elevene prater høylytt om og løper etter.

På jakt etter mer av samme forfatter: Fra venstre: Thea Bondevik, Charlotte Hjortland og Ida Elvik fra Bjørndalsskogen skole. (Foto: Bente Kleiveland)

La strekkodene hjelpe dere!

Alle biblioteker ønsker seg en effektiv og pålitelig løsning for merking av bøker samt inn- og utlevering.

Interconnect AS har levert strekkodelesere, etiketter, etikettskrivere og programvare for inn-/utlevering av bøker i mer enn 20 år.

Be om referanser, vi har mange!
Ring 67 16 64 00 eller kontakt oss på
data@interconnect.no

E-bøker dyrere enn papirutgaven

» Store rabatter på papirbøker og avtaler om høyere priser på e-bøker skader salget av digitale utgaver. Årsaken er at de seks største amerikanske utgiverne har besluttet seg for å fastsette sine egne e-bokpriser. Dette forhindrer effektivt forhandlerne i å gi rabatt, skriver finansavisen Wall Street Journal.

Det amerikanske justisdepartementet besluttet like før jul å undersøke om det forelå prissamarbeid. Slik det er nå er prisforskjellen mellom papirbøker og e-bøker så liten at kjøperne foretrekker papirutgaven, skriver danske Berlingske.

Vil ikke sende nye e-bøker til bibliotek

» Det store britiske forlaget Penguin besluttet før jul ikke å selge nye e-boktitler til bibliotekene. Årsaken er at forlaget mener sikkerheten er for dårlig, skriver The Independent.

Lånere som låner en e-bok på bibliotek mister den automatisk fra sin leseplate når lånetiden er gått ut, men Penguin mener bibliotekenes koding er for dårlig. Hackere har derfor klart å kode om de digitale lånebøkene og kan derfor beholde dem på leseplatene sine nær sagt til evig tid, uten at de forsvinner.

Digitaliserer 300 år med avisartikler

» Det britiske nasjonalbiblioteket avsluttet før jul digitaliseringen av en vesentlig del av sitt gigantiske avisarkiv. Mer enn 3 millioner sider, som dekker over 300 års historie, er dermed ifølge The Telegraph overført til elektronisk form.

Nasjonalbiblioteket har samtidig lansert nettstedet The British Newspaper Archive, med hele 65 millioner søkbare artikler. Brukere kan søke gjennom nettsiden uten å betale, men må abonnere for å kunne laste ned artikler i pdf-format.

Stadig flere svenske bibliotek blir borte

» Svenskene låner stadig færre bøker og de siste 15 årene er hvert femte bibliotek blitt borte, viser statistikk fra Kungliga biblioteket i Stockholm.

Hver svensk kommune skal ifølge bibliotekloven ha et kommunalt folkebibliotek, og det er antall bibliotekfilialer som nå minsker. Dersom utviklingen fortsetter på samme måte vil hvert tredje bibliotek i 2020 være borte, sammenlignet med 1995, skriver Sydsvenskan i Malmö.

Biblioteket i byen – byen i biblioteket

En ny dansk bok ser nærmere på de stadig tettere forbindelsene mellom bibliotekene og de byene bibliotekene er en del av. I denne artikkelen forteller bokens forfattere om forskningsprosjektet som ligger bak boken *Biblioteket i byudviklingen – opplevelse, kreativitet og innovation*, og framhever noen av resultatene som boken omtaler.

Av Casper Hvenegaard Rasmussen, Henrik Jochumsen og Dorte Skot-Hansen, ved Det Informationsvidenskabelige Akademi

«We are not building a library for the city. We are building the city» sa Brian Gambles, øverste ansvarlige for byggingen av det nye hovedbiblioteket i Birmingham, på den siste Next Library-konferansen i Aarhus. Sitatet illustrerer på en glimrende måte at bibliotek i stigende grad ses som en integrert del av byutviklingen. Dette er sannsynligvis en del av forklaringen på hvorfor vi i dag er vitner til en renessanse for ny biblioteksbygging til tross for økonomiske kriser, økende digitalisering og andre utfordringer for det fysiske biblioteket.

I nordisk sammenheng er det for eksempel prosjektert nye hovedbibliotek i Helsinki, Oslo og Aarhus. I Helsinki er arkitektkonkurransen nettopp kommet i gang, mens det i Oslo blir arbeidet med å fylle det nye Deichman med innhold. Lengst i byggeprosessen er man kommet i Aarhus, der det første spadestikket er tatt til det nye Multimediets hus, som skal stå ferdig ved havnen i 2014.

Multimediets hus i Aarhus

Oppføringen av det nye Multimediets hus i Aarhus er et godt eksempel på hvordan samspeilet mellom biblioteks- og byutvikling kan være tett sammenvevd. Dette kommer blant annet til uttrykk ved at Multimediets hus er en integrert del av en ambisiøs lokalplan for å revitalisere det tidligere industri- og havneområdet i Aarhus. Det er meningen at huset skal forbinde den historiske bykjernen med de bynære havnearealene. I tillegg til Multimediets hus skal det også etableres nye havneområder, og den siste delen av Aarhus Å skal frigges. Det samlede prosjektet, til over halvannen milliard danske kroner, skal være ferdig ved utgangen av 2015. Der er med andre ord snakk om å forsøke å

skape et nytt knutepunkt i byen, med biblioteket som anker.

Tanken bak selve Multimediets hus er å skape et overdekket byrom. Men hvordan ser så et slikt rom ut, og hvilke funksjoner skal det inneholde? Det er det ingen som vet – heller ikke i Aarhus. Men vi vet at utviklingen innen medieområdet har vært eksplosiv de siste årene, og at bibliotekets rolle har endret seg markant. Biblioteket er på vei til å bli et sted der vi ikke bare låner ulike medier, men også får opplevelser og inngår i nye relasjoner med hverandre og med verden. Med dette utgangspunktet arbeides det så fortløpende med å skape et attraktivt, intelligent og interaktivt hus i Aarhus, et hus som samtidig er fleksibelt og dynamisk, og som kan tilpasses en løpende, men uforutsigelig utvikling.

Hva har vi gjort?

Det nye Multimediets hus i Aarhus understreker på nesten eksemplarisk måte det forholdet mellom bibliotek og by som vi har vært opptatt av. Mer konkret har vi arbeidet ut fra tre overordnede forskningsspørsmål:

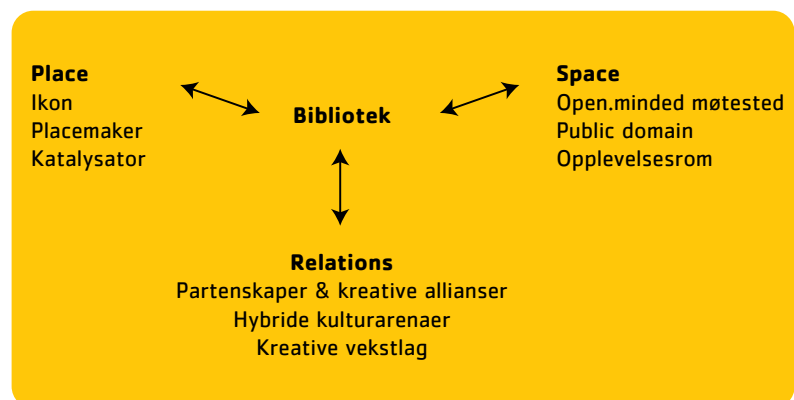
- Hvordan kan biblioteket, som del av en strategisk byutvikling, bidra til byer og bydelers image, attraktivitet og identitet?
- Hvordan kan biblioteket som et byrom understøtte borger-

nes behov for offentlige møtesteder og opplevelser?

- Hvordan kan biblioteket bidra til utvikling av byens kreativitet og innovasjon gjennom nye relasjoner?

For å belyse de tre problemstillingene har vi valgt å fokusere på best-practice og cutting-edge eksempler på nyoppførte bibliotek fra de siste ti årene, samt på relevante bibliotekprosjekter i Europa og Nord-Amerika (Se faktaboks s. 43). Gjennom kvalitative intervjuer, observasjoner og dokumentarisk materiale har vi foretatt en rekke inngående studier av bibliotek som er særlig interessante i forhold til disse tre aspektene.

Konkret har vi strukturert analysen vår ut fra de tre aspektene *place*, *space* og *relations*. Som det framgår av modellen, har vi under hver av disse aspektene beskrevet tre forskjellige roller som biblioteket kan spille i forhold til byutvikling. Når pilene i modellen går begge veier, skal dette ses som en grafisk framstilling av at forbindelsen mellom bibliotek og by er gjensidig: Biblioteket bidrar til byen, men bruken av bibliotek som et strategisk element i byutviklingen stiller samtidig nye krav til bibliotekenes selvforståelse og dermed til deres arkitektur, hensikt og utadvendte relasjoner.

Identitet. De engelske Idea Stores i Londons nedslitte East End er et eksempel på at man fra politisk hold har oppprioritert bibliotekene i arbeidet med å endre den lokale identiteten og heve områdets utdanningsnivå.

Biblioteket i strategisk byutvikling

De siste tiårene har det vært en løpende diskusjon om hvorvidt bibliotek og andre kulturinstitusjoner kan være en økonomisk hevarm i byers økonomiske utvikling. Men det har ikke vært formålet med vår undersøkelse å «bevise» at investering i et bibliotek gir en økonomisk målbar effekt. Derimot har vi vært oppatt av den tydelige tendensen til at bibliotek i økende grad blir brukt som strategiske elementer i en kulturdrevet byutvikling, og at bibliotekene dermed bidrar til å styrke byenes synlighet, image og identitet.

Ikon

Biblioteket kan som et arkitektonisk ikon medvirke til å styrke byers og bydelers brand ved å endre deres image og identitet. Gjennom en arkitektur med en symbolsk og estetisk kvalitet kan byen få et image som en framtidsrettet, opplevelsesorientert og lekende by. Det beste eksemplet på dette er uten tvil Seattle Public Library, som er tegnet av

den nederlandske stjernearkitekten Rem Koolhaas.

Placemaker

En lang rekke nye bibliotek er planlagt som strategiske elementer i revitaliseringen av bykjerner, tidligere industri- og havneområder og utsatte bydeler. Her kan bibliotekene medvirke til å gjenskape livet i døde bykjerner, til å endre byens flow og til å utvikle helt nye bydeler. Gjennom sine fasiliteter som møtesteder og som performative byrom kan bibliotekene trekke et stort antall daglige besøkende. Amsterdams nye hovedbibliotek er et godt eksempel på dette. Biblioteket er bygget i en tidligere industrihavn, som skal omformes til en ny, blandet bydel. Og her fungerer biblioteket som en magnet, ettersom det daglig trekker mellom 5000 og 7000 brukere til den nye bydelen.

Katalysator

Bibliotek inngår i kulturbaserte strategier for sosiale og økonomiske «løft» i utsatte byområder, der de skal skape sammenhenger

og styrke lokal image og identitet. Biblioteket kan på denne måten bli en identitetsmarkør og medvirke til å endre en bydels tidligere negative omdømme. De engelske Idea Stores i Londons nedslitte East End er et eksempel på at man fra politisk hold har oppprioritert bibliotekene i arbeidet med å endre den lokale identiteten og heve områdets utdanningsnivå.

Biblioteket som byrom

Utviklingen av byrom og bibliotekrom har mye til felles. Byplanleggere og bysosiologer har de siste årene arbeidet intensivt med å skape levende og inkluderende rom i byen. Her kan designere av bibliotekrom la seg inspirere av tendensene i byplanleggingen, ettersom flere og flere bibliotek også arbeider med å utvikle rom der folk kan oppholde seg og møtes.

Biblioteket som levende byrom

I likhet med byrom krever levende bibliotekrom nedbrytning av en skarp funksjonsoppdeling, slik at det blir skapt mer attraktive og inkluderende rom. De

store rom og de rette linjene skal også brytes, slik at det blir skapt rom som inviterer den besøkende til å gå på oppdagelsesferd. Det kan dessuten skapes gode muligheter for langvarige opphold ved å etablere mange, varierte og vel-plasserte sitteplasser i bibliotekrommet. Det nye biblioteket i Hjørring er et godt eksempel på alt dette, ettersom det både er inspirert av byplanleggere og er blitt et satsningsområde.

Biblioteket som public domain

Public domain handler både fysisk og sosialt om å overskride grenser. Bibliotekene kan underbygge sitt potensial som public domain ved at nye bibliotekbygg blir lokalisert til byens sosiale grenseland. I tillegg kan et blandet og multifunksjonelt bibliotekrom understøtte mulighetene for møter på tvers av ulike livsstiler. Ga-

raget i Malmö, som er et kombinert lokalt kulturhus og bibliotek, er et godt eksempel på hvordan møter på tvers kan understøttes.

Biblioteket som opplevelsesrom

Skal folk komme på biblioteket med andre formål enn å låne, er det opplagt at besøket på biblioteket også må være en opplevelse. Dette kan understøttes på mange måter: Rommet kan iscenesettes, formidlingen intensiveres og andre aktiviteter enn utlån kan oppprioriteres. Dette er nettopp tilfelle i Garaget, der det er de lokale beboerne som skal fylle stedets mange aktiviteter med innhold.

Biblioteket i nye relasjoner

Bibliotekene åpner seg i stadig større grad mot det omkringliggende samfunnet ved å sprengende den fysiske rammen og ved å

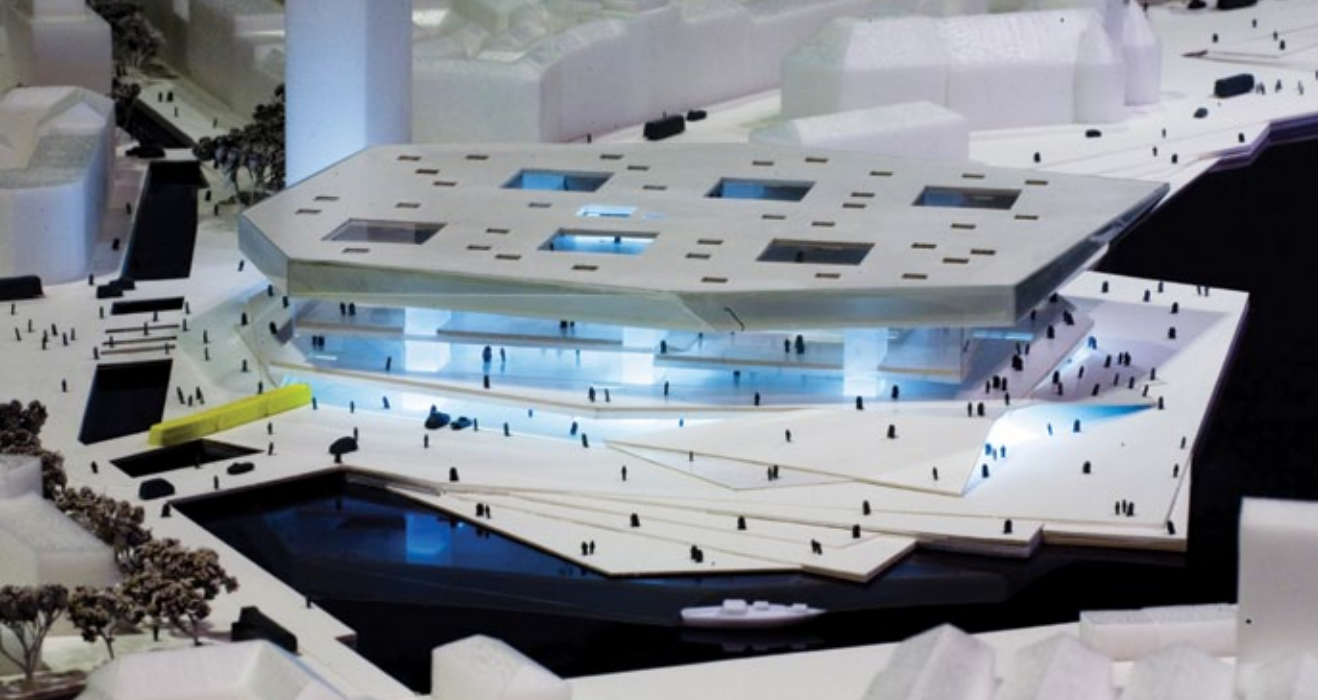
bryte ned det tradisjonelle skillet mellom bygning og by. Denne bevegelsen «ut-av-boksen» gir bibliotekene mulighet for å initiere og fremme nye aktiviteter og dermed bidra til en kreativ og innovativ byutvikling.

Partnerskap og kreative allianser

Ved å inngå partnerskap med det private næringslivet, representanter for det sivile samfunnet og andre offentlige tilbud, kan bibliotekene bidra til å revitalisere bykjernen, samtidig som partnerskap kan danne utgangspunkt for nye tilbud i og omkring biblioteket, noe Salt Lake City Public Library er et eksempel på. I tillegg kan partnerskap og kreative allianser gi byens borgere og kunstnere nye muligheter for kulturell utfoldelse, noe som er tilfelle med Demoteket i København og i deler av Syd-Sverige,

Kombinasjonshus. Garaget i Malmö, som er et kombinert lokalt kulturhus og bibliotek, er et godt eksempel på hvordan møter på tvers kan understøttes.

Byutvikling.
Det nye
Multimediehuset
i Århus under-
streker på
nesten eksem-
plarisk måte det
forholdet
mellom bibliotek
og by som vi har
vært opptatt av.

der unges egne kulturelle produksjoner blir gjort tilgjengelige på biblioteket.

Hybride kulturarenaer

Bibliotekets plassering i hybride kulturarenaer utnytter den potensielle synergieffekten som dermed blir skapt. Dette kan skje ved å samle forskjellige aktiviteter, institusjoner og tilbud under samme tak, eller ved å samle flere institusjoner og kulturelle tilbud i større enheter under en samlet ledelse. Bibliotekene kan dermed bidra til utviklingen av nye kunnskaps-, kultur- og opplevelsformer i grenselandet mellom de berørte institusjonene. Drammen Bibliotek og Zentrum für Information und Bildung i Unna er eksempler på hvordan felles lokalisering og samarbeid på tvers av institusjoner kan skape potensial for slike synergieffekter.

Kreative og kulturelle vekstlag

Utviklingen av den kreative og innovative by henger sammen med eksistensen av kulturelle entreprenører og kreative iværksettere, som ofte skyter opp fra byenes kulturelle og kunstneriske vekstlag og ulike subkulturer.

Bibliotekene kan bidra til å støtte og utvikle disse vekstlagene og dermed underbygge byens kulturelle og kunstneriske næringskjede, ved at gi fysiske rammer og frirom for vekstlag og ved å skape rom for møtet mellom vekstlag og publikum. Bibliotek 10 i Helsinki er et godt eksempel på alt dette, da de dels understøtter de fleste fasetter av unges musikalske utfoldelse og dels skaper rom og læringsmuligheter for byens unge kreative iværksettere.

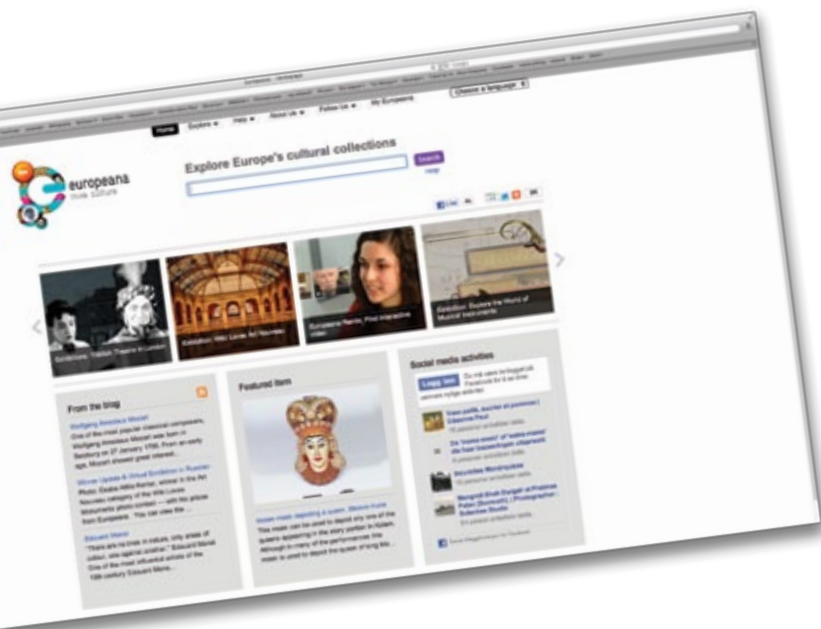
Alle de nevnte eksemplene viser at bibliotek på mange og forskjellige måter kan inngå som viktige komponenter i byutviklingen. Dette er et bilde av biblioteket som – i hvert fall i dansk sammenheng – står i skjærende kontrast til de mange mediehistoriene om nedleggelse av bibliotekfilialer og reduserte budsjetter. Det er med andre ord snakk om at bibliotekene ikke bare er tvunget på defensiven, de er i høy grad også offensive partnere i utviklingen av den gode by.

Artikkelen er oversatt fra dansk av Reidar Jensen.

Cutting-edge bibliotek som inngår i boken:

- Dortmund Stadt- und Landesbibliothek (Tyskland)
- Zentrum für Information und Bildung i Unna (Tyskland)
- Drammen Bibliotek (Norge)
- Seattle Public Library (USA)
- Openbare Bibliotheek Amsterdam (Nederland)
- Jubilee Library i Brighton (Storbritannia)
- Idea Stores i London (England)
- Salt Lake City Public Library (USA)
- Garaget i Malmø (Sverige)
- Hjørring Bibliotek (Danmark)
- Bibliotek 10 i Helsinki (Finland)

Hvenegaard Rasmussen, Casper; Henrik Jochumsen og Dorte Skot-Hansen (2011) Biblioteket i byutviklingen – opplevelse, kreativitet og innovation. 231 sider. Boken er utgitt av Danmarks Biblioteksforening, og kan bestilles på foreningens hjemmeside: <http://www.dbf.dk/>

Europeana sitter fast i fortiden

Konkurransen å nettet øker kontinuerlig. Europeana bør ikke flyte på bølger fra det «gamle nettet», men kjenne seg å ta spranget ut i 2-0-verdenen.

Kulturens framtid er først og fremst digital. Vi vil sikkert fortsette å besøke berømte steder som Akropolis og Kheopspyramiden. De digitale versjonene kan ikke erstatte opplevelsen av å vandre mellom fortidas store monumenter. Men bildene kan gjøre erfaringene rikere og mer levende. Mona Lisa må beundres på avstand. Ingen turist får bla i en ekte Gutenberg. Men de virtuelle utgavene tåler alle former for nærkontakt. Vi kan morfe Mona Lisa og kludre i bibelen fra 1450-tallet så mye vi lyster.

Snart kan vi til og med gjen-skape de antikke stedene i deres opprinnelige glans. 3D-avbildninger krever mye datakraft, men virtuelle rekonstruksjoner av skulpturer, templer og byer har kommet langt. Jeg gleder meg til å spasere gjennom et fargesprakende Akropolis, slik det så ut i Athens storhetstid, 450 år før Kristus. Grekerne malte sine gudebilder. De marmorhvite søylene og statuene vi har vent oss til, skyldes værgudene.

Av første-amanuensis Tord Høivik, Høgskolen i Oslo og Akershus

Besøk via nettet er raske, billige og praktiske. Familier med barn kan ikke slepe seg over Europa på jakt etter kultur. Jeg husker en reisehåndbok fra sekstitallet. Den het *Europe on five diapers a day*. Jeg har prøvd. Sand og sjø og zoo gikk fint. Men solstekte greske ruiner var ikke like populære. For folk flest er de virtuelle besøkene den beste måten å nå toppene i europeisk kultur.

Overgangen fra fysiske til virtuelle landskap foregår ujevnt. Musikk og film, spill og TV-serier, har beveget seg raskt inn i det digitale feltet. Det samme gjelder de akademiske tidsskriftene og hele spekteret av oppslagsbøker. Trykte leksika og kokebøker er på vei ut. Hvis jeg har reker, mango, agurk og ferske røde chilipepper i kjøleskapet, er det lettere å finne en passende oppskrift på nettet enn i en hylle med tjue kokebøker. Og dette skjedde før nettbrettene gikk til angrep på de trykte bøkene. Papirboka som helhet står for fall.

Det betyr ikke bokas død. Våre staute hester og stolte seil-

skip har ikke forsvunnet, men gått inn i nye roller. Nå representerer de ikke handel og krig, men sport og fritid. Papirboka følger dem inn i solnedgangen. Andre aktører overtar scenen. Nå er det utviklingen av de digitale tekstene, i alle medier, som bestemmer bokbransjens framtid. Om bibliotekene applauderer eller protesterer spiller liten rolle. Staten kan bremse, men ikke styre det som skjer. Det er samspillet mellom teknologi og brukere som bestemmer utviklingen.

Nettportalen Europeana er et av EUs viktigste svar på dette grunnleggende skiftet i kulturell produksjon og formidling. Europeana ønsker å være den ledende inngangen til de store samlingene av europeisk kultur: - *Europeana gir publikum mulighet til å utforske de digitale ressursene til Europas museer, bibliotek, arkiver og audio-visuelle samlinger. Portalen inviterer brukerne til å oppdage nye muligheter og til å bli kjent med andre mennesker i et miljø som spenner over mange ulike språk. Her kan de oppleve, enga-*

sjere seg i og bli inspirert av Europas rike kulturelle og vitenskapelige arv (min oversettelse).

Prosjektet lover å legge kulturen til rette

for sine brukere. Men den nøyer seg med å beskrive muligheter. Det stilles ingen krav til at mulighetene skal bli realisert. Statistikken fra Europeana dreier seg hovedsaklig om hvor mye de kan tilby. Tidlig i januar fortalte nettstedet at samlingene nå omfattet tjue millioner gjenstander. Det runde tallet ble knyttet til maleriet *David med Goliats hode*, av Caravaggio (1571-1610).

Jeg tror ikke at gjenstand nr. 20.000.000 rent tilfeldigvis var et maleri som de fleste kunstinteresserte kjenner til. I sin presentasjon og markedsføring framhever Europeana hovedsaklig kjente forfattere og kunstnere. Det gir imidlertid et galt bilde av samlingene som helhet. For å finne eksempler som er typiske for innholdet, går jeg til siden som viser nye gjenstander (new content) - og ser på det første bidraget fra de tre første institusjonene. De viser seg å være

- Et tsjekkisk fotografi fra 1918 av sju offiserer rundt et bord, beskrevet som Skupina československých důstojníků italské legie v soudním sále pod portrétem TGM
- Et gammelt kart fra Bayern: Geographische Karte von Oberbayern in dem Königlich-bayerischen Reichs-Eintheilung vom 29. November 1837
- En reproduksjon av botaniske tegninger i Notes from the Royal Botanic Garden Edinburgh: Volume 6, fra 1917

Det nytter ikke å titte på overflaten. Der presenteres mesterverkene. Opptatte politikere og raske journalister lar seg lett imponere.

Men skal vi vurdere Europeana som tjeneste, må vi bruke noen timer på å undersøke innhold, grensesnitt, målgrupper, bruksmåter og fremfor alt den faktiske bruk. Skal vi vurdere Europeanas *framtid*, må vi også se på konkurrentene.

Dagens brukere av Europeana er ikke det brede publikum. Tsjekiske fotografier og kart over Bayern interesserer ikke allmennheten. De enorme samlingene er først og fremst nyttige for museumsfolk og utstillingseksperter, for kunst-, kultur- og vitenskapshistorikere, for universitetsfolk, fagbibliotekarere og kuratorer. Når jeg ser på hvordan prosjektet er organisert, og lytter til den «stemmen» som kommer til uttrykk på nettstedet, synes jeg det er klart at Europeana i hovedsak viderefører museenes, bibliotekenes og arkivenes gamle tradisjoner - om enn i digital form.

Prosjektet har akseptert at de må møte 2.0-generasjonen

på deres hjemmebane. Det er viktig å nå ungdommen, sa Europas kommunikasjonsrådgiver (Jon Purday) i et intervju i 2010. For øyeblikket er de fleste av våre brukere over 40 år. Mange av dem er fagfolk, forskere og kuratorer. Vi har imidlertid laget en Facebook-gruppe for folk som er interessert i europeana. Vi gjør det mulig å knytte Europeana til andre nettbaserte tjenester, som Google Maps. Vi vil tilby programsnutter (widgets) som gjør det mulig å inkludere vårt material *into the workflow of a younger demographic population*.

Hensikten er den beste - men den gode vilje kan ikke erstatte den kompetente handling. Jeg har fulgt Europeana ganske nøye siden starten. De som styrer prosjektet har ennå ikke vist at de mestrer de sosiale mediene. Det er lett å snakke om Facebook, Goo-

gle Maps og widgets. Men mye er spekulativt og urealisert. Ni tusen liker Europeanas Facebook-side. British Museum har 150 tusen likes. Louvre har fire hundre tusen. Siden brukes mer som megafon enn som telefon. Den kulturelle paternalismen lever i beste velgående.

Jeg må føye til at Europeana har tatt noen fornuftige skritt

det siste året. Den samlede trafikken lå på tre millioner treff i september 2011. Prosjektet har arrangert *hackatons*, altså data-treff for ungdom, med prosjektet som utgangspunkt. Bildene på flickr - se <http://bit.ly/wCyl2p> - kombinere kjedelige konferansefotografier med en fin samling Art Nouveau-bilder. Slike tiltak antyder hva som er nødvendig for å nå fram til dagens publikum. Men overgangen fra samlingsorientering til brukerorientering må gjelde hele prosjektet.

De fleste kulturarvsinstitusjoner er dypt forankret i praksisene industrisamfunnets siste fase: 1950-2000. Å formidle fortidas ting og tekster på framtidens betingelser vil kreve dype forandringer i selve formidlingsformen. Traust markedsføring av gamle skatter kan med fordel erstattes av friske debatter med de som skaper de nye skattene.

Europeana hadde de teknologiske mulighetene

i det gamle internettet - fra 1990-årene - som forutsetning. Neste skritt er å ta de sosiale mulighetene i det nye internettet - etter år 2000 - som selve grunnlaget for virksomheten. Det kommer nok. Institusjonene bak Europeana er så viktige at de ikke risikerer å bli nedlagt, uansett trafikknivå. Men det er ingen grunn til å vente når konkurrentene på nettet halser avgårde som hunder på revejakt.

BOKLIGE innovasjoner

Flyet lander med et lite byks på Malpensa lufthavn i Milano. Byen som nå er en motemetropol med store motehus som Armani, Versace og skandaleomsuste Gucci, var en gang senter for en kunstretning kalt «futurismen». På den tiden var byen et moderne industristed, mens andre deler av Italia var slik de alltid hadde vært, og som heller, angivelig, drømte seg tilbake til svunne tiders storhet. Vi er i første halvdel av 1900-tallet, og futuristene dyrket intenst sin forkjærlighet for maskiner, metall og hastighet. Samtidig angrep de tradisjonene og det gamle hardt. Likevel, ideene blomstret, også når det gjaldt litteratur og bokproduksjon. Og italienerne har ikke glemt bøkene som disse litt sinte kunstnerne laget. Noen befinner seg ved APICE-senteret¹ ved Universitetet i Milano, som ble etablert i 2002 blant annet for å bevare verdifulle og sjeldne bøker.

Jeg står ved den rødmalte inngangsporten til senteret, litt i byens utkant, hvor det er roligere og mer landlig. Regnet smeller mot paraplyen. En gruppe konverserende studenter passerer på fortauet, og en av dem har en jakke med «Helly Hansen» over det hele. Viften fra universitetsbygningen ved siden av er i gang, noen byggekraner ruver rundt en påbegynt boligblokk. Deler av veggene i en annen er slått ut, og vinduene resolutt spikret igjen. Det er blitt den 25. oktober 2011.

Futurismens etterlevninger

Vi er i et rom uten vinduer, med rekker av grå skap fylt av bøker, nesten som et underjordisk skattkammer. Jeg tenker på futurismen, som det sies døde sammen med grunnleggeren Filippo Marinetti i 1944. Jeg vet egentlig ikke. Oppdager så en telefon på golvet, med ledningen i en kveil. Det er akkurat som om jeg løfter av røret for å lytte på fortellinger som kommer fra en annen tid. Bibliotekar Valentina Zanchin står vendt mot et bokskap med et etertenksomt, litt stolt ansiktsuttrykk. Hun har arbeidet ved senteret siden 2003, og driver med konservering og preservering av moderne bøker. Ved siden av henne står tolken Gaia Riitano, som er arkivar. De åpner glassdøren, ser på bøkene, diskuterer litt på italiensk, og finner frem en guloransje bok.

– Her er en berømt bok skrevet av Marinetti, fra den første perioden av futurismen, sier Zanchin og legger frem diktet «Zang Tumb Tumb», utgitt i Milano 1914. Her forteller Marinetti, som var på stedet som reporter for en fransk avis, om det viktige slaget i Adrianopel under den første Balkankrigen. Her skjedde et av de tidligste bruk av luftangrep, hvor bulgarerne kastet granater fra fly for å skape panikk hos tyrkiske soldater. Zanchin blar i boken, og stanser opp ved en dedikasjon som inneholder et ord som ikke eksisterer. Tolken ler og oversetter:

– Futurismen brøt med fortiden, og fortsetter med fremtiden.

Vi betrakter sidene: Bokstaver av ulike slag og størrelser former figurer, som om diktet var et bilde. Andre ganger er diktet mer som en musikalisk komposisjon.

– *Hva ville Marinetti med denne boken?*

– Han ville se lyder, sier Zanchin. Hun forteller videre at dette var «ord i frihet», ved at de ønsket frihet i den grafiske presentasjon av ordene, samt i bruken av ordene, med merkelige assosiasjoner som ikke fantes fra før. Jeg husker Marinetti sin uttalelse fra 1913: «Jeg påbegynner en typografisk revolusjon vendt mot den gammeldagse diktsamlingens idiotiske og kvalme utforming, med dens papirhåndverk á la det sekstende århundrede [...]»².

Maskinboken

Zanchin legger forsiktig boken «Depero futurista» (1927) av Fortunato Depero på bordet, peker på forsiden, hvor det står at den er utgitt i New York, Paris og Berlin.

– Vi vet ikke om boken faktisk ble distribuert på disse stedene. Men de ønsket å være internasjonale, sier hun. Boken er laget i papir, men bundet sammen med to aluminiumsbolter og skrudd sammen med muttere. Jeg tar på en av dem. Den kjennes kjølig ut. Splittpinnene gir inntrykk av at boken kan demonteres, akkurat som en kan gjøre med en maskin. Zanchin forteller at forleggeren var pilot, og at luftfart var en av futurismens interesseområder. Jeg leker med ideene fra de russiske

¹ Archivi della Parola, dell'Immagine e della Comunicazione Editoriale

² Gjengitt etter Jelsbak 2009 s. 67

fra Milanos fortid

futuristene, hvor de forestilte seg flyvende byer, bygget på zeppelinere, og hvor de tenkte seg reiser mellom stjernene³. Det hvite lyset fra lysstoffrørene flimrer. Jeg tenker at i hvert fall de hadde drømmer og visjoner for fremtiden, som de trodde på. Zanchin ser lett underfundig på boken.

– De ønsket ikke at den boken skulle stå på hyl-len sammen med de andre bøkene. Boken ble laget for å være det første en ser. Den kan ikke stå sammen med de andre bøkene, for da kan de bli ødelagt, sier hun. Tolken ler. Vi betrakter boken, mens Zanchin blar. Teksten er laget med bokstaver av ulike typer, størrelse og farger, og noen ganger danner teksten et bilde. På en av de første sidene er en håndskrevet dedikasjon fra Depero. Det er ikke kjent hvem dedikasjonen er tilegnet, men de leser den opp samtidig, litt prøvende: «Jeg skal skrive. Jeg er lei meg for at jeg ikke fant deg. Min avreise var ikke intendert.»

– Depero skrev sannsynligvis en dedikasjon i hvert eneste eksemplar, sier Zanchin, hvorefter hun går for å hente flere bøker.

Bøker i metall

Futuristene laget to bøker av metall. Den ene inneholder dikt av Marinetti, og British Library

Kostbar bok. Futuristene laget to bøker av metall. Den ene inneholder dikt av Marinetti, og British Library kjøpte et eksemplar i 2009 for rundt 750 000 kr.

kjøpte et eksemplar i 2009 for rundt 750 000 kr. To eksemplarer av den andre metallboken finnes her. Zanchin finner forsiktig frem to blå kartongomslag og pakker ut diktet «L'anguria lirica» skrevet av Tullio D'Albisola og utgitt i 1934. Det knitrer i det silkeaktige papiret rundt bøkene, som likner det en bruker til å pakke blomsterbuketter inn med. Zanchin forteller at bøkene har tilhørt en berømt forlegger, og at han antakelig har fått bøkene av forfatteren selv. Det ene eksemplaret ligger i et metallcover, og dette er det eneste kjente eksemplaret. Vi ser på det med en stille glød. Noen områder er svakt rus-

tet, med noen få bulker og coveret er avrevet øverst i kanten.

– Prosjektet var symmetri, og denne formen sees bare med et slikt cover, sier Zanchin. Det andre eksemplaret mangler et slikt omslag, men er i god stand. Jeg blar forsiktig i boken. Metallsidene er varme, og blingen lager en svak metallisk lyd.

– Hva slags metall er det?

– Tinn. Bøkene ble sannsynligvis laget av metall på grunn av futuristenes interesse for industri, sier hun. Sidene er som bilder laget av tekst, med bokstaver i forskjellige farger og størrelser, supplert med enkle, lineære fargeillustrasjoner.

– Boken er illustrert av Bruno Munari, som da var ung og ukjent, men som senere ble en berømt designer, sier Zanchin, og ser på forsidens glødende røde sol.

– Da boken var laget, så var futurismen ikke noen revolusjonær bevegelse. Vi er på 1930-tallet og futurismen ble inkludert i fasismen, sier hun og pakker metallbøkene, som om de var blomster, inn i silkepapiret igjen, og legger dem i kartongomslagene.

Vi forlater magasinet, går ut i regnet, og bortover til biblioteket. Vannet renner sildrende i en vannkum, og den høstlige vinden er fortsatt mild. Inne samler vi oss rundt en datamaskin, hvor tolken viser bibliotekets digitaliseringsprosjekt. Jeg husker hvordan

Zanchin viste utklipp og fortalt om futurismen, da vi var i magasinet. Nå ser vi de samme utklippene på skjermen. Antakelig helt identiske dokumenter, og uten at politisk ukorrekte ideer er fjernet. Metallboken ligger på nettet i fulltekst.

Utforming av en ny fremtid

Jeg tar trikken mot sentrum til siste stopp, hvor Museo del Novecento ligger.

I dette museet for moderne kunst utstilles også futuristiske malerier og publikasjoner. Lenger oppe i bygningen oppdager jeg en monter med en stor oppslått bok inni, med et bokmerke. All tekst er klippet ut. Verket heter «Books forgotten by heart», og laget av

Vincenzo Agnetti. Futuristene slapp nye kolleksjoner av bøker ut på catwalken, for de ville skape en ny verden, og denne nye verden var uten bibliotek. Gode argumenter var ikke så viktig, og de ville helst at fortidens fremstillinger skulle glemmes. En vidunderlig verden uten alternative fremstillinger fra fortiden. Uten ideer som har gått av moten. Kanskje også bibliotekarene på den tiden lot seg blende av siste mote, og bare uttalte ukritiske gjengivelser av futuristenes ideer. Jeg vet ikke.

Jeg ser ut. Utenfor de store vindusflatene i museet ruver katedralen Duomi di Milano, som det tok nesten seks hundre år å bygge ferdig. Den skinner nesten i regnværet.

Fakta:

- Poeten Filippo T. Marinetti regnes som grunnleggeren, og han bekjentgjorde futurismens ideer i «Det futuristiske manifest» i Le Figaro, 1909.
- Mener at kunsten skal uttrykke og påvirke sin tid.
- Opptatt av fart, teknologi og vold.
- Tar avstand fra tradisjonene. Fremtidsrettet, og avskyr fortidens ideer, som blant annet befinner seg i museer og bibliotek.

Kilde: Edwards, F. (1987). Den barbariske modernismen. – ISBN 91-38-907-28-3, Store norske, Wikipedia

Kilder:

- Sergio Reggi samlingen ved APICE
- <http://apicesv3.noto.unimi.it/site/reggi/>
- D'Albisola, T. (1934). L'anguria lirica
- <http://ufdc.ufl.edu/WOLF002858/00001/1j>
- Jelsbak, T. (2009). Tekst, bilde, tekstur. I: Malm, M., Söderlund, P. & Sjönell, BS. (Red.), Bokens materialitet (s. 65-95). Stockholm: Svenska vitterhetssamf.
- Ohana, D. (2010). The futurist syndrome. – ISBN 978-1-84519-291-4
- Scudiero, M. (2005). The italian futurist book
- <http://colophon.com/gallery/futurism/>
- Zanchin, Valentina

Fakta om bruk av sosiale medier i kommune-Norge

Strategi

17% av norske kommuner og fylkeskommuner har utarbeidet en strategi for bruk av sosiale medier.

39% av kommunene har planer om å utarbeide strategi i løpet av 2011–2012.

43% av kommunene har ikke tatt stilling til eller er usikre på om de skal utarbeide strategi.

65% av kommunene svarer at ildsjeler har vært pådrivere i kommunens arbeid med sosiale medier.

48% har en målsetning som er basert på enveis- kommunikasjon, mens 41 % har målsetning om dialog.

Bruk av sosial medier

58% av kommunene har tatt i bruk sosiale medier. Andelen vil øke til 71 % i løpet av 2011.

De viktigste årsakene til at 42 % ikke bruker sosiale medier per i dag er manglende ressurser, samt at mange avventer en strategiprosess.

69% bruker sosiale medier til enveis-kommunikasjon som nyhetspublisering og omdømmebygging/markedsføring av kommunen. Dialogbasert kommunikasjon virker å være vanskeligere å få til enn antatt.

96% av kommunene som bruker sosiale medier er på Facebook, som da er den klart foretrukne kanalen i tillegg til bruk av Twitter, blogger, YouTube og Flickr. Kommuner som har vært igjennom en strategiprosess har i større grad flere bruksområder og benytter flere kanaler enn de som ikke har jobbet med strategi.

Kilde: Undersøkelse om bruk av sosiale medier i kommunesektoren 2011.

Festival i biblioteket

» Når det nye biblioteket i Bodø åpner i 2014, vil litteraturfestivalen «Ord i nord» være sentral. Første uke i januar var representanter fra Universitetet, Bodø bibliotek og byens næringsliv samlet for å legge planer for festivalen, skriver Avisa Nordland.

Meningen er at festivalen skal komme i gang allerede i år, i samarbeid med litteraturfestivalen i Lofoten. Den nye festivalen må først registreres som en forening eller stiftelse, for å kunne søke bevilgende myndigheter om støtte. Planen er så at «Ord i nord» skal foregå fra 31. mai til 3. juni, i samme tidsrom som «Reine ord»-arrangementet i Lofoten.

Omstridt lånevedtak i Haugesund

» Haugesund kommune ba før jul om en juridisk vurdering av et vedtak i kultur- og idrettsstyret om at personer med midlertidig opphold i Norge bare kunne ha tre bøker på hjemlån samtidig. Årsaken var at mange personer som ikke får oppholdstillatelse, ifølge biblioteket ikke leverte tilbake utlånt materiale før avreisen.

Norsk Bibliotekforening reagerte sterkt, og nemnda fant det riktig å innhente en vurdering. Samtidig vil Kulturdepartementet be Nasjonalbiblioteket skaffe en oversikt over lignende restriksjoner ved andre folkebibliotek, skriver Stavanger Aftenblad.

Porsgrunn bibliotek blir miljøfyrtårn

Miljøfyrtårn®

» Porsgrunn bibliotek, viktig møteplass med et snittbesøk på 500 per dag, ble før jul feiret med taler og bløtkake for stor miljøinnsats. Rådmann Per Wold kastet glans og erklærte biblioteket for et fyrtårn i byen, skriver Porsgrunns Dagblad.

Stiftelsen «Miljøfyrtårn» hjelper private og offentlige virksomheter til å drive effektivt og miljøvennlig, og blir støttet av Miljøverndepartementet. Biblioteket er den fjerde virksomheten i Porsgrunn kommune som mottar dette sertifikatet.

Penger til litteraturprosjekt

» Telemarksbiblioteket på Ulefoss har fått 50.000 kroner til et litteraturformidlingsprosjekt, der ungdom i 10-klassene i Lunde og Ulefoss er målgruppe.

Prosjektet skal stimulere ungdommene til å sette seg inn i litterært formspråk, slik at de får forståelse av litterær kvalitet. Prosjektet skal avsluttes med at hver elev lager et design basert på litterære tekster og at tekstene blir trykket på t-skjorter, skriver Telemarksavisa.

I ungdoms distanserte nærleik

Når folkebiblioteket vil

Folkebiblioteka rettar mykje formidlingsverksemd mot barn og unge og har også på andre måtar ungdom som prioritert målgruppe. Kva er det som kjenneteiknar denne målgruppa, korleis kan vi nå den og kva skal til for at ungdom skal vere bibliotekbrukarar i framtida?

Desse viktige spørsmåla skal vi freiste å nærme oss svar på gjennom å sjå nærare på særtrekk ved ungdomsmålgruppa og nokre av rammefaktorane som bør vere til stades og spele på lag når biblioteket satsar på ungdom som energisk medspelar i verksemda. På vegen svippar vi innom nye Nesodden bibliotek, Prosjekt X i Larvik og dei spanande ungdomsplanane som byrjar å ta form for eit heilt nytt Deichmanske hovedbibliotek i Bjørvika i Oslo.

Eit aldersspenn med spenst

Ungdom er energisk late, uimotståeleg ufordragelege, distansert nære, noko heilt for seg sjølv, men aller tryggast og komfortable saman med andre av same alder og orientering. Ungdom er individuelle gruppedyr på flukt frå seg sjølv og til seg sjølv og sine egne. Dei er i opprør mot alt og nestene alle, særskilt mot vaksenverda og alt den representerer av «dølle» ting. Det treigaste som finst er når vaksne definerer unge sine behov, og set i gong tiltak som dei forventar ungdomane vil lovsynge og vere dei

Av Per Roger Sandvik, prosjektkonsulent Nye Deichman, Deichmanske bibliotek. Sandvik har erfaring fra flere års arbeid med ungdom.

samhandle med ungdom

evig takksame for. Det evige finst ikkje i det augeblinksrådande ungdomsuniverset, og takksemd kjem sjeldan til uttrykk, sjølv om den heilt sikkert er ein stad langt der inne bak kviser, grumling og snøfting.

Ungdomsalderen, som i denne artikkelen er spennet 13 – 18 år, er eit langstrekt vendepunkt i livet og ein viktig utviklings- og overgangsfase til vaksentida. Det er sjølv sagt stor skilnad på 13-åringar og 18-åringar. Nokre er

barnslege lenge, andre vert vaksne litt vel fort. Det vil også vere store ulikskapar innan kvart årstrinn, og med omsyn til kjønn. Barndomen sin granskande vandring langs trygge erfaringsveggar i eit nært og oversiktleg landskap går gradvis over til nyorientering mot nye relasjonar og deltaking i andre typar sosiale hendingar. Det er ei fase prega av stormfullendt pubertet og kjønnsmogning og ein ekstremt viktig livsperiode avdi mange viktige val skal gjerast. Dei tydelegaste kjenneteikna ved perioden er identitetsdanning og at individet byrjar å lausrive seg frå og relatere seg til foreldra på nye måtar. Byrjinga av ungdomsalderen er ein viktig milepæl i utviklinga av intellekt og moralsk refleksjon og innsikt. Samtundes gjennomgår dei unge kroppane og sinna rivande utviklingar fysisk, emosjonelt og hormonelt. Det er ikkje vanskeleg å skjøne at desse slumrande energibuntane kan vere både til utfordring og glede, både for seg sjølve og for omgjevnadene, biblioteka inkludert.

Nyansert gruppe

Det er med andre ord liten tvil; ungdom utgjer ei nyansert og mangearta gruppe. Fleire nyansar er allereie nemde, men desse synleggjer mest berre ein mykje brukt og bortimot stereotypisk framstilling av ein støyenergisk og distansert ungdomstype, og at ungdom lever i si heilt eiga livssfære. Man-

Framtida. Ungdom er mellom dei som brukar biblioteket minst i dag, men som har mest behov for å bruke det i framtida.

ge unge er ikkje slik i det heile, eller dei er det berre delvis og tidvis, når dei må. Den stille, forsagte, djupnesøkjande, fredeleg lesande og introverte unge finst òg. Mange av dei har allereie funne at biblioteket kan vere ein fin stad å opphalde seg, og få tilgang til kulturell stimulans frå. Likevel: ungdom er mellom dei som brukar biblioteket minst i dag, men som har mest behov for å bruke det i framtida.

Nytt potensial i nytt bygg på Nesodden

Om alt går etter tidsplanen opnar Nesodden bibliotek i flunkande nye og moderne lokale i april. Gjennom mange år har biblioteket hatt tilhald i enkle rom av eldre dato i andretasjen i eit næringsbygg litt utanfor den mest sentrale delen av busetnad og innbyggjaraktivitet på Nesodlandet, men om kort tid vert det nye og skreddarsydde løysingar for moderne bibliotekdrift. Biblioteksjef Ib Aarmo seier at visjonen er å byggje eit bibliotek som ingen har sett maken til enno. Han og bibliotekar Turid Turbekmo er særst nøgde med utforminga av bibliotekrommet og plasseringa biblioteket får i det nye kommunebygget Tangenten, næraste granne med Tangensen-teret. Under Aarmo si leiing har

dei tilsette lagt eit særst godt grunnlag for at ting skal flyte godt allereie frå fyrste dag i nytt bygg. Gjennom ei offensiv og rivande utvikling dei siste åra har dei nådd fordobling både i antal besøk og utlån, ein vekst som rimeleg sikkert vil halde fram i nye lokale. Mediesamlingane er godt røkta og framstår som up to date og klare for det moderne livet. I dag er biblioteket lite besøkt av ungdom. Det er éin viktig grunn til at også satsinga mot ungdom no vert spissa. Spissinga skjer mellom anna gjennom å styrke staben med ei nyoppretta heiltids bibliotekarstilling. Den som vert tilsett skal ha hovudansvar for å byggje opp eit nytt tilbod til ungdomsmålgruppa. I sum skulle alt dette gi dei beste føresetnader for å etablere det rike og varierte tilbodet Nesodden kommune og biblioteket har sett seg som mål for framtida.

Samlokalisering gir nettverkseffekt

Samarbeidsnettverk vert ein viktig ressurskatalysator og meto- disk innfallsvinkel for folkebiblioteka i framtida. I tillegg til å romme bibliotek og ligge nær eit handlesenter med veksande aktivitet og stort publikumstilfang, er fleire interessante aktørar lokaliserte i nybygget på Nesod-

den. Kommunale aktørar som byggjer tenester for ungdom samla under eitt og same tak gjer det enklare med direkte samarbeid og å kunne leggje løpet for eit breitt og best mogleg aktivitetstilbod for barn og unge i Nesodden kommune. Kulturskule, seksjon for ungdom og fritid, ein ungdomsskule og bibliotek i same hus utgjer med andre ord eit særst bra grunnlag for styrking og vidareutvikling av gode ungdomstenester, anten desse er organiserte, uorganiserte, føregår i skuletida eller på fritida. Her ligg det eit flott potensial for å styrke allereie eksisterande relasjonar og utvikle nye. Samlokalisering kan gjere det lettare for alle impliserte å sjå felles interesser, felles målgrupper og korleis ein kan nærme seg desse. Samordning av tiltak og deling av ressursar og faglig kompetanse for å nå felles mål er ofte ein positiv effekt av nære og godtfungerande nettverk. Biblioteket får i framtida unike sjansar til å "rekruttere" frå og utveksle ungdom med dei øvrige tenesteytarene i bygget. Det kan også ligge ein potensiell styrke i at kommuneadministrasjonen ligg vegg i vegg med det nye Nesodden bibliotek.

Eigarskap og involvering

Den største og viktigaste grannen med omsyn til brukarrekruttering er nye Tangenåsen ungdomsskule, som biblioteket skal serve med ulike bibliotektenester. Elevane her vil ha sin eigen indre inngang til biblioteket og eit eige ungdomsområde rett innanfor denne igjen. I dette området er det ungdomen skal få sin møte- og virkeplass. Tilbodet skal ikkje berre vere for ungdomsskuleelevar i skuletida, men håpet er at biblioteket like mykje skal fungere som fritidsarena for ungdomar frå heile Nesodden. Målet til Aarmo er at ungdomane vil innta den nye

PRØV SØKE- TJENESTENE FRA BS!

- DEN SOM SØKER SKAL FINNE SVAR

Prøv
GRATIS
i én
måned

På portal.bibsent.no finner du svarene

Våre elektroniske søketjenester er det perfekte søkeverktøyet for bibliotekarer. Alle tjenestene ligger på portal.bibsent.no og oppdateres kontinuerlig.

Du kan søke i:

- Emner i skjønn for videregående skole
- Emner i skjønn for grunnskolen
- BS Noveller & eventyr
- BS Globus
- BS Film & bok

Kontakt oss i dag for én måned GRATIS tilgang. Tjenestene inngår også i flere av våre publikasjonsabonnementer.

Alt du trenger fra **A** til **Å**
også på nett

www.bibsent.no

plassen og kjenne seg så heime at dei ser den som forlenginga av jenteromet og gutteromet heime. Biblioteket skal vere ein ok stad å henge, anten ein vil vere passiv, aktiv deltakande, aleine eller saman med andre. Utstyr og interiør på ungdomsarealet er sjølvsagt tilpassa målgruppa. På Nesodden vert det lagt til rette for at ungdomane sjølve skal bidra til å utvikle sine egne tilbod og aktivitetar. Slik tilpassar biblioteket seg til ungdomen og ungdomen seg til biblioteket, i ein kontinuerleg og nær dialog. Denne typen brukarvolving vert meir og meir vanleg i mange folkebibliotek kring om. Litt meir uvanleg er det å tilsetje ungdom i biblioteket. Det har dei til fulle gjort i eit spanande prosjekt i Larvik.

Prosjekt X i Larvik og Mindspot i Århus

Mange bibliotek erfarar at det er vanskeleg å utforme relevante og attraktive tilbod for ungdom, og at stadig færre unge brukar biblioteket sine tenester. Ein del ungdom brukar biblioteket i samband med skularbeid og studier, og nokre nyttar biblioteket sine tenester også på fritida, men trenden er likevel klar; stadig fleire ungdommar opplever biblioteket og bibliotekettenestene som lite relevante. Dette har ein teke på alvor på Nesodden, og den same kjensgjerninga var ein sentral del av bakgrunnen til at det vaks fram eit samarbeidende ynskje mellom Larvik kommune og Vestfold fylkeskommune om å finne heilt andre tilnærmingismetodar enn kun å fornye dei tradisjonelle. Blikket vart kasta mot Århus og metodane som hadde vore i bruk i prosjektet Mindspot der. Inspirert av tankar og gjerningar i Århus utvikla Larvik sine egne lokaltilpassa metodar. Ein av dei viktigaste metodane var å tilsette ungdom på deltid i biblioteket. I alt sju ungdomar i alderen 14 – 19 år var frå august 2010 til mai året etter tilsette som prosjektmedarbeidarar. Ulikskap i alder og bakgrunn var både utfordrande og styrkande for prosjektprosessen. Ungdomane jobba seks timar per veke og mandatet deira var å utvikle relevante og attraktive bibliotektilbod for aldersgruppa.

I Larvik har ein langt på veg nådd fleire viktige mål gjennom prosjekt X. Biblioteket har i større grad enn tidlegare vorte ein naturleg møteplass for ungdom med ulik språkleg og kulturell bakgrunn gjennom metoder som dialog og brukarmedverknad. Ungdom har fått oppleve biblioteket som ein attraktiv møteplass og langt meir enn ein stad for utlån av bøker. Eit eige ungdomsrom vart innreia og brukt som treffstad og

arrangementsarena for ungdom frå 13 – 18 år. I mindre grad enn forventa har ein nådd målet om at bibliotektilsette skulle få erfaring i arbeid med ungdom. Grunna kveldsarbeidstider i prosjektet vart det vanskeleg å finne felles møtetidspunkt mellom prosjektinvolverte og eit samla bibliotekpersonale.

For Prosjekt X vart diverre den økonomiske situasjonen etterkvart ein bremsekloss for framdrifta og prosjektet vart avslutta etter eitt års drift. Sjølv om prosjekt, som dei i Larvik og Århus, er sårbare i høve til økonomi og fast drift, er det særskilde gode grunnar for at folkebiblioteka til eignar seg og operasjonaliserer dei friske metodane som prosjekta representerer. Mindspot sin prosjektrapport *Make it your library* er spanande lesing, som inspirerer på grensesprengande vis. Erfaringane og kjerneinnsiktene herfrå er gull verd for alle norske folkebibliotek som ynskjer å treffe med ungdomsarbeid sitt:

- Biblioteket bør være en aktiv og alsidig aktør gjennom hele brukerens liv!
- Tag utfordringer op, prøv nyt, tenk stort og indgå i overraskende sammenhænge!
- Involver unge i det daglige arbejde og i utviklingsarbejdet!
- Forsøg ikke at være ung med de unge!
- Bibliotekaren skal være klar til at påtage sig nye roller!
- Mix forskellige mennesker, personligheder og faggrupper!
- Vær opsøgende og tag springet ud, hvor de unge er!
- Skab netværk!
- Skab et miljø, som tiltaler de unge!
- Arrangér specifikke og utraditionelle arrangementer, som henvender sig til specifikke målgrupper!

Innsiktene heng i kvarandre og det er verd å bite seg merke i fleire av dei. Å involvere ungdom i arbeidet kan fort syne seg å vere den viktigaste nøkkelen til suksess i arbeidet med målgruppa. Når ungdom skapar sitt eige tilbod gir det eit tilhøyre og eit eigarskap som er naudsynt for at tilbudet skal være liv laga. Miljøet som vert skapt er også ein bit av dette biletet. Møblering, fargar, lyssetjing og andre interiørelement er viktige i så måte. Eit anna superviktig punkt er biblioteket sin marknadsføring av tilbod. For å nå fram må denne i størst mogleg grad utførast av ungdom gjennom deira eigne kanalar. Mykje av dette er allereie aktivt inne i tenkinga både på Nesodden og i Larvik, og heilt sikkert mange andre stadar landet. Når Deichman om nokre år opnar dørene til nytt hovedhus og nytt innhald i Bjørvika skal desse og andre innsikter vere med på flyttelasset, og omsetjast i aktiv samhandling med ungdom og øvrig nettverk.

Framtidssbiblioteket Deichman

I Oslo går planlegginga av nytt Deichmanske hovudbibliotek med spenstige og sikre steg i retning Bjørvika. Ein stad i tidsområdet 2017 skal dørene gjerast vide og opnast for både gamle og nye brukarar, ungdom inkludert. Etersom planleggingsarbeidet skrid fram gjennom skisse- og forprosjektering aukar detaljeringsgraden i bygg og rom. Etter kvart vil også innhald og tenestetilbod stå tydelegare og meir nyansert fram for det ålmenne publikum, men allereie har eit testprogram for moglege innhaldselement og brukaraktivitetar vore ute til diskusjon og foredling internt i Deichmanorganisasjonen. For den interesserte er testprogrammet også gjort eksternt tilgjengeleg. Du finn det på Nye Deichman-bloggen.

Diagonale, som arkitektane Lund Hagem og Atelier Oslo har namngjeve bygget, har fem etasjer over gateplan og éin underetasje. Grunna ekstra god takhøgde i tre av etasjene vert det her plass til å skyte inn mesaninar rundt to kjerner med heissjakter og liknande. Dette gjeld fyrste, tredje og femte etasje. Kvar av dei totalt seks etasjane skal få sin eigen unike identitet og energi. Naturleg nok vert det høg aktivitet og publikums-trafikk på gateplanet, medan intensiteten avtek til lenger opp i bygget ein kjem. Femte etasje vil til dømes vere staden for kontemplasjon og konsentrasjon. I andre etasje er det planlagt eit dedikert område for born opp til ti års alder, medan dei litt eldre borna finn sine behov dekte av alderstilrettelagde tilbod mange stadar rundt om i huset. Alle born og unge skal uansett alder ivareta-kast med omsyn både til tilbod og tryggleik. Det kjem til uttrykk i strategien for nye Deichman (som du også finn på Nye Deichman-bloggen) at born og unge skal vere fokus- og utviklingsgrupper med høg prioritet.

Ung sone med høg aktivitet og låg terskel

Midt i bygget, i tredje etasje, vil sona for dei unge energiane og gjeremåla ligge. Heile etasjen er ung, levande og pulserande, prega av lyd, lys, bilete og eigenproduksjon. Livet her er digitalt, musikalt og estetisk, men på same tid skal det også vere avslappa, med mange mjuke sitjeplassar som innbyr til ro. Gjere-mål og samlingar knytta til musikk og film vil i hovudsak ligge her. Etasjen inviterer til talrike gjeremål knytta til ulike typar digitale verkstadar og mange former for produksjon. Her vert det skru og mekk for både unge og eldre, musikalske eksperiment og innspelingar, eit eige rom for

dataspeling, hjelpeteneste for IT-spørsmål, tv- og radiostudio og mange andre former for utfaldande ytringsaktivitetar.

I takt med samfunnet

Ungdomsblikket skiftar fokus ofte og uventa. Synet på kva som er «kult» endrar seg også kjapt. Biblioteket må sjølv vere i endringsmodus om det skal vere eit mål å fange ungdomsblikket. Deichman møter dette med vekslande utstillingar og formidlingsmåtar som flakkande blikk kan finne feste på. Gjennom stadige skifte som er redigerteog regissererte på nøyte planlagt vis, gjer Deichman bibliotekromet om til stabile stasjonar i ungdomstilværet sin store trafikkmyldringsmaskin. Dei bibliotektilsette er sporvekslarane som pensar ungdom inn til opplevingar og kunnskap og stimulerer til interesse, kreativitet og nyfikne på mange nye landskap, også dei litterære. Fleire stadar i tredje etasje vil det vere pop up-utstillingar og mindre pop up-bibliotek inne i det store bibliotekromet. Bygget er planlagt slik at det skal ha stor fysisk fleksibilitet og gjere det mogleg å omprogrammere fort og etter ynskje. Slik får ein eit bibliotek som ikkje stivnar og står i fare for å verte forelda, men som endrar seg i takt med samfunnet kring seg og brukarane sine behov.

Tredje etasje har to mesaninar. På den eine skal den spissdedikerte ungdomssona ligge; ei unik og sjølvstendig øy i biblioteklivsstraumen. «Øya», som kan få eit flatemål på nær 140 kvadratmeter, er fysisk avsondra frå andre delar av bygget, men med gode sikt- og kontaktlinjer ned, opp, ut og inn. Her vert det lett for ungdomame både å sjå og å verte sett. Det ligg samtundes godt til rette for at dei kan skape sine egne og langt på veg sjølvdefinerte miljø. Området er primært for ungdom

og unge vaksne, og frå biblioteket si side på medvite vis skilt frå barneområdet. Energien vi likevel tidvis bere preg av «leik», høg aktivitet og støy. Sona ligg slik sett godt plassert i høve til skjerming frå omgjevnadene. Dette er ei sone for aktiv rørsle; til og frå spelstasjonar, mellom reolane, mellom ulike grupper av gjestande ungdom, men også frå tilstøytande soner og seksjonar. Sona skal oppfattast som «kul», men utan å gjere det gjennom kva vaksne synest er kult, og vil mellom anna få eit visuelt uttrykk som famnar mange interessefelt og dekkjer heile ungdomsaldersspannet. Det vil verte halde samlingar og kurs som tilsvar på brukarundersøkingar biblioteket utfører i samråd med ungdomane; teikneseriekurs, mangakurs, skriv- og teiknekurs, dataspelkurs, lesesirklar og kurs i handarbeid er nokre av døma på dette. Arrangement, debattar, konsertar, forfattarstunder, spelkveldar og filmkveldar høyrer også heilt naturleg heime her. Øya vert den perfekte staden for den unge, moderne bibliotekbrukar; ein stad å henge på ein stad som heng.

Mediesamlinga som høyrer til den unge sona er sett saman av ungdomsbøker, teikneseriar, fantasy, tidskrift, populærkultur og undergrunnskultur. Bøkene skal i størst mogleg grad stå med frontane synlege i spanande og attraktive utstillingar som skiftar ofte, og vert formidla i ein fin miks av digitale og fysiske løysingar. Det vil òg vere ei stor samling dataspel og datautstyr tilgjengeleg og speldager/kvelder/netter skal som nemt arrangerast jamnleg. Deichman sine rikholdige musikk- og filmsamlingar kjem gjerne til å strekkje seg inn i denne sona; popmusikk, tv-serier og dei store kinofilmane vil friste mange hit og til å henge att her. Møblert og utstyrt på måtar

som er nøyte tilpassa målgruppa og ungdomane sine mediesamlingar, vil Deichman si unge sone vere ein aktiv, aktuell, energisk og optimalisert samlingsplass og møtestad for unge menneske på leit etter sosiale opplevingar og nye kulturelle innsikter.

Biblioteka som offensive springbrett for ungdom

Viktige rammer må på plass og fleire faktorar må få virke fritt om folkebiblioteka skal lukkast i ei offensiv satsing og vere gode springbrett for ungdom. Bruarkartleggingar, behovsvurderingar, målgruppetilpassa lokalitetar og interiørløysingar, materielle ressursar, samarbeidsnettverk og høveleg bemanning er alle døme på slike. Det er mykje som tilseier at eit samfunn i endring treng eit folkebibliotek i endring (nytt innhald og nye metodar), særleg i høve til ungdomskulturar og ungdom, sidan desse er i kontinuerleg og rask endring og vil ha hyppig skiftande behov.

Brukarinvolvering og –medverknad er sjølvte nøkkelen for å få vite meir om ungdom og utrette meir saman med ungdom. Samstundes må det vere til stades ein sterk vilje til og interesse for å jobbe med og saman med ungdom. Ein lyt vere i stand til å gjennomføre offensive planar og metodar for ungdomsinvolvert bibliotekarbeid. Ein lyt våge å vere i endring medan ein endrar universet rundt seg. Som på Nesodden, som i Larvik, som i Oslo. Som i alle norske folkebibliotek?

Takk til informantane Turid Turbekmo og Ib Aarmo ved Nesodden bibliotek og Pernilla Slotte Hjermann og Steinar Engeland ved Vestfold fylkesbibliotek. Utan dei ingen artikkel.
- Mindspotrapporten: http://www.aakb.dk/files/att/mindspot_rapport_eng_web.pdf

Prosjektarbeid

– utfordringer og muligheter

Del på kreftene, trekk i samme retning – utnytt prosjektarbeidets fordeler og hev kvaliteten på resultatet.

Mye godt arbeid gjøres i biblioteket hver eneste dag. I tillegg til den daglige driften jobbes det også med å utvikle tilbudet til eksisterende og nye brukere av biblioteket. Noe av dette arbeidet foregår internt på biblioteket, men endel involverer også eksterne samarbeidsparter. Det varierer stort hvor gode vi er til å vise frem det arbeidet vi gjør. Jeg tror at det gjøres mye spennende nybrottsarbeid og videreutvikling av eksisterende tilbud, uten at det får den oppmerksomheten det fortjener.

På store bibliotek kan det bety at en avdeling kan holde på med utviklingsarbeid uten at kollegaer ved andre avdelinger er klar over det. Men det er ikke bare for kollegaer arbeid holdes «skjult» for, men også for andre bibliotek. Min påstand er at dette ofte skyldes måten arbeidet organiseres på. Mye arbeid settes i gang ad hoc og uten at det formelt er satt av tid og ressurser til det. Det behøver ikke si noe om kvaliteten på arbeidet, men jeg tror at en i de fleste tilfeller ville tjent på å *prosjektorganisere*.

Kommunikasjon

I forbindelse med en prosjektoppgave på bibliotekarutdanningen ved Høgskolen i Oslo kom jeg i kontakt med en filial som hadde startet opp et arbeidsplassbibliotek i samarbeid med en stor bedrift i nabolaget. Et spennende tiltak, som oppleves positivt av mange. Denne satsningen var ikke organisert som et prosjekt, noe som gjorde det vanskelig for bibliotekaren å sette av tid til å følge opp tilbudet. Kommunikasjonen mellom bibliotek og brukere av tilbudet ble nokså tilfeldig og det ble ikke gjort noen formalisert evaluering av i hvilken grad tilbudet var vellykket.

Var dette tilbudet blitt prosjektorganisert kunne bibliotekaren fått satt av tid til å kommunisere med brukerne og dermed i enda større grad skreddersy tilbudet. Det kunne vært laget milepæler for når oppfølging skulle foregått, og ikke minst ville det gitt mulighet til å evaluere tilbudet og bruke de erfaringene en gjør seg for videre arbeid i egen avdeling, men også for å kunne dele med

andre. Et godt tiltak som dette, fortjener og prioriteres og vises frem. Dette ser vi ikke minst på alle bidragene som har kommet inn til kåringen av Årets prosjekt 2011 i dette nummeret av Bok og Bibliotek (s. 20-26).

Hva er et prosjekt?

Felles for alle prosjekt er et ønske om å skape noe nytt, eller å videreutvikle og forbedre noe som allerede er etablert. I et prosjektarbeid jobbes det mot på forhånd fastlagte mål. Prosjekter har en tidsramme for hvor lenge de skal vare, et eget budsjett, og en prosjektgruppe med egen leder.

Når lønner det seg å prosjektorganisere?

Det er egentlig ingen grunn til ikke å prosjektorganisere i det øyeblikket en har tanker om å gjøre et arbeid utenom den daglige driften og dette arbeidet krever ekstra tid, penger, ressursbruk og kanskje også eksternt samarbeid. Jeg har her satt opp noen punkt for hvorfor prosjektorganisering er en fordel.

Av Ann-Louise Skjager, bibliotekarstudent ved Høgskolen i Oslo og Akershus

Eksterne penger

Muligheten til å søke eksterne tilskudd er i seg selv en god grunn til å prosjektoorganisere. Å få tilført øremerkete prosjektmidler, gir mulighet til å jobbe med utviklingsarbeid uten at det må fullfinansieres over egne budsjett. Som en kollega av meg sa: «Det beste med prosjekt, er at en får masse eksterne penger å leke seg med!». Med eksterne midler kan en rett og slett få mulighet til å «leke» seg med kreative idéer, som en har tro på at vil være med å utvikle avdelingen en jobber på.

Med eksterne midler følger gjerne en plikt til å rapportere hva pengene har blitt brukt til. Denne mel-

deplikten virker ikke bare regulerende på hvordan en utfører arbeidet, men gir en også mulighet til å vise frem hva en har gjort og fått til i løpet av prosjektperioden.

Struktur

Ved prosjektoppstart utarbeides en prosjektbeskrivelse. Denne inneholder blant annet formålet med prosjektet, dets interesser, og tidsrammen med milepæler underveis. I startfasen kartlegges alle parter forventninger og mål for prosjektet, og en sørger for at disse samsvarer i prosjektbeskrivelsen. Dette strukturerer arbeidet, og tydeliggjør for alle interessenter hvor en har tenkt seg og veien en har valgt for å nå målet.

Et nytt tiltak i biblioteket vil kunne involvere eksterne samarbeidsparter, som ved etablering av et arbeidsplassbibliotek. Ved å prosjektoorganisere vil en sikre seg at ikke bare en selv forplikter seg til å gjennomføre utprøving og etablering av et nytt tilbud på best mulig måte, men også at samarbeidspartnere går inn med en tilsvarende forpliktelse. En prosjektbeskrivelse vil inneholde hvem som tar ansvar for hva og når oppgavene skal være gjennomført. Tydelig ansvar i forhold til milepæler forplikter alle parter, og tydeliggjør at andre er avhengig av at en selv leverer til avtalt tid.

Tid

Jeg er opptatt av at kreative ideer skal gis rom til å utvikle seg. Mange tiltak settes i gang av engasjerte medarbeidere og er gjerne applaudert av kollegaer og ledelse, men uten at det er satt av tid i arbeidsdagen til at de kan få fordype seg i arbeidet på en tilfredsstillende måte. De færreste

bibliotek har hverdager der de ansatte «tvinner tommeltotter», og nysatsinger kan fort lide under at det ikke er tid til dem oppi alt det andre som skal gjøres. Ved å prosjektoorganisere, kan det ryddes plass i arbeidsplanen. Er det tilført eksterne midler, gis en enda mer rom til å frikjøpe ansatte til å fordype seg i prosjektet.

De fleste bibliotek har en virksomhetsplan, og det øker muligheten for å få satt av tid og ressurser til prosjekt, om de kommer inn under virksomhetsplanens satsingsområder. Melder en inn ønsker til ledelsen i forkant av at virksomhetsplanen skrives, kan en være med å påvirke hva som skal prioriteres i kommende periode. Min erfaring er at det er lettere å få gjennomslag for sine ønsker om en viser til virksomhetsplanen, nettopp fordi en da forankrer initiativet i bedriftens satsingsområder.

Evalueringer

Prosjekt gir mulighet for å evaluere sine tiltak, for å se om de er liv laga eller om de må endres, eventuelt avsluttes. Midtveiseevalueringer kan hjelpe en til å endre kursen, ved behov.

Evalueringer tjener på å være mest mulig strukturert, for at en skal kunne bruke dem til å si noe om vellykkethet i prosjektet. En lærer av både sine faderer og sine suksesser, og ved å skrive ned gode og dårlige erfaringer husker en de bedre for ettertiden. Det er en fordel å ta en første gjennomgang med involverte parter umiddelbart etter prosjektslutt, da minnet ennå er friskt. Skal en måle effekten av et nytt tiltak, kan en ta evalueringen etter en tid, når tilbudet har fått satt seg. Evalueringer og rapporter trenger ikke være tunge og lange, men ved å skrive ned egne erfaringer er de lettere å gjenbruke og dele med andre. Jeg har tro på å

gjøre seg sine egne erfaringer i livet, men det er kjekt når en kan lære noe av andre også.

Veien videre

Noen prosjekt er engangshendelser, og avsluttes når prosjektperioden er over. Andre prosjekt prøver ut tiltak, som en ønsker skal bli et fast tilbud. Å bruke prosjektperioden til å jobbe frem hvordan prosjektet kan etableres som et varig tilbud, er viktig. Ofte ser en at et tiltak prøves ut med gode resultat, men så mangler det penger og ressurser til å videreføre det som et fast tilbud. Dette virker demotiverende på medarbeidere og kan over tid føre til at en ikke finner motivasjon til å delta i nye prosjekt.

Prosjektleder-oppgaven

Biblioteksektoren har ansatte med ulike kvalifikasjoner, og det er naturlig at dette også gjenspeiles i en prosjektgruppe. Når det kommer til hvem som skal ta prosjektleder-oppgaven, er engasjement og kompetanse viktig. Kompetanse betyr ikke i denne sammenhengen at det nødvendigvis må være bibliotekfaglig kompetanse det sees etter, tvert imot vil det være positivt å tillate seg å være åpen for at andre faggrupper innen sektoren kan ha vel så gode forutsetninger for å være prosjektleder.

Utfordringen med å være prosjektleder er å finne en måte å lede på som får frem det beste i prosjektgruppen. Michel Esnault (2005) trekker i sin bok *Prosjektarbeid: Du har ikke tid til å ha det travelt* frem fire ulike lederstiler:

- Den instruerende, hvor prosjektleder tar styring på hva som skal gjøres, hvordan og når. Gruppen handler på instruks fra leder, og leder tar beslutningene.

- Den coachende, hvor leder fortsatt har kontrollen og tar beslutningene, men i større grad lytter til hva gruppa mener om sine forslag og beslutninger.
- Den støttende, hvor leder lar gruppa selv ta ansvar for daglige beslutninger og måter å løse oppgavene på. Leder kommer inn og anerkjenner, oppmuntrer og lytter til gruppemedlemmene.
- Den delegerende, hvor leder gir få instruksjoner og lite støtte. Oppgavene fordeles og det overlates til den enkelte medarbeider å finne gode måter å løse de på.

Prosjektleder vil tjene på å variere mellom de ulike lederstiler ut ifra prosjekttype og hver enkelt gruppemedlems ferdighetsnivå og behov for ledelse. En leder skal kunne trå til når det er behov, men også vite å holde seg på avstand når oppgavene er fordelt og blir ivarettatt av prosjektgruppen.

En prosjektleder er den som står ansvarlig for prosjektet overfor en styrings- eller ledergruppe. Dette innebærer at leder må være villig til å være en «buffer» overfor prosjektgruppen. Prosjektleder må anerkjenne at han har en annen rolle enn resten av gruppen, noe som innebærer å legge til rette for at medarbeiderne får gjøre arbeidet sitt uforstyrret. Dette betyr ikke at viktig informasjon skal holdes tilbake, men at det som formidles er tydelig og av viktighet for medarbeiderne.

Det viktigste er å ikke være redd for å ta utfordringen om en har mulighet til å bli prosjektleder. Gå noen runder med deg selv på om du ønsker det, om du har

det som trengs, eller om du vil klare å tilegne deg kvalifikasjonene som kreves underveis i arbeidet. Å føle engasjement er avgjørende. Å gå inn i et prosjekt fordi det forventes av deg, uten at du føler engasjement blir fort en rimelig frustrerende opplevelse, også for de som skal samarbeide med deg.

Derfor, har du kreative idéer for nye og spennende satsninger der du jobber og vil leke deg med disse innenfor rammene av et prosjekt, sett i gang. Har du ikke noen idéer selv, vil du forhåpentligvis finne inspirasjon etter å ha lest om alle de spennende prosjektene i dette nummeret av Bok og Bibliotek.

Stigende statistikk

Statistikken stiger. Det skjer ikke fort og heftig, men langsomt og gradvis. Tallene siger inn over bibliotekene.

I folkebibliotekene er det KOSTRA som presser seg på. Jeg skrev min første artikkel om KOSTRA her i *Bok og bibliotek* for nesten åtte år siden. Den åpnet slik: - *Intet er så stille som snø. Og intet er så kjedelig som statistikk. Men så kom KOSTRA.* For noen uker siden holdt jeg statistikkforelesning for bibliotekstudentene 2. år. De færreste hadde hørt om KOSTRA. Men fylkesbibliotekene i Midt-Norge arrangerte statistikkurs tidlig i februar. Der hadde bestillingen tre hovedpunkter: (1) statistisk analyse, (2) strategisk bruk av statistikk, (3) bruk av KOSTRA og bibliotekstatistikk.

Politikere og ledere later ofte som om de styrer utviklingen. Det er en illusjon. Overgangen

fra industrisamfunn til kunnskapssamfunn drives framover av krefter som ingen personer eller stater er i stand til å styre. Det blir som å seile i en orkan. Vannet er mektigere enn båten og passasjerene. Kapteinens rolle er å unngå de verste farene.

KOSTRA bestemmer mer enn kapteinen. Hensikten med KOSTRA er å sammenlikne kommunenes virksomhet ved hjelp av tall, slik at de har mulighet for å lære av hverandre. Hva er hemmeligheten til de som gjør det best? Systemet har vært under utvikling siden slutten av nittiåra og dekker nå alle viktige områder for kommunal virksomhet. KOSTRA fungerer som skutas kart og kompass. Statistikk-systemet bestemmer ikke hva kommunen skal gjøre i hver enkelt sak, men statistikken beskriver farvannet og brukes til å tolke resultatene av kommunens politikk. Det gir KOSTRA-systemet stor innflytelse.

KOSTRA ble først tatt i bruk på områder som utdanning, helse og sosiale tjenester. Bibliotekene fikk være i fred i første omgang. Kommunene trengte flere år for å bli kjent med det nye verktøyet. De startet med de største og dyreste tjenestene. Men freden varte bare noen år. Nå skal også de kulturelle tjenestene kvantifiseres. Det skaper en ny politisk situasjon. Rådmennene har fått et verktøy for å sammenlikne bibliotekene i ulike kommuner. Da er det fristende å spørre: hvorfor skal vår kommune bruke mer til bibliotek enn andre kommuner?

Et brev jeg fikk før jul, fra en oppgitt biblioteksjef, kan illustrere situasjonen. - *[Kommunens] forslag på kutt på kr. 460 000 – tilsvarende en hel stilling – i biblioteket baserer seg på en prosjektrapport iverksatt av rådmannen kalt «Bærekraftig utvikling». Ved rapporten ligger et søylediagram som skal vise «netto driftsutgifter til folkebibliotek*

Plinius

Av førsteamanuensis Tord Høivik,
Høgskolen i Oslo og Akershus

pr. innbygger». Der sammenligner de [kommunen] 2009 og 2010 med tre grupper for å vise at vi ligger over gjennomsnittet. De sammenligner med «snitt alle kommuner», «snitt kommune-gruppe 8» og «snitt mest lik [kommunen] ». Har du mulighet til å gå inn med ditt øvede, kreative blikk og se på dette?

Henvisningen til kommune-gruppe 8 viser at rådmannen bygger på KOSTRA. KOSTRA har nemlig delt inn alle landets kommuner i seksten grupper, ut fra størrelse og budsjettssituasjon. Tanken er å kunne sammenlikne kommuner som likner på hverandre. Gruppe åtte består av *tredve mellomstore kommuner med lave bundne kostnader per innbygger, middels frie disponible inntekter.*

For å svare på rådmannens argumenter, må biblioteksjefer vite hvordan KOSTRA-tallene er beregnet og hva de egentlig betyr. De færreste er klar over at driftsutgifter pr. innbygger er en håpløs målestokk. Ulike kommuner beregner nemlig driftsutgiftene på ulike måter. Noen tar med husleie og andre utgifter til infrastruktur. Andre gjør det ikke - eller bare delvis. Bibliotek som ikke betaler husleie over sitt eget budsjett, vil framstå som langt mer effektive enn bibliotek som må dekke husleien selv.

Gjennomsnittsverdiene for alle kommuner i Norge er også et dårlig grunnlag for å sammenlikne ulike bibliotek. Vi er nødt til å ta hensyn til geografien i tillegg. Alle skjønner at det er billigere å bygge veier i Danmark enn i Norge. Det går ingen bilvei i sikk-sakk oppover Himmelbjerg. Det samme gjelder bibliotekene. Det er billigere å drifte bibliotek i tett befolkede

kommuner med ett naturlig sentrum, som Asker, Kristiansand og Stavanger. Det er dyrt å yte de samme tjenestene når folk sprer seg ut - dit ingen kunne tru at nokon kunne bu. Både Høyanger og Suldal har fire tusen innbyggere fordelt på sju filialer. Lebesby har 1300 innbyggere og fire filialer (!). Men hittil har ingen undersøkt sammenhengen mellom geografi, befolkning, økonomi og tjenester. Derfor står mange bibliotek uten forsvar når kommunene bruker KOSTRA som barberkniv.

Fylkesbibliotekene er klar over dette. I tillegg til fylkene i Midt-Norge har både Buskerud og Telemark satset på kompetansebygging. Buskerud startet opp med to statistikkurs i fjor: ett dagskurs og ett tre dagers kurs. Telemark arrangerte et dagskurs i januar. Men slike kurs må følges opp. Biblioteknorge må bruke den voksende etterspørselen til å utvikle et fagmiljø rundt statistikken. Biblioteksjefer og interesserte medarbeidere må ta tallene inn i hverdagen. De må blogge, tvitre og publisere på bibliotekenes hjemmesider. De må bruke nettet til å dele sine erfaringer og til å lære av hverandre. Begge fylkene følger nå opp med lokale statistikknettverk.

Det samme skjer i fagbibliotekene. Alle må tenke gjennom sine tjenester. De må måle hva de leverer og hva de bruker av ressurser. Det er ikke nok å vise til tradisjonene. De må forsvare seg mot kutt og gi gode begrunnelser dersom de vil utvide og utvikle virksomheten. En viktig oppgave er å finne indikatorer som kan brukes til å sammenlikne bibliotek ved ulike institusjoner. Tanken er den samme som hos KOSTRA. Sammenlikninger gjør det mulig å vurdere hvem som gjør

det bra og hvem som har et forbedringspotensial (som det heter i forvaltningsspråket). De statistiske indikatorene fungerer som karakterbok.

En arbeidsgruppe nedsatt av Universitets- og høyskolerådets bibliotekutvalg har foreslått disse fire indikatorene: (1) brukere pr. årsverk, (2) utlån pr. bruker, (3) medieutgifter pr. bruker og (4) kostnader pr. utlån. Utlån omfatter også nedlasting av fulltekstdokumenter. Men alle slike forslag trenger en kombinasjon av faglig debatt og praktisk utprøving. Hvordan virker indikatorene i praksis? Hva forteller karakterene om virksomheten?

Når utvalget anbefaler nye indikatorer, sier det samtidig at akkurat disse sidene ved virksomheten er spesielt viktige. Indikatorsett fungerer som kartverk. De forteller lederne hvor de bør styre og hvilke farvann de bør unngå. Derfor bør vi huske på at indikatorvalg ikke er et administrativt, men dels et strategisk og dels et faglig spørsmål. Indikatordebatt er både sunt og nødvendig. Kart bør lages av kartografer. Valget av kart har strategiske konsekvenser. I 2006 valgte Statistisk sentralbyrå å forandre flere av indikatorene i KOSTRA-systemet etter kraftig kritikk fra bibliotekmiljøet. Biblioteket ved Høgskolen i Gjøvik har allerede poengtert at de valgte indikatorene sier lite om den voksende veilednings- og undervisningsaktiviteten i fagbibliotekene. Biblioteknorge trenger flere indikatorer som måler de nye aktivitetene, både i fag- og folkebibliotek.

Å bygge biblioteket

Oslo går no gjennom ein transformasjon i bybildet: Hovudstaden er i ferd med å få ei heilt ny sjøside å vise fram. Og sentralt i dette prosjektet, sentralt i Bjørvika, står nye Deichmanske bibliotek. Som dei fleste europeiske storbyane, vil også Oslo løfte fram biblioteket som ein sentralt aktør i bybildet. Det er eit smart trekk, men kva for rolle er biblioteket tenkt å ha i denne nye byen? Skal vi skape ein sentral institusjon i demokratiet vårt, eller bygger vi eit symbolsk monument for turistar og politikarar?

Biblioteket har mange roller i byen. I ein artikkel i dette nummeret av Bok og Bibliotek («Biblioteket i byen – byen i biblioteket»), skriv tre danske forskarar om forholdet mellom biblioteka og byane dei er ein del av. Her blir fleire aspekt ved bibliotekets rolle i byen skissert opp, og artikkelen artikulere kva eg trur mange politikarar har fått augo opp for: Biblioteket er meir enn ei samling bøker. Artikkelen fortel blant anna om rolla til biblioteket i den strategiske byutviklinga, og rolla

til biblioteket i byrommet. Desse måtane å sjå på biblioteket er viktige å forstå og ta med seg, også for oss som er på innsida av bibliotekas verden. Ønskjer vi at biblioteket skal vere ein sentral institusjon, ein viktig arena i samfunnet vårt, må vi også sjå korleis vi er ein integrert del av byen. Ei av utfordringane i dette tilfellet, er å bli med på planlegginga og avgjerslene omkring biblioteka, å ta del i den politiske prosessen. Arbeidet med Nye Deichmanske er eit godt eksempel på nettopp dette: Her er biblioteket og bibliotekarane sjølv sterkt involvert i debatten omkring kva det nye biblioteket skal bli.

«Biblioteket i byen – byen i biblioteket» er berre ein kort liten tekst, men den er fascinerande. Teksten handlar om bibliotek, men han kunne nesten ha handla om kva som helst av institusjonar. Det er lite i teksten som bind han spesifikt til biblioteka, og på eitt vis er det noko underleg friskt over det å lese om bibliotek utan at bøker, lånarar, eller demokrati får ein sentral plass i teksten. Samtidig lurar eg på om denne til-

nærminga er eit uttrykk for ein tendens i samfunnet vårt. Blir biblioteka sett på som praktbygg for byens skuld, som eit verdinøytralt kulturhus politikarar kan briske seg med? Er biblioteka berre blitt eit middel i utviklinga av den moderne metropolen?

Eg synes debatten omkring bibliotek og litteraturhus, er interessant å trekke inn her. Etter at Litteraturhuset i Oslo har vorte ein stor suksess, er det no fleire byar i Noreg som ønskjer å etablere liknande tiltak. Og nesten i alle desse tilfella blir biblioteka nemnt i same andedrag. Men er litteraturhus og bibliotek det same? Er det ikkje heller slik at begge institusjonane utfyller kvarandre på nokre område, men at dei er vesensforskjellige?

Eg meiner at den sentrale skilnaden mellom bibliotek og litteraturhus, ut i frå den modellen som Litteraturhuset i Oslo har skissert opp, er kven dei steller seg til og kva som er måla deira. Grovt forenkla kan ein seie at litteraturhus er for dei interesserte, mens bibliotek er for alle. Der litteraturhusa meir er eit prosjekt

Kommentar

Av Lars Petter Sveen,
forfatter og bibliotekar

for litteraturen, er biblioteka eit prosjekt for demokratiet. Dette stadfester seg i kven brukarane av dei to institusjonane er. Litteraturhuset i Oslo har eit klientell som kjem frå nokre bestemte lag i samfunnet. Biblioteket har brukarar som kjem frå alle lag i samfunnet. Enda grovare forenkla: Litteraturhusa vil hjelpe litteraturen, mens biblioteka vil hjelpe menneska.

Skilnaden mellom litteraturhus og bibliotek får tydelegare fram kva biblioteket i byen skal vere: Ein stad for alle. Barrieren ein må bryte for å gå inn i biblioteket, må vere så låg at ingen kjenner seg utelukka. Dette kan stadfeste seg reint fysisk, sjå berre på inngangspartiet til Deichman i Oslo i dag: Ein må stige opp trapp etter trapp for å kunne komme inn. Tanken om at ein må klatre desse hindra for å få tilgang til kunnskap, stadfester seg i arkitekturen. Biblioteket i Amsterdam er det motsette: Her kjem ein inn på grunnplan, til framføring av pianomusikk, og blir møtt med rul-letrapper som kan ta ein til den etasjen ein vil. Den arkitektoniske tanken verker å vere at alle skal kunne ha tilgang til biblioteket.

Dette er kanskje i periferien når ein skal få bygd eit nytt hovudbibliotek i ein storby. Men poenget er at biblioteket i byen er ein unik stad, ein sentral institusjon i demokratiet vårt. Kva for plass det nye Deichmanske bibliotek vil få i Oslo by, bør avgjerast på bakgrunn av kva biblioteka er og skal vere, ikkje ut i frå ei pakkeløysing som heiter Bjørvika eller fordi nokre politikarar har investert prestisje i prosjektet. Men sjølv sagt, all politikk er basert på kompromiss, og slik kan ein argumentere for at vi har fått det beste kompromisset vi kunne tenkje oss: Det vil bli bygd eit nytt hovudbibliotek i Oslo.

Prøv

DAG OG TID

– den nynorske vekeavisa for kultur og politikk – gratis!

Send SMS DT3V til 2007, så sender vi deg tre prøvenummer utan at du forpliktar deg til noko som helst.

Biblioteket i Babel

Eg kan ikkje hugse sist eg var innom folkebiblioteket i Sogndal, bygdebyen langt inne i Sognefjorden, der eg har budd i over 30 år. Det er ikkje fordi biblioteket i heimkommunen min er spesielt dårleg. Eg trur ikkje det er spesielt spennande, heller. Nei. Det heile har sin enkle grunn: eg har ikkje noko ærend på biblioteket. Biblioteket er for meg, og mange andre, i ferd med verte slik som posten og banken; institusjonane er her framleis, men vi brukar dei sjeldan. Hugsar forresten nokon dei gamle telefonsentralane?

Eg har langt fleire bøker heime enn eg nokon gong vinn å lese. Litteratur av alle slag og sjangrar. Fleire leksikon. Men i dag er det Wikipedia som gjeld. Som så mange av min generasjon, har eg likevel ikkje hjarte til å kaste ei einaste bok. Men det vert nok ein tur til Bokbyen i Fjærland til sommaren. Her tek dei enn så lenge imot det meste. Om nokre år vert kanskje bokbyane eit alternativ til biblioteket i Babel, der alle bøker og all menneskeleg kunnskap fanst, men ikkje var mogleg å få tak i.

Dei nye bøkene eg treng eller har lyst på, kjøper eg på nettet. I

inn- og utland. Bokhandlaren i Sogndal vitjar eg to gonger for året, begge gongene i juleveka. Bøker er framleis ei god og enkel julegåve. Men eg observerer, med eit visst vemod, at O.J. Skjeldestad Bokhandel, eller Libris Skjeldestad som han lenge har heitt, vert stadig mindre bokhandel og meir og meir gavebutikk med kontorrekvisita. Eg les òg av rekneskapen at omsetninga går nedover og at driftsmarginen er låg, sjølv om Skjeldestad i Sogndal ligg godt over landsgjennomsnittet. Bokhandel er inga kjelde til rikdom.

I motsetning til dei kommunalt eigde og drivne folkebiblioteka, er bokhandlane privateigde. Strukturendringane på 1990-talet førte til at så å seie alle bokhandlane i Noreg vart ein del av større kjeder. Per 1. januar 2010 hadde dei sju kjedene i landet 654 utsalsstader, ein nedgang på 10 sidan 2008. Undersøkingar som Bokhandlarforeininga har gjort, viser at 61 prosent av dei som kjøpte bøker i 2011, kjøpte si siste bok i ein bokhandel. Berre 15 prosent hadde kjøpt siste bok på nettet. Tilsvarende tal for 2010 var 64 og 11 prosent. Eg er redd tala vil endre seg radikalt dei nærmaste åra.

Den siste norske kulturbruksundersøkinga, frå 2008, viser at folkebiblioteket held stand som eit godt besøkt kulturtilbod. I 2008 hadde 51 prosent av oss besøkt eit folkebibliotek siste året. Andelen var 54 i 2004 og 52 i år 2000. Gjennomsnittleg tal på besøk var 5,5 i 2008, 6 i 2004 og 5 i år 2000. Statistikken viser ingen alarmerande tal. I det heile, norsk kulturbruk har vist seg svært så stabil på 2000-talet. Men om besøksstalet held seg oppe, enn så lenge, går talet på norske bibliotekavdelingar jamt nedover, og bibliotekbudsjetta vert stadig strammare.

Og snart kjem jordskjelvet, med e-boka. Kor stort utslag det vil gi seg på Richters skala, veit ingen. Men det er all grunn til å ta sine forholdsreglar og vere budd på det som kjem. Distribusjonsledet i kulturlivet vert sterkt råka av overgangen frå analoge til digitale media. E-boka er no på full fart inn, ikkje berre som eit supplement til papirboka, men som eit høgst reelt alternativ, sjølv om e-boka enno er så ny at ho ikkje er fanga opp som ein kategori i kultur- og bransjestatistikken. Og i den regulerte norske bokbransjen vert e-boka møtt med same skep-

Mening

Av FoU-direktør Georg Arnestad,
Høgskolen i Sogn og fjordane

sis som glasfiberskia og V-stilen blei det av norske skileiarar.

E-boka vil etter alt å dømme

bety slutten for ei rekkje norske bokhandlarar. Det er ingen tragedie. Bøkene skaffar vi oss uansett, utan fordyrande mellomledd. Kjedeeigarane, det vil seie forlag, har halde seg for nasen av den illeluktande e-boka. Deira eige alternativ, Bokskya, vert karakterisert som verre enn ingenting. Det minner meg sterkt om treskia som norske skipprodusentar heldt fast ved til langt ut på 1970-talet. Men forbrukarane går sine egne vegar. Vi skaffar oss våre nettbrett der vi sjølve vil. Vi vil ikkje vente på at bakstreverske norske forleggjarar skal gi oss ei ny treski. Digitaliseringa av kulturlivet har styrkt konsumentmakta og redusert makta til produsentane.

Men e-boka vil ikkje utslette

folkebiblioteket. Det vil leve vidare. For folkebiblioteket er langt meir enn ein stad der ein går for å låne bøker og lese aviser. Det er ein møteplass fri for kommersielle påverknader, med gratis informasjon og materiale av mange slag. Biblioteket er vår aller mest kulturdemokratiske institusjon. Den medierevolusjonen som e-boka representerer, vil sjølvsagt utfordre biblioteket, men vil aldri ta knekken på folkebiblioteket som ein djupt forankra kulturell institusjon.

Det er mot ein slik bakgrunn

eg er svært skeptisk til den oppskrift dei tre danske bibliotekforskarane kjem med i sin artikkel i dette nummer av Bok og Bibliotek for å utvikle biblioteka. I det danske perspektivet som går

fram av denne artikkelen, har folkebiblioteket berre éin funksjon; å inngå som ein del av den moderne og kreative byutvikling basert på oppleving og innovasjon. Ikkje med eitt einaste ord nemner forskarane bibliotekets opplysende, dannande og demokratiske funksjon. Og legg merke til at ordet «bok» ikkje er nemnt ein einaste gong i artikkelen. Det er ikkje mindre enn oppsiktsvekkjande.

I «Biblioteket i Babel», slik Jorge Luis Borges skildrar det i si berømte novelle, var all verdens kunnskap samla. Men det var ikkje mogleg å få tak i kunnskapen. I det bokfrie og føretaksdrivne folkebiblioteket, slik dei danske forskarane skildrar det, er det endå verre: Her kan du få tak i alt. Men ingenting finst.

Bibliotekaren er død, leve bibliotekaren!

To globale finanskriser og klimakriser har gitt teorien om «det økonomiske mennesket» så kraftig medfart at den risikerer å havne på historiens skraphaug saman med kommunismen. Samstundes vert tradisjonelle kapitalistiske produksjonsmåtar utkonkurrert av altruistiske dugnadsbaserte produksjonsmåtar i stor skala. Mange meiner at den industrialiserte verda no vil gå gjennom like store endringar som den industrielle revolusjonen. Har det fleire tusen år gamle bibliotekaryrket ei framtid?

Forskerforbundet arrangerte eit seminar på Universitetsbiblioteket i Oslo for nokre månadar sidan som eg var så heldig å få med meg. Her held Heidi Kristin Olsen frå Høgskolen i Vestfold eit ualmindeleg godt foredrag om «prosjektbibliotekaren». Olsen meinte at bibliotekarane passa betre som deltakarar i forskningsgruppene enn bak skrankene, og utgangspunktet hennar var, slik eg oppfatta det, at bibliotekarane måtte trå til der dei gjorde mest nytte for seg. Nytteperspektivet er også utgangspunktet for professor David Lankes frå Syracuse University.

Lankes si bok «The Atlas of New Librarianship» handlar om å utdjupe visjonen hans om bibliotekaryrket formulert i ei kort setning: «The mission of librarians is to improve society through facilitating knowledge creation in their communities». Olsen og

Lankes delar etter mi oppfatning ei sterk tru på bibliotekaryrket for framtida, men begge to ynskjer å gå drastisk til verks for å fjerne og leggje til nye arbeidsoppgåver for fagbibliotekarar og folkebibliotekarar. Eg meiner at desse to bibliotekarane har oppskrifta på optimal tilpasning til dei rammevilkåra som vil gjelde i åra som kjem. Fyrst vil eg peike på nokre trendar som eg trur vil få mykje å seie for korleis biblioteka og bibliotekarane bør tilpasse seg i dei nærmaste åra.

Eit positivt menneskesyn erstattar «det økonomiske mennesket»

Dei siste tiåra i vestlege land så har det versert ei oppfatning om at menneska på botn er eit egoistisk tenkjande vesen. Ein har knapt kunne opna ei avis utan at «what's in it for me» på ein eller annan måte pregar det som står der. Serleg USA har vore det lan-

det der økonomiske insentiver har hatt størst gjennomslag, og dei har hatt store problemer med å godta og skjønne korleis Toyota som satsa på tillit til arbeidarane, altruistiske verdier og samarbeid kunne utkonkurrere den tayloristiske og insentivbaserte bilindustrien i USA.

I dei siste åra i USA så har paradoksalt nok «uamerikanske løysingar» basert på dugnad og samarbeid slått meir og meir gjennom. Chicagopolitiet sin måte å drive politiarbeid på basert på altruisme og frivillig innsats er i ferd med å verte implementert over heile USA. CIA tek i bruk Intellipedia for å samarbeide internt etter modell frå Wikipedia.

Det generelle biletet er at produksjonsmåtar som baserer seg på openheit, samarbeid og altruistiske verdier, trumfar systemer som er basert på belønning/straff kombinert med streng kontroll

» Av Pål M. Lykkja, universitetsbibliotekar ved Universitetsbiblioteket i Oslo

og synet på mennesket som egoistisk av natur. På kulturfeltet har desse kulturendringane fått namnet «metamodernismen» som med sitt delvis romantiske syn på mennesket er i ferd med å overta for postmodernismens ironi og kynisme. Men er dette eit blaff av naiv sosialistisk utopia? Nei, det som foregår er stadfesta av omfattande empirisk forskning i mange disiplinar. Dugnadsbaserte disruptive industriar skapar og fjernar arbeidsplassar i stor skala, og det er umogleg å styre unna desse endringane.

Alan Greenspan: «in a state of shocked disbelief»

Til og med kapitalismens yppersteprest, Alan Greenspan, var djupt sjokkert av å innsjå at hans teori om eigeninteresse som avgjerande for folk sine økonomiske val viste seg å ikkje slå til.

Hjerneforskning, biologisk forskning, øko-

nomisk forskning, psykologisk forskning etc. stadfestar i ei rekkje nylege og sterke forskningsresultater at mennesket av natur er langt meir ansvarleg og altruistisk enn det ein til no har rekna med. Det finst til dømes fleire uavhengige undersøkingar som stadfestar at kun ca. 30 prosent av menneska oppfører seg som egoistar. «Over halvparten av menneska, uansett kultur og land, oppfører seg systematisk, signifikant og forutsigbart samarbeidsvillig» (Yochai Benkler: *The Penguin and the Leviathan*). Resultatet er at me har bygd produksjonssystemer som ikkje er tilpassa mennesket sin sanne natur, og fylgjeleg så ser ein at systemer som byggjer på velvilje og frivillig arbeid utkonkurrerar produksjonsmåtar som baserar seg på insentivsystemer. Kva kan dette få å seie for bibliotekaryrket og det litterære systemet?

Amatørane trugar dei profesjonelle

Amatørane i samfunnet er

på mange måtar i full gang med å gjeninnføre ein «Read/Write-kultur». Før fonografen så var felespel og song den einaste måten å få til musikk på, og eventyr lærte ein på folkemunne. Med fonografen og plateindustrien så vart kulturproduksjon meir og meir overlatt til dei profesjonelle, og Disney overtok for folkeeventyra. Forbrukarane vart plassert i ein «Read-Only-kultur». No ser det ut til at folk flest fartar over tastaturer og produserar tekstar i ein skala som var uohøyrte for berre nokre tiår sidan. Dette fenomenet med samarbeid og dugnad byrja i hackarmiljøer, forflytta seg til musikklivet, media, for så å finne vegen inn i næringslivet og tradisjonell industriproduksjon. Dei tradisjonelle bransjene lobbar med full kraft mot denne utviklinga, diverre med det resultatet at samfunnet i endå mindre grad greier å utnytte teknologien til å skape arbeidsplassar og Kina hentar inn det økonomiske forspranget me har.

«Kappløpet mot maskinene»

Akkurat no går boka «Race Against The Machine: How the Digital Revolution is Accelerating Innovation, Driving Productivity, and Irreversibly Transforming Employment and the Economy» som ein farsott gjennom dei sosiale mediene. Boka tek opp eit smerteleg aktuelt tema for mange amerikaner for tida og diskuterast flittig av dei som kjen-

ner den økonomiske utryggleiken på kroppen.

Boka handlar om at teknologien skapar færre arbeidsplassar enn den fjernar, og at dei økonomiske skilnadane mellom land minskar. Den einaste måten å skape arbeidsplassar på er å gjere noko som maskinene ikkje kan, men problemet er at datamaskinene snart kan det aller meste. Etter mitt syn kan maskinene utan store problemer overta såpass mykje at både forlaga og biblioteka vil vere på nivå med norsk konfeksjonsindustri og vinyllplateforretningar innan 2020. Fram til no har både biblioteka og forlaga reagert på digitalisering omtrent som fabrikkane reagerte på elektrifiseringa av dei dampdrivne fabrikkmaskinene i si tid. (Paul David: «The Dynamo and the Computer: An Historical Perspective on the Productivity Paradox») Det vil seie at sjølv om motorane vart skifta ut, så foregjeikk arbeidsprosessane på akkurat same stad i fabrikkene 30 år etter, på tross av at det var økonomisk rasjonelt å flytte på maskinene. Produktivitetsveksten som fylgje av elektrifiseringa kom fyrst når ein utnytta den mulegheita som elektrisiteten hadde til å omorganisere arbeidsprosessane fysisk.

Nye roller for fagbibliotekaren

Heidi Kristin Olsen har oppskrifta på rolleendringane som må til i fagbiblioteka. Me må ut av skrankene/kontora og inn i forskargruppene, anten fysisk eller digitalt. Me må også vere med, ikkje berre i referansearbeidet, men også i publiseringssprosessane i form av open access publisering, kontroll av metadata og klassifisering samt katalogisering.

Fagbibliotekarane må vere ein del av den globale dugnaden

for å tilgjengeleggjere vitskapelege resultater. Ikkje minst er dette arbeidet viktig i høve til å gjere forskning tilgjengeleg for folk med ulike typer funksjonshemming, samt folk frå fattige land som har meir hjerne enn pengar for å seie det slik. Dei som hjelper til og dekkjer viktige behov bringer med seg noko godt uansett.

Nye roller for folkebibliotekaren

R. David Lankes si bok «The Atlas of New Librarianship» frå 2011 har etter mi oppfatning truffe spikaren på hovudet når det gjeld kva bibliotekarrolla må innehalde i framtida. Boka er temmeleg abstrakt og teoritung, men forfattaren tenkjer bra syns eg (ikkje gløym kartet bakerst i boka).

Lankes spør seg: kva driv ein bibliotekar med når alt vert digitalt og ein ikkje lenger må ha korkje bøker eller biblioteker? Svaret er å vere tilretteleggjarar for å utvikle «kunnskap» gjennom «gode samtaler» i «miljøene» som bibliotekarene har ansvaret for. Bibliotekarane skal oppfange, berike med metadata, lagre, og spreie desse «gode samtaler». Bibliotekarane si fremste rolle er ifylgje Lankes å syte for å leggje til rette for kunnskapsproduksjon. Dette kan ein gjere ved å byggje ei bru mellom «samtalepartane» ved å til dømes kjøpe inn ei bok eller eit abonnement, tilby ein arena der folk kjenner seg trygge til å delta (digitalt eller fysisk), samt motivere (oppmuntre eller hjelpe til med praktiske ting). Bibsys kan brukast til å halde orden på fotoapparater så vel som brukarproduisert digitalt materiale.

Fundamentet for «new librarianship» er at kunnskap vert skapt gjennom samtaler, og for å ha samtaler så må ein ha deltaka-

rar, og deltakarane skapar miljøer. Miljøene er kunnskapssamfunnet sine fabrikkhallar, og om eg forstår Lankes rett så er bibliotekarane ein slags vaktmestrar for desse hallane. Det er tydeleg at Lankes har henta mykje inspirasjon frå fri programvaremiljøer, blant anna ei forventning om at bibliotekbrukarar ynskjer å vere aktive bidragsytarar og ikkje berre «Read-only-forbrukarar». Kommunikasjon, lokalt til globalt er vel så viktig som globalt til lokalt.

Fortsatt ei ypperleg mulegheit

Eg trur me lever i eit paradigmeskifte for tida, og det nye paradigmet skapar allereide i høgt tempo organisasjonsformer som er vesentleg ulike dei me har i dag. Tradisjonelle organisasjonsformer er utsett for kraftig press og går under i stor skala, blant anna på grunn av at utviklingslanda hentar inn det økonomiske forspranget i-landa har hatt (global konvergens).

Dei organisasjonane som utnytter nettverkseffektane som oppstår når verda vert digitalisert og knytta saman gjennom internett, og brukar «samtalene» som oppstår når folk finn kvarandre på internett som råvarer for «kunnskapsproduksjon», vil vere blandt dei som overlever. Bibliotekaren har ei ypperleg mulegheit til å utføre samfunnsnyttige oppgåver i fagbiblioteket så vel som folkebiblioteket dersom dei klarar å «matche» den nye tidsånden og menneskesynet som eg og mange andre trur har slått rot det siste året.

«The Past: Our cradle, not our prison; there is danger as well as appeal in its glamour. The past is for inspiration, not imitation, for continuation, not repetition.» Israel Zangwill

facebook

E-post

☒ Forbli pålogget

Registrer deg

Facebook hjelper deg med å holde kontakten og dele med menneskene i livet ditt.

Bok og Bibliotek

 Liker

Media/Nyheter/Forlagsvirksomhet · Oslo, Norway

OK, så får jeg bite
i det sure eplet

De fire supermaktene som i dag forsøker å dele nettet mellom seg, heter Google, Amazone, Facebook og Apple. I januar 2011 gjorde jeg et utfall mot den ene av dem, Facebook, i et innlegg på Bok og Biblioteks nettsted. Det utløste reaksjoner, jeg fikk så øra flagra, for å si det rett ut. Jeg avsluttet innlegget med «Bok og Bibliotek er ikke på Facebook. Men følg oss gjerne på Twitter.» I dag ville jeg ha skrevet: «Lik oss også på Facebook.»

Jeg har ikke forlatt grunntanken i Facebook-kritikken: Jeg mener fortsatt at det er grunn til å være skeptisk til hvordan Facebook forsøker å okkupere internett ved å lage et nytt «nett i nettet». Jeg mener fortsatt at det er demokratisk katastrofalt dersom offentlige institusjoner, inkludert bibliotekene, prioriterer Facebook framfor sine egne hjemmesider. Men skepsis til tross, jeg ser også at det er viktig å være der brukerne er for å oppnå kontakt. Det er viktig å bruke de kanalene for kommunikasjon og dialog som åpner seg, enten man er et bibliotek eller et tidsskrift.

Jeg har derfor latt den feberhete idealismen vike for en mer prosaisk pragmatisme – og åpnet i vinter en egen Facebook-konto for Bok og Bibliotek. Den vil først og fremst bli brukt til å gi glimt fra det som skjer i Bok og Bibliotek, på nett og papir. Kanskje du blir en av «likerne»?

Vegg

Info

Bilder

Om

Norges eldste, største og
eneste uavhengige
bibliotektidsskrift

126

liker dette

15

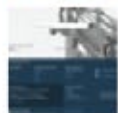
snakker om dette

Liker

Vis

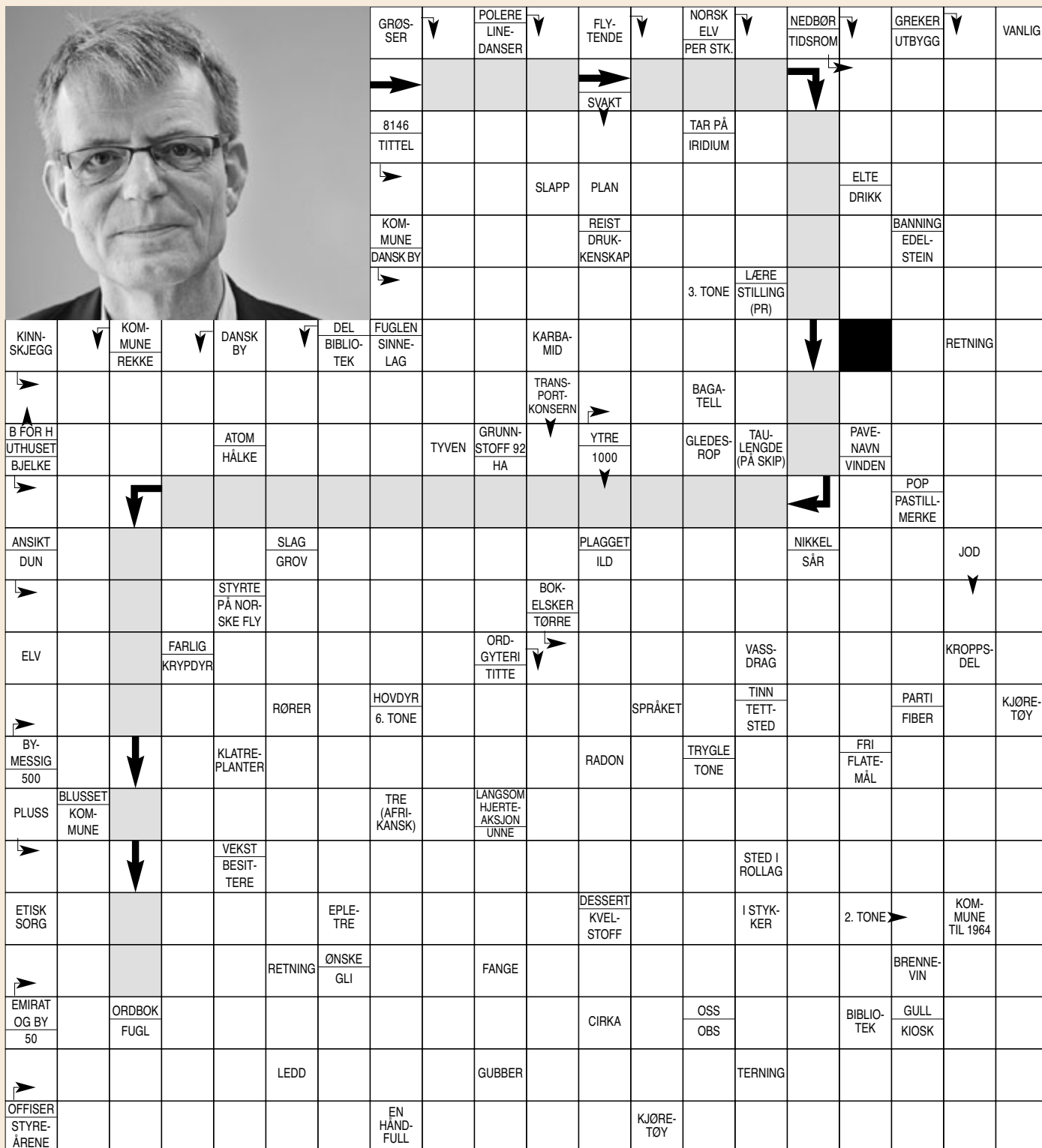
Sunndal
kulturhus

ZEITmagazin

Store norske
leksikonSogndal
KulturhusFAZ.NET –
Frankfurterforskning.no > Farvel til bøkene?
www.forskning.no

Den digitale revolusjonen har ført til store endringer i
samfunnet – og ikke minst har den endret
forutsetningene til bibliotekene slik vi kjenner dem i
dag.

 Liker · Kommenter · torsdag kl. 00:23 ·

Send løsningen (den markerte setningen) til kryssord@bokogbibliotek.no, innen 25. februar.

Den heldige vinneren får et gratis årsabonnement på Bok og Bibliotek.

Lykke til!

LYDBØKER GIR LESEGLEDE

KJENNER DU NOEN SOM VIL HØRE EN BOK?

Mange opplever at lesevansker reduserer lesegleden. En lydbok kan gjøre hele forskjellen.

NLB har 15 000 lydbøker i biblioteket. Du finner bøker i alle sjangre.

Tilbudet er gratis. Bøkene sendes portofritt hjem på CD, streames eller lastes ned.

ALLE HAR *Rett til å lese!*

Møter du noen på biblioteket som vil ha glede av å få bøker som lydbok?
NLB tilbyr lydbøker til alle som trenger det. Hjelp oss å spre leseglede til alle!
Les mer på www.nlb.no eller kontakt oss på 22 06 88 10 eller utlaan@nlb.no

NLB

Utfordreren

E-boka utfordrer ikke bare forlagene og bokhandlene, men også biblioteket.

Et av argumentene for utlån av e-bøker er at bibliotekarene kan tilføre en merverdi til selve teksten. Formidling, er løsenordet. Men er det ikke slik at rollen som mellomledd blir stadig mer tvilsom når vi snakker om elektroniske filer? Er det ikke slik at læresetningen om at «den korteste avstand mellom to punkter er en rett linje», er like relevant i en digital hverdag som i klassisk geometri? Brukeren vil ikke se poenget i å oppsøke biblioteket, verken fysisk eller på nettet, for å laste ned e-bøker. Den rasjonelle løsningen er at forlagene selv, eventuelt i samarbeid med sine bokhandlere, står for salg, utlån eller strømming av e-bøker. Nå ble nylig den første strømmingstjenesten for lydbøker lansert i Norge, og snart kommer det sikkert tilsvarende for e-bøker.

De forsøkene vi vil se i år på utlån av e-bøker fra norske folkebibliotek, er

et forsøk på å klamre seg til Gutenberg-tradisjonen. Her går forlagene og bibliotekene i samme felle. I de utlånsordningene som skal prøves ut, kopierer man ventelisteordningen fra papirbøkernes verden. Når en e-bok er utlånt, må neste interesserte bruker «stå i kø» inntil boka er blitt «ledig». I en verden hvor brukerne er vant til å få det de ønsker på nettet umiddelbart, vil de på sikt ikke godta en slik friksjon.

Jeg er en varm tilhenger av bibliotek og ser på folkebibliotekene som viktige kulturinstitusjoner. Kungliga Biblioteket i Sverige utga nylig en bok hvor de spurte om biblioteket fortsatt finnes om 20 år. Refrengene i boka er et rungende Ja. Jeg håper også at vi har folkebibliotek om 20 år. Men jeg tror bibliotekforskerne og bibliotekarene har en utfordring i å redefinere institusjonens oppgaver og tjenester. Det må utvikles et bibliotek hvor

utlån av e-bøker ikke er alfa og omega. Biblioteket må i større grad ta rollen som kunnskapsformidler og læringsarena, og litteraturhus og møtested. Vi trenger biblioteket som et intellektuelt og åndelig fristed, også om 20 år, hvor man ikke er konsument eller avkreves noen form for motytelse for å bruke det.

Dersom bibliotekvesenet likevel skal ha utlån av e-bøker som en primær-oppgave i framtiden, ser jeg bare én rasjonell løsning: At staten overtar det hele og samler alt i én nasjonal utlånsentral for e-bøker, for eksempel under Nasjonalbiblioteket, basert på en økonomi som tilgodeser rettighetshaverne på en fornuftig måte. Men da snakker vi vel om litterær institusjon som, sett med dagens øyne, virker en smule utopisk?

– Odd Letnes